DOOM2/2010

Partea întâi – NORME

ortografice, ortoepice şi morfologice ale limbii române

ACADEMIA ROMÂNĂ
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”

DOOM

Univers Enciclopedic Gold

DICŢIONARUL ORTOGRAFIC, ORTOEPIC şi MORFOLOGIC al LIMBII ROMÂNE

DICȚIONARUL ORTOGRAFIC, ORTOEPIC ȘI MORFOLOGIC AL LIMBII ROMÂNE (DOOM)

Coperta: MIRCIA DUMITRESCU

Redactor: IOANA CRACĂ

Tehnoredactori: MARIANA MÎRZEA, MIHAELA TUDOR

ISBN 978-606-8162-08-9

ACADEMIA ROMÂNĂ
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”

DOOM

DICȚIONARUL ORTOGRAFIC, ORTOEPIC și MORFOLOGIC al LIMBII ROMÂNE

Ediția a II-a
revăzută și adăugită

Univers Enciclopedic Gold
București, 2010

EDIȚIA I
ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
Institutul de Lingvistică al Universității București
Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române
DO
OM
1982 EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Lucrarea a fost elaborată în cadrul sectorului de gramatică al Institutului de Lingvistică din București de următorul colectiv:

MIOARA AVRAM, redactor responsabil (Cuvânt-înainte, Introducere I și II, revizie A-M, Q, T, Ț, V, W, X, Y)

ELENA CARABULEA (literele A, Ă, B, P, Q, Z, Nume proprii geografice și nume de locuitori)

FULVIA CIOBANU (literele D, P, X, Introducere IV și VII)

FINUȚA HASAN (literele E, Î, N, S, Introducere V)

MAGDALENA POPESCU-MARIN (literele C, F, Nume proprii de persoane; legătura cu specialiștii)

MARINA RĂDULESCU (literele C, G, M, Ș, Ț, W, Introducere VI, Abrevieri și simboluri)

I. RIZESCU (literele H, O, R, S, U, Y, Nume proprii latinești și grecești vechi)

LAURA VASILIU, redactor responsabil adjunct (literele I, J, K, L, T, V, Introducere III, revizie N, O, P, R, S, Ș, U, Z)

EDIȚIA A II-A
revăzută și adăugită

Principiile ediției au fost aprobate de Secția de filologie și literatură a Academiei Române.

Dicționarul a fost avizat de Consiliul științific al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti" al Academiei Române.

Referenți științifici: MONICA BUSUIOC, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, RODICA ZAFIU

Lucrarea a fost elaborată în cadrul Institutului de Lingvistică
„Iorgu Iordan – Al. Rosetti" din București
de
CRISTIANA ARANGHELOVICI
(literele Q-Z)
JANA BALACCIU MATEI
(literele E-L)
MIOARA POPESCU
(litera D)
MARINA RĂDULESCU SALA
(literele M-P)
IOANA VINTILĂ-RĂDULESCU
(literele A-C, secțiunile introductive, revizie)
Coordonator: IOANA VINTILĂ-RĂDULESCU

SUMAR

EUGEN SIMION, Cuvânt-înainte IX
Notă asupra ediției XI
Mic glosar de termeni lingvistici XVIII
Abrevieri XXI
Semne și convenții grafice XXIII
Semne pentru indicarea pronunțării XXIV
PRINCIPALELE NORME ORTOGRAFICE, ORTOEPICE ȘI MORFOLOGICE ALE LIMBII ROMÂNE XXV
1. Semnele grafice XXVI
1.1. Literele XXVI
1.1.1. Alfabetul limbii române XXVI
1.1.2. Valorile literelor și ale combinațiilor de litere XXVIII
1.2. Semnele ortografice XXXVII
1.2.1. Apostroful XXXVII
1.2.2. Bara oblică XXXIX
1.2.3. Blancul XXXIX
1.2.4. Cratima XL
1.2.5. Linia de pauză XLIII
1.2.6. Punctul XLIII
1.2.7. Virgula XLIV
2. Reguli de scriere și de pronunțare literară XLIV
2.1. Vocale și semivocale XLIV
2.1.1. *â* și *î* XLIV
2.1.2. După *ș* și *j*: *a, e, i* sau *ea, ă, â* XLV
2.1.3. *e* și *ie* XLVI
2.1.4. *ea* și *ia* XLVII
2.1.5. *eai, eau* și *iai, iau* XLVII
2.1.6. *eo, io* și *eoa, ioa* XLVII

2.1.7. *oa* și *ua* XLVIII
2.1.8. Vocale în hiat XLVIII
2.2. Consoane XLVIII
2.2.1. Înainte de *p* și *b: m* XLVIII
2.2.2. *s* și *ș; x; z* XLVIII
2.3. Litere duble XLIX
2.3.1. Vocale duble XLIX
2.3.2. Consoane duble XLIX
2.4. Accentul L
2.4.1. Accentul tonic L
2.4.2. Accentul grafic LI
2.5. Scrierea și pronunțarea numelor proprii străine LII
3. Scrierea cu literă mică sau mare LIII
3.1. Scrierea cu literă mică LIV
3.2. Scrierea cu literă mare LVI
4. Scrierea derivatelor, compuselor, locuțiunilor și grupurilor de cuvinte .. LXI
4.1. Scrierea derivatelor, prefixelor și sufixelor LXII
4.1.1. Prefixe și derivate cu prefixe LXII
4.1.2. Sufixe și derivate cu sufixe LXIII
4.2. Scrierea cuvintelor compuse LXIV
4.2.1. Adjective LXIV
4.2.2. Adverbe LXVI
4.2.3. Conjuncții LXVII
4.2.4. Interjecții LXVII
4.2.5. Numerale LXVII
4.2.6. Prepoziții LXVIII
4.2.7. Pronume și adjective pronominale LXIX
4.2.8. Substantive LXIX
4.2.9. Verbe LXXV
4.3. Scrierea locuțiunilor LXXVI
4.4. Scrierea grupurilor de cuvinte LXXVII
5. Despărțirea în silabe și la capăt de rând LXXVIII
5.1. Despărțirea grupurilor de cuvinte și a abrevierilor LXXVIII
5.2. Despărțirea în interiorul cuvintelor LXXIX
5.2.1. Despărțirea după pronunțare LXXXI
5.2.2. Despărțirea după structură LXXXVII
5.2.3. Despărțirea cuvintelor scrise cu anumite semne ortografice .. LXXXIX
6. Câteva norme morfologice LXXXIX
6.1. Adjectivul XC
6.2. Adverbe și locuțiuni XCI
6.3. Articolul XCI

6.4. Numeralul XCII
6.5. Pronumele și adjectivul pronominal XCIII
6.6. Substantivul XCIII
6.6.1. Genul XCIII
6.6.2. Nominativ-acuzativul singular XCIV
6.6.3. Genitiv-dativul singular XCIV
6.6.4. Pluralul XCV
6.7. Verbul XCVI
Îndrumări pentru consultarea dicționarului XCIX
DICȚIONARUL 1
Bibliografie selectivă 869

CUVÂNT-ÎNAINTE

Institutul de Lingvistică din București, care poartă numele a doi mari oameni de știință, membri ai Academiei Române, Iorgu Iordan și Al. Rosetti, pregătește de mai multă vreme ediția a doua din *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române.* O lucrare, inutil să insist, necesară, așteptată de marele public, în fine, o lucrare de interes național care, nu mă îndoiesc, va fi utilizată de aici înainte ca unica sursă pentru aplicarea corectă a normelor academice în domeniul ortografiei limbii române. Iat-o apărând, grație unor cercetătoare pricepute și devotate, coordonate de dna Ioana Vintilă-Rădulescu. Din informațiile pe care ni le oferă grupul redacțional, deduc că DOOM-ul actual cuprinde 62.000 de cuvinte, cu 2.500 mai mult decât prima ediție (1982). Este vorba, în esență, de cuvinte noi, scoase din dicționare recente, sau de termeni care circulă în mass-media și în limba vorbită ... Unele nu s-au fixat bine în limbă, circulă sub mai multe forme, altele tind să se stabilizeze. M-am întrebat, văzând explicațiile de mai sus, dacă n-ar fi fost mai bine ca, înainte de a le introduce într-un dicționar academic, să mai fi așteptat puțin pentru a vedea dacă limba literară reține sau nu aceste *anglicisme, franțuzisme, italienisme* care se grăbesc să intre în casa limbii române... Cât de necesară este, mai ales, această „romgleză" pe care o ascultăm — de cele mai multe ori amuzați, alteori iritați — la TV sau la Radio, vorbită cu precădere de Chirițele *mediei* de azi și ale lumii politice? ... Nu este totdeauna necesară, dar n-avem încotro, nu putem s-o interzicem. Și, de altfel, nici nu avem cum. Trebuie să lăsăm ca un termen nou să-și dovedească utilitatea sau să dispară de la sine, pur și simplu. Vor intra definitiv în limba română literară *a accesa, acquis, broker, dealer, gay, hacker, item, jacuzzi, trend?* Deocamdată circulă prin gazete și sunt folosite cu precădere de experții noștri în integrarea europeană. Nu știm încă dacă este sau nu bine să le introducem într-un dicționar care dă norme de vorbire și scriere corectă...

Autoarele recentului dicționar au procedat bine făcând, în genere, o selecție atentă din numărul mare de termeni adoptați, traduși, importați odată cu tehnologiile și produsele care intră pe piața românească. Francezii s-au luptat câțiva ani să interzică utilizarea în limbajul public a termenului *week-end,* dar n-au reușit. „Sfârșitul de săptămână" — propus de lingviștii francezi — n-a reușit să țină piept *week-end*-ului. Ceea ce nu înseamnă că lingviștii au renunțat la acțiunea lor de protejare și cultivare a limbii. Au cedat doar în fața evidenței ...

DOOM-ul nostru apare, este limpede, într-un moment în care este mare nevoie de el. Nu trebuie să fii lingvist ca să-ți dai seama că limba română s-a urâțit sau, mai bine zis, este *urâțită*, simplificată, traumatizată de unii vorbitori fără carte și fără bun-simț. Nici limba scrisă nu dă totdeauna semne de inteligență și corectitudine. Ce-i mai grav este faptul că nici limba oamenilor așa-zis culți nu este totdeauna armonioasă, corectă, *frumoasă* („frumoasă" ca atribut al exactității și al capacității de a nuanța). Este suficient să asculți într-o seară vedetele de la TV pentru a-ți da seama cu câtă grație „jupoaie" bietele noastre cuvinte și cât de anapoda plasează ele accentul în interiorul unui termen oarecare ... Este chiar o modă, combinată cu o mișcare nefirească a capului, ceea ce produce un efect hilar ...

Ce-i de făcut? Până ce vedetele noastre vor primi o mai bună educație lingvistică, le oferim (lor și tuturor celor interesați să vorbească și să scrie corect limba română!) un dicționar în care pot găsi normele limbii literare și formele acceptate în domeniul ortografiei ... Nu putem fi siguri că toți vor consulta acest prețios dicționar, dar este foarte important că el există într-o formă actualizată și că poate să ne stea la îndemână.

Limba, s-a spus de atâtea ori, este primul semn de identitate al unui popor. Și, desigur, instrumentul esențial al culturii sale. Iată de ce țările cu o cultură remarcabilă (cum este Franța) au creat instituții speciale pentru apărarea și cultivarea limbii lor. Aceste instituții, animate de specialiști, duc mai departe educația lingvistică începută în școli. Academia Franceză, de pildă, continuă să discute, ca și acum trei sute și ceva de ani, dacă un cuvânt nou merită sau nu să fie acceptat în dicționar. Unii publiciști iau în râs această preocupare, Academia Franceză își vede de treabă mai departe ... Important este că niciun om cât de cât cultivat nu-și permite să scrie altminteri decât au stabilit lingviștii, acești notari erudiți și intratabili ai unei limbi în care, după vorba lui Cioran, *nu poți fi nici poet, nici nebun* ...

Românii sunt, în privința ortografiei, mai refractari. Unii nu acceptă, de exemplu, pe *â* și *sunt* recomandați de Academia Română. Au trecut zece ani de când s-a votat această regulă și ei continuă să scrie cu *î* și *sînt* pe motiv că schimbarea lor ar fi o măsură politică abuzivă ... O discuție fără sfârșit. Cei care gândesc așa ignoră faptul că ortografia este o convenție și, dacă instituția abilitată prin lege stabilește această convenție, normal ar fi ca ea să fie acceptată. Altminteri vom avea, ca în momentul de față, două sisteme ortografice. La ce bun? ... Cu ce efect?

Din fericire, specialiștii Institutului de Lingvistică ne propun, azi, un dicționar care aplică în chip coerent normele ortografice și ortoepice ale unei limbi romanice în care poeții, în orice caz, se pot exprima cu ușurință. Dovadă că românii au dat mari poeți, veritabili creatori în sfera limbajului. Unii, ca Arghezi, Barbu, Nichita Stănescu, combină atât de ingenios cuvintele (chiar și silabele) încât produc efecte surprinzătoare ... Ei sunt bolnavi, cum zice ultimul poet citat, de litera A, în care descoperă, concentrate, tainele lumii și ale existenței individuale.

24 octombrie 2004

EUGEN SIMION

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Prezenta lucrare reprezintă ediția a II-a, integral revizuită și substanțial adăugită, a *Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* apărut în 1982 (pe care îl vom desemna în cele ce urmează prin sigla DOOM[1]). Inițiativa reluării lui — a cărei necesitate era resimțită de multă vreme de publicul cel mai divers — aparține acad. Eugen Simion, președintele Academiei Române.

Dicționarul este destinat tuturor celor care vor să se exprime corect (adică în conformitate cu normele lingvistice și literare actuale) în scris și oral și să contribuie la cultivarea limbii române (la semnalarea și îndreptarea greșelilor de limbă) sau să o studieze sub aspectele menționate în titlu — elevi, studenți, profesori, autori de manuale, profesioniști din edituri și din presa scrisă și audiovizuală, traducători, specialiști din diverse domenii etc.

El se adresează cu precădere utilizatorilor români, de aceea cititorii străini vor găsi în el răspunsuri numai la întrebări despre acele aspecte cu privire la care vorbitorii nativi ai limbii române pot avea îndoieli.

Conform *Legii privind organizarea și funcționarea Academiei Române* nr. 752/2001, în România, forul care „se îngrijește de cultivarea limbii române și stabilește regulile ortografice obligatorii" este Academia Română. Această dispoziție legală este implicit un răspuns pentru publicul derutat de apariția, în ultima vreme, a mai multor dicționare, îndreptare etc. de acest fel care nu poartă girul înaltei instituții.

Elaborat sub egida Academiei Române, acest dicționar este o lucrare normativă — care arată cum trebuie să se spună și să se scrie. Ca și DOOM[1], actuala ediție (DOOM[2]) are numai implicit caracter corectiv, nefiind propriu-zis un „dicționar al greșelilor de limbă", deși includerea unor informații ține seama și de aspectele cu privire la care se comit mai frecvent erori.

Obiectul lui principal îl constituie prezentarea și aplicarea detaliată și coerentă la cuvintele limbii române a regulilor ortografiei (scrierii corecte) oficiale actuale și a normelor de ortoepie (pronunțare corectă) și de morfologie (privind schimbarea formei cuvintelor pentru marcarea valorilor gramaticale) consacrate, în cea mai mare parte, prin uzul literar — care este aspectul cel mai îngrijit al limbii române.

DOOM^2 are un caracter mai complex decât DOOM^1: pe lângă aspectul formal, au fost dezvoltate componenta semantică și cea sintactică (la nivelul cuvântului) și s-a adăugat și un al patrulea profil — care nu a fost însă inclus în titlul, și așa prea lung, al lucrării. Este vorba de aspectul stilistic, în sensul selecției lexicale în vederea adecvării funcționale și situaționale a exprimării la context, în accepția cea mai largă. Această latură se realizează prin consemnarea restricțiilor de uz la numeroasele cuvinte învechite, regionale, familiare etc., înregistrate în ediția I, care nu aparțin limbii literare actuale, nefiind acceptate de aceasta decât cu funcție expresivă.

Lucrarea are forma unui dicționar organizat alfabetic și destinat consultării rapide în cazurile în care o persoană are îndoieli cu privire la aspecte care fac obiectul lucrării. Toate informațiile specifice privitoare la formele de bază ale unui cuvânt sunt oferite sub cuvântul-titlu în cauză. Din motive de economie, utilizatorii nu vor găsi la fiecare cuvânt în parte informații cu privire la aspectele comune, care nu pun, în general, probleme, constând în aplicarea, mai mult sau mai puțin mecanică, a normelor generale (privitoare, de exemplu, la regulile de bază pentru despărțirea cuvintelor la capăt de rând, pronunțarea ca vocală sau ca semivocală a unor litere-vocale, formele gramaticale care prezintă alternanțe previzibile, articularea celor mai multe substantive, desinențele comune tuturor verbelor regulate la majoritatea formelor simple, formele verbale compuse ș.a.). Pentru o privire de ansamblu asupra normelor limbii române literare actuale în domeniile menționate, precum și pentru înțelegerea cadrului general al aplicării lor la diversele situații concrete se recomandă consultarea secțiunii *Principalele norme ortografice, ortoepice și morfologice ale limbii române,* precum și a unor lucrări de specialitate.

Sub aspect cantitativ, inventarul DOOM^2 conține peste 62.000 de cuvinte: s-au păstrat cea mai mare parte a intrărilor din DOOM^1, la care s-au adăugat cca 2.500 de cuvinte noi, marcate printr-un semn distinctiv. Ele au fost preluate selectiv din surse lexicografice apărute ulterior primei ediții, precum și din mass-media, din texte publicate pe internet sau din limba literară vorbită actuală. Este vorba, în mare parte, de împrumuturi, în special din engleza americană, care s-au răspândit în limba română mai ales după 1989 și dintre care unele nu au fost încă înregistrate în alte dicționare. Precizăm că includerea lor în DOOM^2 nu trebuie interpretată ca o recomandare a tuturor acestora. Ea se bazează pe ideea că, dacă folosirea lor nu poate fi împiedicată, iar unele dintre ele țin de o modă ce poate fi trecătoare, ignorării problemei — care lasă loc greșelilor — îi sunt preferabile înregistrarea formelor corecte din limba de origine și sugerarea căilor pentru posibila lor adaptare la limba română. Viitorul va decide care dintre aceste cuvinte vor rămâne, asemenea atâtor împrumuturi mai vechi — și sub ce formă anume — și care vor dispărea.

Sub aspect calitativ, recunoscând necesitatea unei anumite stabilități a normelor limbii literare, și în primul rând a celor ortografice, recomandările din versiunea

de față urmează, în esență, normele DOOM[1]. Bineînțeles, s-au operat tacit modificările impuse de Hotărârea Academiei Române — cu care publicul este deja familiarizat — privind înlocuirea, în majoritatea situațiilor, a lui *î* cu *â* în interiorul cuvintelor și substituirea unor forme ale verbului *a fi* cu *sunt, suntem, sunteți*[1]. Normele DOOM[1] sunt respectate, în cea mai mare parte, și în domeniul morfologic, care se conformează în continuare, în linii mari — în așteptarea apariției noii gramatici academice, aflate în pregătire —, aceleiași lucrări normative, „Gramatica Academiei"[2]. Au fost preluate, cu prudență și spirit critic, și unele sugestii din descrieri gramaticale mai noi.

În același timp, am încercat să reducem decalajul, inevitabil, dintre norma academică, mai conservatoare, și uzul real al limbii române literare actuale, să sporim consecvența aplicării unor reguli și să simplificăm punerea în practică a altora. Precizăm că nu este vorba, în prezenta ediție, de schimbarea unor norme generale, ci numai de modificări punctuale sau, cel mult, de schimbarea ordinii de preferință în aplicarea unor reguli. Multe dintre aceste schimbări reflectă adaptarea normei academice la uzul actual al „generației medii de intelectuali din București", în care se materializează nu numai pronunțarea literară sau exemplară a limbii române actuale, cum arăta Mioara Avram[3], ci limba literară în general.

Ca urmare, la cca 3.500 de cuvinte din DOOM[1] s-au efectuat intervenții care afectează într-o măsură sau alta normarea sau interpretarea lor. Pentru a se facilita depistarea lor, aceste cuvinte sunt marcate printr-un semn distinctiv; compararea cu DOOM[1] va arăta celor interesați în ce constă modificarea operată.

În DOOM[2] au fost incluse și diverse informații suplimentare și s-a îmbunătățit modul de prezentare — intervenții care nu sunt semnalate în mod special. Pentru detalii a se vedea cele de mai jos, precum și *Îndrumări pentru consultarea dicționarului.*

*

Elaborarea DOOM[2], ca și a DOOM[1], a fost încredințată de conducerea Academiei Române tot Institutului de Lingvistică din București, dar unei echipe în cea mai mare parte noi. Intenția inițială a fost să se realizeze rapid o simplă reeditare a primei versiuni, limitată la aplicarea *Hotărârii* menționate, așa cum se procedase și în ediția a V-a a *Îndreptarului ortografic, ortoepic și de punctuație* al Academiei Române.

Publicul aștepta însă și răspunsuri la numeroase întrebări privind scrierea, pronunțarea și flexiunea unor cuvinte care nu figurau în DOOM[1], precum și

[1] Hotărâre publicată în *Monitorul oficial al României*, Partea I, nr. 51/1993.

[2] Nume sub care este cunoscută *Gramatica limbii române*, a cărei a doua ediție datează din 1963.

[3] Mioara Avram, **Ortoepie**, în Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", *Enciclopedia limbii române*, Univers Enciclopedic, București, 2001, p. 402.

punerea pe cât posibil în acord cu uzul literar actual a normei academice, rămase în urmă pentru unele cuvinte.

Ca urmare, noua echipă a încercat să facă din DOOM[2], în limitele care vor fi precizate mai jos, expresia unei alte generații.

Principiile elaborării noii ediții s-au bazat pe observațiile formulate încă de la discutarea machetei DOOM[1], precum și în recenziile consacrate dicționarului, pe experiența folosirii acestuia, concretizată și în întrebări și sugestii ale utilizatorilor, pe analiza ediției I și pe confruntarea ei cu evoluția din ultimele două decenii atât a uzului literar, cât și a descrierii limbii române.

Aceste principii au fost discutate în Consiliul științific al institutului, care a hotărât păstrarea aproape integrală a inventarului DOOM[1], inclusiv a cuvintelor care nu aparțin fondului general al limbii literare actuale. Autoarele au respectat această decizie, cu toate că, în concepția lor — împărtășită, în genere, de specialiști —, nu se poate norma nici pentru trecut, nici pentru sisteme din afara limbii literare actuale. La rândul său, consiliul a acceptat propunerea autoarelor ca la asemenea cuvinte să se introducă indicații de uz, pentru a nu se perpetua impresia falsă că ele ar putea fi folosite în mod normal în exprimarea literară actuală.

Principiile prezentei ediții au fost aprobate de Secția de filologie și literatură a Academiei Române ca program fundamental al acesteia. Ele au fost aduse la cunoștința publică prin comunicări în cadrul unei sesiuni științifice a Institutului de Lingvistică din București și a două colocvii ale Catedrei de limba română a Facultății de Litere din Universitatea București, printr-o conferință la Academia Română[4], precum și într-o revistă destinată învățământului[5], și s-au bucurat de acordul multor specialiști. În aceste contribuții au fost prezentate pe larg explicațiile și argumentele în favoarea unor opțiuni ale DOOM[2].

În timpul — foarte scurt pentru o asemenea întreprindere — care ne-a fost acordat pentru redactare ne-am străduit ca, păstrând în mare cadrul conceput și aplicat de autorii primei ediții, să verificăm toate cuvintele din DOOM[1] în principalele lucrări lexicografice și în diverse studii — dintre care unele apărute ulterior — și să îmbunătățim modul de organizare a informațiilor. Pentru latura morfologică a *Dicționarului* am colaborat și cu echipa din institut care elaborează noua ediție a „Gramaticii Academiei", pentru a pune pe cât posibil în acord indicațiile din DOOM[2] cu cele din viitoarea ei versiune. Totuși, având în vedere publicul larg, în mare parte școlar, căruia i se adresează *Dicționarul*, precum și faptul că noua *Gramatică* nu este definitivată, nu am preluat toate inovațiile

[4] Ioana Vintilă-Rădulescu, *Pentru o nouă ediție a* Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM), în „Perspective actuale în studiul limbii române", Editura Universității din București, 2002, p. 261-272; *Unele inovații ale limbii române contemporane și ediția a II-a DOOM-ului*, în „Aspecte ale dinamicii limbii române actuale", Editura Universității din București, 2003, p. 43-64.

[5] Ioana Vintilă-Rădulescu, *Ediția a II-a a* Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM[2]), în „Limba și literatura română", 2003, nr. 2, p. 3-6.

acesteia, ci numai unele dintre nuanțările sale, păstrând, în general, clasele tradiționale (articol, numeral, locuțiune, verb reflexiv ș.a.). Pentru cuvinte aparținând anumitor terminologii am consultat și specialiști în domeniu, cărora le mulțumim călduros și pe această cale, ca și tuturor celorlalte persoane care ne-au ajutat pe tot parcursul elaborării dicționarului cu sugestiile lor și care ne-au servit ca subiecți benevoli ai unor minianchete asupra diferitor aspecte controversate — prea numeroși pentru a fi menționați aici.

Principalele intervenții operate și care fac din DOOM^2 aproape o lucrare nouă sunt, în linii mari, următoarele[6]:

1. am introdus cuvinte-titlu în plus, printre care se numără, pe lângă împrumuturile din engleză, menționate mai sus, din alte limbi moderne sau din latină, (re)intrate în uz, și cuvinte existente în limba română, dar care, din diverse motive, lipseau din DOOM^1: cuvinte provenite din abrevieri **(ADN),** nume proprii cu care trebuiau puse în legătură substantive comune înregistrate în dicționar (**Acropole** față de **acropolă**) sau care fuseseră normate în anexele la DOOM^1 sub o formă susceptibilă de amendări (g.-d. *lui Artemis,* nu *Artemidei*) ș.a.;

2. am corectat unele erori și am modificat o serie de recomandări ale DOOM^1 privind scrierea și/sau pronunțarea formei-tip a unor cuvinte sau unele forme flexionare, admițând unele variante literare libere și eliminând altele: ind. prez. 3 sg. numai *absolvă,* nu și *absolvește;* accentuările **antic/antîc;** singularul **cârnat,** nu **cârnaț;** pl. *cireși/cireșe* (fructe), *clești,* nu *clește;* **compleu** (costum), diferit de **complet;** ind. prez. 3 *decernează,* nu și *decernă;* **emisie,** cu alt sens decât **emisiune;** grafia **filosof/filozof;** a **fonda,** nu a **funda; frecție,** cu alt sens decât **fricțiune;** *(ei) miros,* nu *miroase;* **niciun; odată ce, odată cu; pricomigdală** etc.;

3. am înlocuit tratarea din DOOM^1 a unor cuvinte prin trimiteri la cuvântul de bază **(agrobiologic→biologic→logic)** cu oferirea tuturor informațiilor sub cuvintele în cauză: **agrobiologic** *(a-gro-bi-o-)* adj. m., pl. *agrobiologici;* f. *agrobiologică,* pl. *agrobiologice;*

4. am separat omonimele parțiale aparținând unor părți de vorbire diferite, distingându-le prin cifre „la umăr" (ca exponent) și prin glosarea celor care aparțin aceleiași părți de vorbire: **acaju**^{1} adj. invar.; **acaju**^{2} (arbore) s. m.; **acaju**^{3} (culoare) s. n.;

5. la cuvintele compuse scrise cu cratimă am notat atât accentul compusului (chiar dacă este plasat pe un component monosilabic), cât și accentul fiecărui component polisilabic: **argint-viu;**

6. am indicat accentul secundar la un număr mai mare de cuvinte, la care se fac mai frecvent greșeli în această privință: **aerodinamic;**

7. am grupat informațiile (care erau amestecate în DOOM^1) după cum privesc aspecte lexicale (restricții combinatorii, sens/domeniu, uz, eventualul caracter de

[6] În exemplele care urmează am indicat acccentul numai când formează obiectul discuției.

împrumut), formale (pronunțarea și despărțirea la capăt de rând) și, respectiv, gramaticale;

8. am înlocuit, ori de câte ori a fost posibil, precizările de domeniu cu indicații succinte de sens — **abac** (numărătoare, tabel) în loc de mat. — și am sporit numărul acestor informații, în special în cazul paronimelor: **abjudeca (a ~)** (a anula); **adjudeca (a ~)** (a atribui);

9. am inversat ordinea de preferință a celor două modalități de despărțire la capăt de rând pentru cuvintele analizabile și mai ales semianalizabile (compuse sau derivate cu prefixe și cu unele sufixe): este preferată despărțirea bazată pe pronunțare, fiind posibilă și despărțirea anumitor secvențe care ține seama de elementele constitutive: **anorganic** *(a-nor/an-or-);* **arterioscleroză** *(-ri-os-cle-/ -o-scle-);* **savantlâc** *(-van-tlâc/-vant-lâc);*

10. am respins a doua posibilitate când conduce la secvențe care nu sunt silabe — contrazicând ideea de *despărțire în silabe/silabație* (ca în cazul segmentării *artr-algie*) —, când contravine pronunțării — ca atunci când un cuvânt pronunțat cu *č* sau *ğ* era despărțit ca și când ar fi rostit cu *k* sau *g (laring-ectomie)* — sau în cazul cuvintelor care nu (mai) sunt analizabile în limba română actuală: numai *o-biect* — potrivit regulii generale V-CV —, nu (și) *ob-iect;*

11. am indicat, la grupurile de consoane intervocalice care nu se despart, și secvența precedentă, pentru mai multă claritate: **abrutiza (a)** *(a-bru-);*

12. am adăugat caracteristicile *a* la infinitivul verbelor și *să* la conjunctiv (chiar dacă pot lipsi uneori): **abate (a ~);** conj. prez. 3 *să abată;*

13. la verbele care, conform DEX[7], sunt totdeauna reflexive, am menționat acest caracter și am inclus pronumele în formele verbale reproduse, ca și pe *o* „neutru" la verbele care sunt însoțite totdeauna de acesta: **acomoda (a se ~)** vb. refl., ind. prez. 3 *se acomodează;* **codălbi (a o ~),** ind. prez. 1 sg. și 3 pl. *o codălbesc;*

14. am admis existența unor locuțiuni substantivale (**băgare de seamă** loc. s. f. și nu s. f. + prep. + s. f.), inclusiv în cazul unor sintagme împrumutate din alte limbi: **alter ego** loc. s. m. și nu s. m.;

15. am respins calificarea din DOOM[1] drept neutre (care contravine însești *Gramaticii Academiei*) a unor adjective care însoțesc numai substantive neutre și au la singular formă de masculin, iar la plural formă de feminin, și am dat exemple de substantive cu care se combină: **alcalino-pământos** *(metal ~)* adj. m.; pl. f. *alcalino-pământoase;*

16. am considerat substantive (compuse), și nu îmbinări libere, și le-am scris cu cratimă, numele unor specii distincte de plante sau animale, ale unor substanțe ș.a.: **viță-de-vie** (plantă) s. f.;

[7] Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX), ediția a II-a, Univers Enciclopedic, București, 1996.

17. am admis existența la unele nume compuse de plante, animale ș.a., la nume de dansuri populare, jocuri ș.a. a formei nearticulate și a flexiunii: **abrudeanca** (dans), neart. *abrudeancă,* g.-d. art. *abrudencii;*

18. am considerat formal articulate și de genul masculin (nu neutru, cum este cuvântul de bază) numele de plante sau de animale compuse de tipul **acul-doamnei** (plantă) s. m. art.;

19. am considerat epitetele referitoare la persoane ca fiind de ambele genuri, nu numai masculine: **bâlbâilă** s. m. și f.;

20. am plasat la locul lor normal formele posibile în anumite împrejurări, dar cu mai slabă circulație, care în DOOM[1] figurau la sfârșitul articolelor, în paranteză (admițând, printre altele, existența unor forme de singular la nume de popoare vechi, de specii animale și vegetale ș.a.): **acantocefal** s. m., pl. *acantocefali;*

21. am considerat că substantivele provenite din verbe la supin nu au în general plural și am tratat separat locuțiunile formate de la ele: **ales** s. n.; **alese (pe ~)** loc. adv.;

22. am indicat genitiv-dativul la toate substantivele feminine;

23. am precizat caracterul pronominal la adjectivele din această categorie: **mult** adj. pr.;

24. am precizat condițiile de utilizare a unor forme: g.-d. pl. (antepus, neprecedat de alt determinant cu formă cazuală marcată) m. și f. *anumitor;*

25. am respectat, pentru numele și simbolurile unităților de măsură, prevederile sistemelor internaționale obligatorii/normelor interne stabilite de profesioniști: **watt-oră,** cu pl. *wați-oră,* și nu **wattoră,** pl. *wattore* etc. etc.

Soluționarea consecventă a unor probleme ortografice, ortoepice și morfologice care mai persistă va fi posibilă numai după crearea unei baze de date care să permită analiza comparativă a tuturor situațiilor similare. Timpul nu ne-a permis să reelaborăm și anexele DOOM[1]; unele dintre elementele cuprinse în acestea (abrevieri și simboluri, nume proprii) au fost însă incluse în dicționarul propriu-zis. Am adăugat în schimb *Bibliografia selectivă* a principalelor lucrări utilizate, inexistentă în DOOM[1].

Cele trei referente — cercetător științific dr. Monica Busuioc, șefa Compartimentului de lexicografie de la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan — Al. Rosetti", prof. dr. Gabriela Pană Dindelegan, membru corespondent al Academiei Române, șefa Catedrei de limba română, și conf. dr. Rodica Zafiu de la Universitatea din București, membre ale Comisei de cultivare a limbii a Academiei Române, cărora le mulțumim călduros încă o dată — au citit integral *Dicționarul,* făcând numeroase sugestii, dintre care cele mai multe au fost adoptate în lucrare. Pe baza discutării referatelor, consiliul științific al institutului a avizat favorabil prezenta ediție.

Este de la sine înțeles că răspunderea pentru toate neajunsurile care au persistat revine autoarelor, și în primul rând coordonatoarei. Vor exista, desigur, și păreri diferite; invităm să ne fie exprimate, în vederea îmbunătățirii lucrării, prin excelență perfectibile, și mulțumim de pe acum acelor utilizatori care ne vor comunica observații și sugestii la adresa inst@iordan.lingv.ro sau pe orice altă cale.

MIC GLOSAR DE TERMENI LINGVISTICI[1]

accent (tonic) pronunțarea mai intensă a unei silabe↑ dintr-un cuvânt

afereză căderea accidentală a unui sunet sau a unei silabe↑ de la începutul unui cuvânt

afonizat care și-a pierdut sonoritatea

analizabil, cuvânt ~ cuvânt ale cărui componente pot fi puse de către vorbitori, într-o măsură mai mare sau mai mică, în legătură cu alt cuvânt/alte cuvinte existent(e) și independent în limba română sau cu un element identificabil dintr-o serie de formații

apocopă cădere accidentală a unuia sau a mai multor sunete de la sfârșitul unui cuvânt

ascendent, diftong ~ diftong↑ care prezintă ordinea semivocală↑ + vocală↑

asilabic care nu formează silabă↑

categorie gramaticală semnificație gramaticală cu o expresie proprie, în funcție de care cuvintele își schimbă forma în cursul vorbirii (caz, diateză, gen, mod, număr, persoană, timp ș.a.)

compus cuvânt sau unitate lexicală complexă formate prin combinarea mai multor cuvinte care dobândesc un sens global nou

consoană sunet la a cărui emitere curentul de aer întâlnește un obstacol și care nu poate juca rolul de centru al unei silabe↑ și nu primește accent↑

conversiune schimbarea clasei lexico-gramaticale/morfologice (a părții de vorbire↑)

derivat cuvânt format de la un cuvânt de bază prin alipirea unor prefixe↑ sau/și a unor sufixe↑

descendent, diftong ~ diftong↑ care prezintă ordinea vocală↑ + semivocală↑

desinență element final atașat în general rădăcinii↑ unui cuvânt flexibil↑, care exprimă (adesea împreună) la substantive, numărul și cazul, la adjective și genul, iar la verbe — numărul și persoana

[1] Cuprinde explicații simplificate ale accepțiilor (referitoare la limba română) cu care apar în cele ce urmează principalii termeni lingvistici folosiți mai frecvent. Semnul ↑ trimite la termenul respectiv din glosar.

diacritic, semn ~	semn grafic care distinge litere cu forma de bază identică
diftong	secvență formată dintr-o vocală↑ și o semivocală↑ în aceeași silabă↑
element de compunere	element cu circulație internațională, asemănător cu prefixele↑ sau sufixele↑, dar cu sensuri mai concrete decât acestea, provenind din greacă și latină, care se atașează unor rădăcini, dând naștere unor cuvinte noi
eliziune	căderea accidentală a vocalei↑ neaccentuate de la finala unui cuvânt în contact cu vocala inițială a cuvântului următor
enclitic	(element) atașat la termenul precedent
fix, accent ~	accent↑ legat de o anumită poziție a silabei↑ în cuvânt
flexibil, cuvânt ~	cuvânt la care semnificațiile gramaticale se exprimă cu ajutorul unui element variabil atașat în partea lui finală
flexiune	atașarea, în cursul vorbirii, la partea invariabilă a unor cuvinte, a unor elemente care marchează diferitele categorii↑ gramaticale
fonetică sintactică	fenomene fonetice care se produc în lanțul vorbirii
format, cuvânt ~	cuvânt format în română din elemente existente în limba română sau împrumutat gata format, (semi)analizabil pentru vorbitorii limbii române actuale
grup relativ stabil de cuvinte	grup de cuvinte folosit relativ frecvent, ale cărui elemente componente își păstrează autonomia și sensul de bază și care corespund realității denumite
hiat	succesiune de două vocale↑ alăturate pronunțate în silabe↑ diferite
***i* „șoptit" (asilabic sau afonizat)**	*i* care și-a pierdut sonoritatea↑ și nu formează silabă↑
invariabil, cuvânt~	cuvânt care în cursul vorbirii își păstrează neschimbată forma
liber, accent ~	accent↑ nelegat de o anumită poziție a silabei↑ în cuvânt
locuțiune	grup de cuvinte cu sens unitar, care funcționează ca un singur cuvânt și în care cel puțin unul dintre elemente și-a pierdut autonomia gramaticală
neologism	împrumut făcut de limba română modernă și contemporană cu precădere din limbile occidentale de circulație internațională și din limbile clasice
omofone	elemente care se pronunță la fel
omografe	elemente care se scriu la fel
omonime parțiale	cuvinte cu sensuri diferite care au unele forme identice și altele diferite sau prezente numai la unul dintre omonime
omonime totale	cuvinte aparținând aceleiași părți de vorbire↑, care au sensuri diferite și toate formele identice
parasintetic, compus ~	cuvânt în același timp compus↑ și derivat↑
paronime	cuvinte diferite ca sens, dar asemănătoare ca formă și care se pot confunda
parte de vorbire	clasă de cuvinte cu trăsături semantice și gramaticale (categorii gramaticale↑, posibilități de combinare) comune; gramatica tradițională distinge pentru limba română

	următoarele părți de vorbire (în ordine alfabetică): adjectiv, adverb, articol, conjuncție, interjecție, numeral, prepoziție, pronume, substantiv, verb
prefix	element antepus unei baze lexicale, cu ajutorul căruia se creează un cuvânt nou
proclitic	(element) atașat la termenul următor
punctuație	sistem de semne grafice convenționale care marchează segmentarea unui text în unități sintactice, precum și pauzele și intonația
punctuație, semn de ~	semn grafic convențional care marchează segmentarea unui text în unități sintactice, pauzele sau/și intonația
rădăcină	partea unui cuvânt care poartă sensul lui lexical și la care se pot atașa sufixe↑, prefixe↑ și desinențe↑
semivocală	sunet care seamănă cu o vocală↑ din punctul de vedere al articulării, dar care nu poate fi accentuat și nu poate forma singur o silabă↑
semn de punctuație	v. **punctuație, semn de ~**
semn diacritic	v. **diacritic, semn ~**
silabație	descompunerea cuvintelor în conformitate cu structura lor silabică
silabă	secvență sonoră minimală caracterizată printr-un singur accent↑ (cu loc fix), care are în centru o vocală↑, însoțită sau nu de una sau mai multe consoane↑ sau/și semivocale↑
sinereză	pronunțarea accidentală într-o singură silabă↑ a vocalei↑ finale a unui cuvânt și a vocalei inițiale a cuvântului următor (transformarea, în fonetică sintactică↑, a unui hiat↑ în diftong↑)
sonantă	consoană↑ care se pronunță cu un zgomot mai slab decât majoritatea consoanelor și care sunt totdeauna sonore: *l, m, n, r*
sonoră	consoană↑ dotată cu sonoritate↑: *b, d, g, g', v, z, j, ğ*
sonoritate	trăsătură a sunetelor datorată vibrației regulate a corzilor vocale, caracteristică atât vocalelor↑, cât și unor consoane↑
sufix (lexical)	element postpus unei baze lexicale, cu ajutorul căruia se creează un cuvânt nou
sunet-tip	media variațiilor din pronunțarea unui sunet
surdă	consoană↑ lipsită de sonoritate↑: *p, t, k, k', f, s, ș, č, ț, h*
temă	rădăcina↑ și sufixul caracteristic↑, la care se atașează desinențele↑
toponimie	ansamblul numelor de locuri
triftong	secvență formată dintr-o vocală↑ și două semivocale↑ în aceeași silabă↑
vocală	sunet la a cărui emitere, prin vibrații ale coardelor vocale, curentul de aer nu întâlnește niciun obstacol; poate primi accent↑ și poate forma singură o silabă↑

ABREVIERI

abr.	abreviat; abreviere	d.	dativ
ac.	acuzativ	des.	desinenţă
acc.	accentuat	diat.	diateză
adj.	adjectiv; adjectival	engl.	engleză
adj. pr.	adjectiv pronominal	expr.	expresie, expresii
admin.	administraţie	f.	feminin
adv.	adverb; adverbial	fam.	familiar
anat.	anatomie	fil.	filologie
angl.	anglicism; angloamericanism	filos.	filosofie
		fiz.	fizică
ar.	arabă	fr.	franţuzism; franceză
arg.	argotic	frecv.	frecvent
arhit.	arhitectură	g.	genitiv
art.	articol; articulat	g.-d.	genitiv-dativ
astron.	astronomie	geogr.	geografie
aux.	auxiliar	geol.	geologie
bot.	botanică	ger.	gerunziu
C	consoană	germ.	germanism; germană
ceh.	cehă	gr.	grecism; greacă
chim.	chimie	hisp.	hispanism
chin.	chineză	hot.	hotărât
cit.	citit	imper.	imperativ
compar.	comparativ	imperf.	imperfect
cond.	condiţional-optativ	impers.	impersonal
conj.	conjunctiv	ind.	indicativ
conjcţ.	conjuncţie; conjuncţional	inf.	infinitiv
		inform.	informatică
constr.	construcţie; construcţii	int.	interogativ
cont.	contabilitate	interj.	interjecţie

intranz.	intranzitiv
invar.	invariabil
it.	italienism; italiană
înv.	învechit; ieșit din uz
jap.	japoneză
jur.	domeniul juridic
lat.	latinism; latină
lingv.	lingvistică
lit.	literatură
livr.	livresc
loc.	locuțiune
loc. adj.	locuțiune adjectivală
loc. adv.	locuțiune adverbială
loc. conjcț.	locuțiune conjuncțională
loc. interj.	locuțiune interjecțională
loc. num.	locuțiune numerală
loc. pr.	locuțiune pronominală
loc. prep.	locuțiune prepozițională
loc. s.	locuțiune substantivală
loc. v.	locuțiune verbală
log.	logică
m.	masculin
magh.	cuvânt maghiar
mat.	matematică
med.	medicină
m.m.c.p.	mai-mult-ca-perfect
muz.	muzică
n.	neutru
n.-a.	nominativ-acuzativ
nav.	navigație
neacc.	neaccentuat
neart.	nearticulat
neg.	negativ
nehot.	nehotărât
nom.	nominativ
norv.	norvegiană
num.	numeral
part.	participiu
pas.	pasiv, pasivă
perf. c.	perfect compus
perf. s.	perfect simplu
pers.	persoană
pict.	pictură
pl.	plural
pol.	polonă
pop.	popular
port.	portugheză
pr.	pronume; pronominal
pred.	predicativ
prep.	prepoziție; prepozițional
prez.	prezent
pron.	pronunțat
psih.	psihologie
refl.	reflexiv
reg.	regional
rel.	relativ
relig.	religie
rus.	rusism; rusă
S	semivocală
s.	substantiv; substantival
sg.	singular
simb.	simbol
slav.	slavonism
sp.	spaniolă
sued.	suedeză
suf.	sufix
tehn.	tehnică
tranz.	tranzitiv
V	vocală
v., V.	vezi, Vezi
vb.	verb; verbal
viit.	viitor
voc.	vocativ
zool.	zoologie

SEMNE ȘI CONVENȚII GRAFICE

Semnul	Denumirea/poziția	Valoarea	Exemple[1]
[ ]	paranteze drepte	încadrează pronunțarea	[č] **aftershave** [pron. *aftărșĕv*] **ab initio** [*ti* pron. *ți*]
<	(mai mic)	provine din	*într-o, într-un* < *întru* + *o, un*
~	tildă la nivelul rândului	înlocuiește un element anterior	**abandona** (a ~)
/	bară oblică	„sau" — separă variantele	**facsimil/facsimil**
//	bară oblică dublă	„sau" — separă grupurile de variante	**de aici/de aci** (tempo lent)// **de-aici/de-aci** (tempo rapid)
|	bară verticală (când folosirea cratimei ar putea duce la confuzii)	limita dintre silabe sau despărțirea la capăt de rând	*para|aldehidă*
-	cratima în despărțirea la capăt de rând	limita dintre secvențe	**aclama** *(a-cla-)*
*	steluță înaintea unui element	cuvinte-titlu și alte elemente nou introduse în DOOM[2]	***accesa** (a ~) ***Blancul**
!	semnul exclamării înaintea unui cuvânt-titlu sau a unei reguli	modificare de normă față de DOOM[1]	*!niciun* !Cuvintele ajutătoare din numele unor reuniuni se scriu în propoziție cu literă mică.
±	plus sau minus	cu sau fără	± vocala de legătură *o*
„ "	ghilimele	încadrează sensul unui element	*apă-neagră* „glaucom"
	sublinierea cu o linie a unei vocale	accentul principal	**casă**
	sublinierea cu două linii a unei vocale	accentul secundar	**anteroposterior**
cifrele „la umăr"	exponent	disting cuvintele-titlu omografe	**abate**[1] s. m. **abate**[2] (a ~) vb.

[1] Exemplele din prezentul tabel și din cel următor sunt extrase ca atare din secțiunea introductivă și din *Dicționar*.

SEMNE PENTRU INDICAREA PRONUNȚĂRII[1]

Semnul	Valoarea	Exemple
ă	vocala „slabă" din engleză	**aftershave** (angl.) [pron. *aftărșeĭv*]
ã	*a* nazal	**anglaise** (fr.) [pron. *ãgl̲ez*]
č	sunetul redat în ortografia românească prin *c + e, i*	**brunch** (angl.) [pron. *branč*]
ĕ	semivocala *e*, ca în *deal*	**îndeaie̲vea** [*dea* pron. *dĕa* în tempo rapid]
ẽ	*e* nazal	**chemin de fe̲r** (fr.) [pron. *șmẽ dö fe̲r*]
ğ	sunetul redat în ortografia românească prin *g + e, i*	**azerbaidja̲n** [*dj* pron. *ğ*]
g'	sunetul redat în ortografia românească prin *gh + e, i*	*ghem* [g'em]
ĭ	semivocala *i*, ca în *iei*	**accesoriu** [*riu* pron. *rĭu*]
i	i „șoptit", ca în *pomi*	desinența -^{i}
î	sunetul redat în ortografia românească prin *â, î*	*lână* [l̂ină]
k	sunetul redat în ortografia românească prin *c*+ vocală în afară de *e, i* (când redarea prin *c* ar putea duce la confuzii)	**backhand** (angl.) [pron. *be̲khend*]
k'	sunetul redat în ortografia românească prin *ch + e, i*	*chem* [k'em]
l'	*l* muiat	**caudillo** (hisp.) [*ll* pron. *l'*]
ŏ	semivocala o	**doa̲gă** [dŏa̲gă]
ö	1. vocală anterioară rotunjită cu deschidere medie (pronunțată ca un *e*, cu buzele rotunjite ca pentru *o*) 2. vocala neaccentuată/caducă din franceză	**acheulea̲n**[1] [*cheu* pron. *șö*] **chemin de fe̲r** (fr.) [pron. *șmẽ dö fe̲r*]
õ	o nazal	**à la longue** (fr.) [*longue* pron. *lõg*]
ü	vocală anterioară rotunjită închisă (pronunțată ca un *i*, cu buzele rotunjite ca pentru *u*)	**alură** [pron. *alü̲ră*]
ŭ	semivocala *u*, ca în *nou, două*	**a̲cqua tofa̲na** (it.) [*acqua* pron. *a̲cŭa*]
[ø]	valoarea fonetică zero	h [ø]

[1] Pentru a face transcrierea mai accesibilă unui public cât mai larg, în redarea pronunțării am recurs la un compromis între transcrierea științifică (cu unele servituți determinate de inventarul standard de semne oferit de programele de calculator — de exemplu în cazul lui *ĕ* și *ĭ*) și ortografia românească curentă, deși redarea în acest mod a unor sunete proprii altor limbi este uneori imperfectă.

PRINCIPALELE NORME ORTOGRAFICE, ORTOEPICE ȘI MORFOLOGICE ALE LIMBII ROMÂNE

Normele limbii române literare actuale explică opțiunea pentru o anumită grafie, pronunțare sau flexiune a cuvintelor-titlu din *Dicționar*. Cele prezentate mai jos privesc mai ales situațiile în care pot exista **dubii;** pentru mai multă claritate, acestea sunt înfățișate adesea **contrastiv** (chiar cu riscul unor repetiții), deoarece cititorii pot consulta numai una dintre subdiviziunile acestei secțiuni.

Sunt discutate aici și aspecte care nu pot fi reflectate în formă lexicografică (nume proprii și unități lexicale complexe, formații mai mult sau mai puțin ocazionale, utilizări ale cuvintelor în context ș.a. — care, de aceea, **nu** se regăsesc în *Dicționar*) sau reguli care se pot, eventual, numai deduce din cazurile concrete înregistrate în dicționar. Spre deosebire de *Dicționar,* această prezentare are și caracter **corectiv,** atrăgându-se atenția și asupra unor forme considerate **greșite,** care trebuie **evitate.**

Aceste norme sunt **obligatorii** — **impunând** sau **interzicând** anumite forme — sau **facultative.**

Ortografia, în **sensul restrâns** în care este folosit termenul aici, privește **scrierea corectă** la nivelul **cuvântului** (sau al mai multor cuvinte care formează o unitate); **în** sens **larg,** ea include și scrierea corectă la nivelurile superioare cuvântului (punctuația), care nu poate face obiectul unui dicționar[1].

> **Nu** face obiectul unor norme **ortografice** propriu-zise scrierea unor **termeni** și a unor **abrevieri** și **simboluri** din domeniul **științific** și **tehnic** (de ex. a numelor unităților de măsură), reglementată prin **standarde** internaționale[2] (aceste probleme neprivind, propriu-zis, de multe ori, limba română) și interne[3] de specialitate, care sunt **obligatorii.**

---

[1] În cele ce urmează ne referim, prin *Îndreptar* și DOOM[1], la ediția a V-a a *Îndreptarului ortografic, ortoepic și de punctuație* și, respectiv, la ediția I a prezentului *Dicționar* (v. **Bibliografia selectivă**). Pentru regulile de punctuație v. *Îndreptar,* p. 49-91.

[2] *Le Système international d'unités (SI),* 5e Édition, Bureau international des poids et mesures, Sèvres, 1985; traducere românească *Sistemul internațional de unități (SI).* Ed. a III-a, Editura Academiei, București, 1989.

[3] STAS 10093/2/85 *Metrologie. Mărimi și unități de măsură. Terminologie,* STAS 737/3/90 *Sistemul internațional de unități (SI). Reguli pentru scrierea și utilizarea unităților SI* etc.

În anumite situații speciale se aplică unele convenții parțial diferite de regulile obișnuite (de ex., la completarea formularelor privind operațiuni bănești se cere scrierea numeralelor fără blancuri).

Scrierea limbii române utilizează **două sisteme de elemente grafice — literele și semnele ortografice — și un set de reguli de redare în scris a cuvintelor și a grupurilor de cuvinte,** precum și de **despărțire la capăt de rând.**

Scrierea altor limbi care folosesc tot alfabetul latin este guvernată de **reguli parțial diferite** (privind folosirea majusculelor la inițială de cuvânt, despărțirea la capăt de rând etc.), care nu trebuie transpuse în scrierea limbii române.

1. Semnele grafice

1.1. Literele

1.1.1. Alfabetul limbii române

Limba română modernă se scrie cu alfabetul latin.[4] Alfabetul actual al limbii române are 31 de litere. Toate literele sunt perechi: literă mare[5] — literă mică[6].

Pentru regulile de folosire a lor v. **3. Scrierea cu literă mică sau mare.** Prin litere (mari sau mici, urmate sau nu de punct ori de spațiu, sau prin combinații de litere) se redau și unele **abrevieri** și **simboluri**. Câteva litere mari au valoare de **cifre romane.**

Cinci litere reiau câte o literă de bază, de care se deosebesc prin prezența, deasupra sau dedesubt, a trei semne **diacritice**[7]: **căciula**[8] ˘ deasupra lui *a:* *ă*, **circumflexul** ˆ deasupra lui *a* și *i:* *â* și *î*, **!virgulița**[9] ¸ sub *s* și *t:* *ș* și *ț*. Semnele diacritice se notează în limba română și la literele mari[10], însă punctul suprapus nu se notează la *I* și *J* mari, iar în scrierea de mână, frecvent, nici la *j* mic.

Literele de tipar[11] sunt prezentate în tabelul care urmează, în ordinea alfabetică pentru limba română.

---

[4] Până în 1860, limba română s-a scris, de regulă, cu alfabetul chirilic și, în ultima perioadă, cu un alfabet de tranziție; în fosta URSS, ea s-a scris până în 1989 cu alfabetul rusesc modern, adaptat.

[5] Numită curent *majusculă* sau, mai rar, *capitală.*

[6] Numită și *minusculă* (termen mai rar folosit cu acest sens) sau, în domeniul tipografic, *de rând.*

[7] Și punctul suprapus de la *i* și *j* este un semn diacritic, dar el nu are rol distinctiv în limba română, unde *i* și *j* nu se opun literelor cu aceeași formă, dar fără punct.

[8] Circumflexul deschis în sus sau semnul scurtimii din transcrierea fonetică.

[9] !Și **nu** sedila, care se folosește sub *c* în alte limbi: *ç*. În programele de calculator, *ș*, spre deosebire de *ț*, apare în mod greșit cu sedilă.

[10] Această regulă nu este respectată în unele abrevieri, care, din această cauză, se citesc cu unele deosebiri față de numele întreg (*CNCSIS* pentru *Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior).*

[11] Forma literelor de mână nu este fixată printr-o normă și de aceea nu este indicată în tabel. Ea este parțial diferită pentru diversele generații școlare, cu motivații pedagogice mai mult sau mai puțin justificate.

Tab. 1. Alfabetul limbii române

Nr. de ordine	Litere		Denumirea/ citirea literei[12]
	mari	mici	
1.	A	a	a
2.	Ă	ă	ă
3.	Â	â	î/î din a
4.	B	b	!be/bî
5.	C	c	!ce/cî
6.	D	d	!de/dî
7.	E	e	e
8.	F	f	!ef/fe/fî
9.	G	g	!ge/ghe/gî
10.	H	h	!haș/hî[13]
11.	I	i	i
12.	Î	î	!î/î din i
13.	J	j	!je/jî
14.	K	k	!ca/cąpa
15.	L	l	!el/le/lî
16.	M	m	!em/me/mî
17.	N	n	!en/ne/nî
18.	O	o	o
19.	P	p	!pe/pî
20.	Q	q	!kü[14]
21.	R	r	!er/re/rî
22.	S	s	!es/se/sî
23.	Ș	ș	!șe/șî
24.	T	t	!te/tî
25.	Ț	ț	!țe/țî

[12] Denumirile literelor nu coincid (cu excepția, în general, a vocalelor) cu valorile lor fonetice de bază. În citirea unor abrevieri și simboluri pentru mărimi matematice și fizice, unități de măsură, elemente chimice ș.a. se folosesc cu precădere lecturile (de inspirație străină) *ef, ge, haș, cąpa, el, em, en, er, es, zet* ale literelor *f, g, h, k, l, m, n, r, s, z*. Unele litere din anumite abrevieri se citesc după modelul limbii din care au fost împrumutate abrevierile: *CV* [sivi].

[13] !Denumirea *ha* este rar folosită.

[14] !Pronunțarea *chiu*, indicată în DOOM[1], este nerecomandabilă.

Nr. de ordine	Lit		Denumirea/ citirea literei
	mari	mici	
26.	U	u	u
27.	V	v	!ve/vî
28.	W	w	!dublu ve/dublu vî
29.	X	x	ics
30.	Y	y	[igrec]
31.	Z	z	!ze/zet[15]/zî

În scrierea limbii române se folosesc și **combinații de litere** cu valoarea unui sunet, pentru care v. **Tab. 2.**

Patru litere (*k, q, w, y*) se utilizează în împrumuturi, în nume proprii străine și în formații bazate pe ele, precum și în unele nume proprii românești de persoane, scrise după model străin.[16]

În scrierea unor nume proprii străine, a derivatelor de la ele și a unor împrumuturi neadaptate, unele semne au (și) alte valori sau se folosesc și alte semne diacritice, cu valori care pot diferi de la limbă la limbă[17]: *István, omertă; São Tomé; Ivić, röntgenoscopie, Dvořak, Košice* etc.

1.1.2. Valorile literelor și ale combinațiilor de litere

Potrivit principiului fonetic, în scrierea limbii române, fiecare literă notează un sunet-tip distinct.

a, ă, â, e, i, î, o, u și *y* sunt **litere-vocale** — care notează sunete vocale sau semivocale. Din cauza acestei duble valori a unora dintre literele vocale *(e, i, o, u, y)*, succesiunile de litere vocale în care intră ele pot fi interpretate ca **vocale în hiat** sau ca **diftongi** sau **triftongi.** Celelalte sunt **litere-consoane,** care notează sunete-consoane; *w* poate nota și o semivocală sau, rar, o vocală.

Corespondența literă — sunet nu este în toate cazurile biunivocă.

Pe de o parte, în cuvintele românești, numai 19 litere sunt **monovalente** (corespund câte unui singur sunet-tip): *a, ă, â, b, d, f, î, j, l, m, n, p, r, s, ș, t, ț, v* și *z.*

---

[15] Citit și [zed].

[16] De aceea aceste litere nu erau incluse, mai de mult, în alfabetul limbii române. Ele sunt folosite uneori și pentru a marca cuvinte sau sensuri prezentate ca străine (*nomenklatură* „pătura dominantă, prin funcțiile în partidul comunist, în U.R.S.S. și în celelalte țări foste socialiste", față de *nomenclatură* „terminologie etc."). *w* și *y* în poziție finală de cuvânt sunt încă simțite ca străine limbii române, de aceea la cuvintele cu aceste finale, articolul și desinențele se leagă prin cratimă (v. **1.2.4. Cratima**).

[17] Deoarece nu se pot da reguli generale — situațiile fiind mult prea numeroase și prea diferite —, scrierea acestor cuvinte — când nu se cunoaște limba de origine — trebuie învățată, iar pronunțarea lor este indicată în *Dicționar.*

Celelalte 12 litere (*c, e, g, h, i, k, q, o, u, w, x* și *y*) sunt **plurivalente** (adică au **mai multe valori** fonetice, în funcție de **poziția în cuvânt** sau în **silabă** — la început, în interior sau la sfârșit —, de **combinațiile** de litere în care apar, de caracterul **vechi** sau **neologic**[18] al cuvintelor și de **limba** lor **de origine**).

Pe de altă parte, același sunet sau grup de sunete ([č], [ğ], [g'], [i], [ĭ], [ĭe], [î], [k], [k'], [ks], [kŭ], [kv], [ŭ], [v]) poate fi redat în scris în limba română în mai multe feluri.

În Tab. 2 sunt prezentate principalele valori ale literelor și combinațiilor de litere[19] în limba română **literară actuală;** nu au fost notate nuanțele fără rol distinctiv, nici valorile unor litere (cu excepția lui *k, q, w, y*) sau combinații de litere în împrumuturi și în nume proprii străine pronunțate în limba română după modelul limbilor de origine.

V. și **2. Reguli de scriere și de pronunțare literară.**

Tab. 2. Valorile literelor și ale combinațiilor de litere

Litera/ combinația de litere	Pronunțarea	Condiții	Exemple
1. a	[a]		*apă*
2. ă	[ă]		*apă*
3. â	[î]	în interiorul cuvintelor, cu excepțiile de sub *î*	*lână*
4. b	[b]		*bob*
5. c	[k]	1. + C în afară de litera *h*	*clasă*
		2. + V în afară de *e, i*	*casă*
		3. la sfârșit de cuvânt	*ac*
	V. și ce, che, chi, ci		
6. ce	1. [če]	1.1. + C	*cec* [ček]
		1.2. + V în hiat	*licean* [liče-an]
		1.3. la sfârșit de cuvânt	*tace* [tače]
	2. [č]	+ *a* în aceeași silabă	*ceară* [čară]

[18] De ex., rostirea [ĭe] în loc de [e] în aceste cuvinte este incultă.

[19] Ele au importanță și pentru despărțirea în silabe sau la capăt de rând, pentru care v. **5. Despărțirea în silabe și la capăt de rând.**

Litera/ combinația de litere	Pronunțarea	Condiții	Exemple
7. che	1. [k'e]	cu excepția de sub 2.	*chem* [k'em]
	2. [k']	+ *a* în aceeași silabă	*cheamă* [k'ămă]
8. chi	1. [k'i]	cu excepțiile de sub 2.	*chin* [k'in] *ochi* vb. [ok'i]
	2. [k']	2.1. + *a, o, u* în aceeași silabă	*chiar* [k'ar] *chior* [k'or] *chiul* [k'ul]
		2.2. la sfârșit de cuvânt, în afară de cazul când *i* este accentuat	*ochi* s. [ok']
9. ci	1. [či]	1.1. + C	*cin* [čin]
		1.2. + V în hiat	*cianură* [či-anurăl]
		1.3. la sfârșit de cuvânt, dacă *i* este accentuat	*munci* vb. [munči]
	2. [č]	2.1. +*a, o, u* în aceeași silabă	*ciaconă* [ča-conă] *ciot* [čot] *ciur* [čur]
		2.2. la sfârșit de cuvânt, când *i* nu este accentuat	*munci* s. pl. [munč]
		2.3. în unele compuse	*nicicând* [ničcând]
10. d	[d]		*dud*
11. e	1. [e]	1.1. după C în afară de 3., 5.	*mere* [mere]
		1.2. la început de cuvânt (în afară de 2.) și de silabă, mai ales în neologisme	*elev* [elev] *poezie* [poezie]
	2. [ĭe]	la început de cuvânt, în pronume personale și formele verbului *a fi*	*eu* [ĭeŭ] *ești* [ĭeșt^{i}] *eram* [ĭeram]

Litera/ combinația de litere	Pronunțarea	Condiții	Exemple
	3. [ĕ]	+ *a, o* după C	*deal* [dĕal] *pleosc* [plĕosk]
	4. [ĭ]	+ *a* la început de cuvânt și de silabă, în cuvinte vechi	*ea* [ĭa] *aceea* [ačĕ-ĭa]
	5. [Ø][20]	V. ce, che, ge, ghe	
12. f	[f]		*fir*
13. g	[g]	1. + C în afară de litera *h*	*gras* [gras]
		2. + V în afară de *e, i*	*gară* [gară]
		3. la sfârșit de cuvânt	*drag* [drag]
	V. și ge, ghe, ghi, gi		
14. ge	1. [ğe]	1.1. + C	*gem* [ğem]
		1.2. + V în hiat	*geanticlinal* [ğe-antiklinal]
		1.3. la sfârșit de cuvânt	*trage* [trağe]
	2. [ğ]	+ *a, o* în aceeași silabă	*geam* [ğam] *georgian* [ğor-ğan]
15. ghe	1. [g'e]	cu excepția de sub 2.	*ghem* [g'em]
	2. [g']	+ *a, o* în aceeași silabă	*gheară* [g'a-ră] *Gheorghe* [g'or-g'e]
16. ghi	1. [g'i]	+ C	*ghindă* [g'indă]
	2. [g']	2.1. + *a, o, u* în aceeași silabă	*ghiaur* [g'a-ur] *ghiol* [g'ol] *unghiul* [ung'ul]
		2.2. la sfârșit de cuvânt, când *i* nu este accentuat	*unghi* [ung']

[20] Folosită ca literă ajutătoare, cu valoare diacritică (îndeplinită în alte limbi de semne diacritice: *č, ğ*).

Litera/ combinația de litere	Pronunțarea	Condiții	Exemple
17. gi	1. [ği]	1.1. + C	*gin* [ğin]
		1.2. + V în hiat	*geologie* [ğeoloği-e]
		1.3. la sfârșit de cuvânt, dacă *i* este accentuat	*îndrăgi* [îndrăği]
	2. [ğ]	2.1. + *a, o, u* în aceeași silabă	*giardia* [ğar-dia] *giol* [ğol] *giulgiu* [ğul-ğu]
		2.2. la sfârșit de cuvânt, când *i* nu este accentuat	*dragi* [drağ]
18. h	1. [h]	în afară de 2.	*hai* [haĭ]
	2. [ø]	V. che, chi, ghe, ghi; w	
19. i	1. [i]	1.1. după C, în afară de 2.-4.	*fir* [fir] *inimă* [inimă]
		1.2. la sfârșit de cuvânt	
		1.2.1. când este accentuat	*auzi* [auzi]
		1.2.2. după C(C) + *l, r*	*acri* [akri] *aștri* [aștri]
		1.2.3. în unele neologisme, indiferent de accent	*bebi* [bebi] *kaki* [kaki] *swahili* [sŭahili] *taxi* [taxi]
		1.3. la început de silabă	
		1.3.1. + C	*inimă* [inimă]
		1.3.2. + V în hiat, în neologisme; nu există o regulă[21]	*ion* [i-on] *Ion* [i-on]

[21] Pronunțare specificată în *Dicționar*.

Litera/ combinația de litere	Pronunțarea	Condiții	Exemple
	2. [ĭ]	2.1. în diftongi ascendenți (+ *a, e, o, u*)	*iar* [ĭar] *ied* [ĭed] *iod* [ĭod] *iute* [ĭute]
		2.2. în diftongi descendenți	*cai* [kaĭ] *tăi* [tăĭ] *întâi* [întsĭĭ] *bei* [beĭ] *copii* [kopiĭ] *îi* [ĭĭ] *oi* [oĭ] *cui* [kuĭ]
		2.3. în triftongi	*beai* [bĕaĭ] *i-ai, ia-i* [ĭaĭ] *iau* [ĭaŭ] *iei* [ĭeĭ] *leoaică* [le-ŏaĭcă]
	3. [^{i}] (*i* „șoptit", asilabic sau afonizat)	3.1. după C(C)(C), la sfârșit de cuvânt	*pomi* [pom^{i}] *auzi* (ind. prez. 2 sg.) [auz^{i}] *flori* [flor^{i}] *lincși* [lincș^{i}] *miști* (ind. prez. 2 sg.) [mișt^{i}] *urși* [urș^{i}] *azvârli* (ind. prez. 2 sg.) [azvârl^{i}]
		3.2. în *câteși-, fieși-, oareși-, ori-* + C	*câțeșitrei* [kîțeș^{i}trei̯] *fieșicare* [fieș^{i}care] *oareșicare* [ŭareș^{i}kare] *ori(și)care* [or^{i}(și)kare]
	4. [ø]	V. chi, ci, ghi, gi	
20. î	[î]	1. la inițială de cuvânt	*înger*
		2. la sfârșit de cuvânt	*urî*

Litera/ combinația de litere	Pronunțarea	Condiții	Exemple
		3. în interiorul compuselor în care al doilea element începe cu *î-*	*bineînțeles*
		4. în interiorul derivatelor cu prefixe de la cuvinte care încep cu *î-*	*neînțeles*
		5. în interiorul unor nume de persoane[22]	*Rîpeanu*
21. j	[j]		*jar*
22. k în împrumuturi și în nume proprii străine și românești scrise după model străin	1. [k]	1.1. + C	*kripton* [cripton] *Kretzulescu* [creț̦ulescu]
		1.2. + *a, o, u*	*kaliu* [calĭu] *kosovar* [cosovar] *kurd* [curd]
		1.3. la sfârșit de cuvânt	*quark* [cŭarc]
	2. [k']	+ *e, i*	*ketchup* [chečap] *Kernbach* [chernbah] *kilogram* [chilogram] *Kiriac* [chiriac]
23. l	[l]		*lac*
24. m	[m]		*mim*
25. n	[n]		*nun*
26. o	1. [o]	1.1. după C în afară de 2.	*dor* [dor] *vino* [vino]
		1.2. la început de silabă în afară de 3.	*om* [om] *pionier* [pi-onier]
	2. [ŏ]	+ *a* după C	*să doară* [dŏară]
	3. [ŭ]	+ *a* la început de silabă	*oară* [ŭară] *respectuoasă* [respektuŭasă]
27. p	[p]		*pap* [pap]

[22] Mai ales nume de familie, scrise după tradiția familiei și dorința purtătorilor și, în epoca modernă, în conformitate cu actele de stare civilă.

Litera/ combinația de litere	Pronunțarea	Condiții	Exemple
28. q în împrumuturi și nume proprii străine	[k]	+ *a*	numai în *Qatar* [kat͡ar] și derivatele lui
	V. și qu		
29. qu în împrumuturi și nume proprii străine; nu există o regulă[23]	1. [kŭ]		*quasar* [kŭasa͡r]
	2. [kv]	inclusiv + *e, i*	*quiproquo* [cviprocvo͡] *sequoia* [sekvo͡ĭa]
	3. [k']	+ *e, i*	*quechua* [che͡ču̯a] *quipu* [chi̯pu]
30. r	[r]		*rar*
31. s	[s]		*sas*
32. ș	[ș]		*șiș*
33. t	[t]		*tot*
34. ț	[ț]		*țuț*
35. u	1. [u]	1.1. după C	*dur* [dur]
		1.2. la început de silabă, în afară de 2.	*urs* [urs]
	2. [ŭ]	2.1. în diftongi ascendenți	*acuarelă* [akŭa-re͡lă] *două* [do͡-ŭă]
		2.2. în diftongi descendenți	*au* [aŭ] *hău* [hăŭ] *râu*[rîŭ] *meu* [meŭ] *viu* [viŭ] *nou* [noŭ]
		2.3. în triftongi	*beau* [bĕaŭ] *iau* [ĭaŭ]
	3. [ü]	în unele împrumuturi din franceză	*alură* [alü̯ră] *ecru* [ecrü] *tul* [tül]
	4. V. qu		
36. v	[v]		*veni*

[23] Pronunțare specificată în *Dicționar*.

Litera/ combinația de litere	Pronunțarea	Condiții	Exemple
37. w în împrumuturi și în nume proprii străine și românești scrise după model străin	1. [v][24] cu excepția unor anglicisme	înainte de V	*wattmetru* [vatmetru] *weber* [vebăr] *Wachmann* [vahman]
	2. [ŭ][25] în anglicisme	2.1. înainte de V	*western* [ŭestern]
		2.2. înainte de litera *h* + V	*white-spirit* [ŭaitspirit]
		2.3. la finală de cuvânt	*show* [șoŭ]
	3. [u][26] în câteva anglicisme	la inițială de cuvânt + *ee, (h)i*	!*weekend* [uĭkend] !*whisky* [uĭski] !*wigwam* [uĭgŭom]
38. x	1. [ks][27]	1.1. + C	*excursie* [ekskursie]
		1.2. la sfârșit de cuvânt	*lax* [laks]
		1.3. la început de cuvânt + V	*xilofon* [ksilofon]
		1.4. uneori, între V, fără a exista o regulă	*axă* [aksă]
	2. [gz][28]	uneori, între V, fără a exista o regulă	*examen* [egzamen]
39. y în împrumuturi și în nume proprii străine și românești scrise după model străin	1. [i]	1.1. la început de cuvânt + C	*ytriu* [itriu]
		1.2. la sfârșit de cuvânt, după C	*hobby* [hobi]
		1.3. în interiorul cuvântului	*Byck* [bic]
	2. [ĭ]	2.1. + V	*yac* [ĭak]
		2.2. la sfârșit de cuvânt, după V	*boy* [boĭ]
40. z	[z]		*zac*

[24] Pronunțare nespecificată în *Dicționar*.
[25] Pronunțare specificată în *Dicționar*.
[26] Deoarece diftongul [ŭi] nu există în limba română.
[27] Pronunțare nespecificată în *Dicționar*. Înainte de *i* alternează cu *cș*: *lax – lacși*. În unele cuvinte, [ks] se redă prin *cs*: *a catadicsi, cocs, a îmbâcsi, micsandră, a ticsi,* dar *dixit, coxă, mixare, tix*.
[28] Pronunțare specificată în *Dicționar*. Rostirea [ks] în loc de [gz] a lui *x* – practicată în special în învățământ, pentru a fixa la elevi deprinderea de scriere – este **greșită.**

În scrierea unor **împrumuturi** neadaptate sau parțial adaptate, a unor **nume proprii străine** și a unor **nume proprii românești** ortografiate după modelul altor limbi, unele litere și combinații de litere sunt folosite sau pronunțate după reguli ale altor limbi sau se întâlnesc combinații de litere neutilizate în limba română. Astfel, în afară de valorile din tabelul de mai sus, întâlnim, printre altele, și *che* [če] (*cherry* (angl.) [ceri]) sau [ș] (*chemin de fer* (fr.) [șmẽ dö fer]), *chi* [či] (*chilian* [čilian]), *ci* [si] (*ciné-vérité* (fr.) [sineverite]), *ge* [ghe] (*gestaltism* (germ.) [gheștaltism]), *gi* [ji] (*gigolo* (fr.) [jigolo]), *j* [i] (*Java* [iava], *Sarajevo* [Saraievo]) etc. Pentru aceste situații nu se pot da reguli; în cazul necunoașterii limbii de origine, pentru scrierea și pronunțarea unor astfel de cuvinte trebuie consultat *Dicționarul.*

V. și **2.5. Scrierea și pronunțarea numelor proprii străine.**

1.2. Semnele ortografice

Semnele ortografice **în sens strict**[29] sunt semne auxiliare folosite în scris, de regulă, la nivelul **cuvântului**[30] — în **interiorul** unor cuvinte, pe lângă **segmente** de cuvinte sau **între** cuvinte care formează o unitate —, precum și în unele abrevieri.

Între unele dintre aceste semne există, în anumite situații, **echivalență** (deci posibilități de **substituire**), fiind posibilă și **cumularea** lor.

Semnele folosite (și) ca semne ortografice sunt apostroful, bara oblică, *blancul, cratima, linia de pauză, punctul, virgula, prezentate în cele ce urmează în ordine alfabetică.

1.2.1. Apostroful [']

Este singurul semn **exclusiv** ortografic; este rar folosit în ortografia românească actuală[31].

În limba **literară,** apostroful[32]

- marchează, mai ales în stilul **publicistic,** în indicarea **anilor calendaristici, absența accidentală a primei** sau a **primelor două cifre**: *'918, '89;*

  În construcțiile cu prefixe de tipul *ante-'89, post-'89,* cratima precedă obligatoriu apostroful.

- se regăsește în unele **împrumuturi** din alte limbi (în care are alte funcții decât în română), cum sunt:

---

[29] Distincția semne *ortografice* — semne *de punctuație* este într-o anumită măsură artificială, nu numai pentru că scrierea corectă în sens larg include și punctuația, ci și deoarece cratima este un semn numai **preponderent** ortografic, bara oblică, *blancul, linia de pauză și punctul sunt mai ales semne de **punctuație**, iar virgula, deși semn de **punctuație**, privește într-o anumită măsură și ortografia în sens strict. Unele dintre acestea sunt folosite și în alte domenii, ca semne grafice cu diverse valori convenționale.

[30] Și, rareori, la nivelul propoziției sau al frazei.

[31] Înainte de reforma ortografică din 1953, apostroful avea mai multe funcții, dintre care unele au fost transferate cratimei.

[32] Care are forma unei virgule plasate după literă, la umărul acesteia.

- substantive comune **neadaptate** *(five o'clock);*
- **nume proprii străine** de persoană *(D'Annunzio, D'Artagnan, O'Neill);*
- **nume de firme străine** conținând „genitivul saxon" (*Mc Donald's*) — care s-a extins, în mod abuziv sau glumeț, și la unele nume românești de firme.

Apostroful **nu** se utilizează în scrierea formelor **literare** ale cuvintelor românești, ci notează **realități fonetice** din vorbirea **familiară, neglijentă, populară** sau **regională, în tempo rapid,** ori **deficiențe de rostire** ale unor vorbitori, apărând în utilizări contextuale ale cuvintelor (*săru' mâna* pentru *sărut mâna*).

De aceea, apostroful este folosit mai **ales** în stilul **beletristic** — în **proză** și în **teatru** pentru caracterizarea unor personaje prin **reproducerea vorbirii** lor, iar **în poezie** din motive de prozodie, permițând eliminarea unei silabe (*O, vin', al nopții mele domn, /De ce nu vii tu, vină ...* EMINESCU).

El notează **căderea accidentală**:

- **a unui sunet:**
  - **consoană** (*al'fel, cân'va, da', dom'*, pentru *altfel, cândva, dar, domn*) sau
  - **vocală** (*altădat', făr' de, lu' (Mihai), numa', pân' la, tocma', vin'* pentru *altădată, fără de, lui (Mihai), numai, până la, tocmai, vino/vină*) **sau**
- a mai **multor sunete sau silabe** (*dom'le, 'neața* pentru *domnule, (bună) dimineața*).

În ceea ce privește poziția, el poate **apărea**:

- la **începutul** unor cuvinte (*'nainte* **pentru** *înainte*);
- în **interiorul** unor cuvinte (*dom'le* pentru *domnule*) și mai ales
- la **sfârșitul** unor cuvinte (*domnu', scoal'* **pentru** *domnul, scoală*), inclusiv la nivelul **propoziției** (*las' pe mine* **pentru** *lasă pe mine*) sau al **frazei** (*las' că-i arăt eu, poa' să, tre' să* pentru *lasă că-i arăt eu, poate să, trebuie să*).

În **interiorul** cuvintelor, apostroful **nu** este **precedat, nici urmat de blanc;** la **început** de cuvânt este, bineînțeles, **precedat, dar nu urmat** de blanc, iar la **sfârșit** de cuvânt este, firesc, **urmat** de blanc — inclusiv în cuvinte **compuse** sau **locuțiuni** care se scriu în cuvinte **separate** (*făr' de, pân' să* pentru *fără de, până să*).

Când căderea unui sunet se produce în cazul unui cuvânt scris în mod obișnuit cu cratimă, se folosește numai **apostroful** (care înlocuiește și **cratima**): *înșir'te, mărgărite; mam'mare; sor'ta* pentru *înșiră-te, mama-mare, soră-ta.*

În urma acestei căderi pot **apărea în alăturare** nemijlocită două **sunete** care **nu formează o silabă,** apostroful marcând și **limita dintre silabe** (*Sal'tare, taică* pentru *Salutare ...*).

Când se produce **căderea vocalei** finale a unui cuvânt **și urmează un cuvânt care începe cu o vocală** se folosește **cratima,** nu apostroful: *D-ale carnavalului, făr-a spune, înșir-o, las-o, pân-acasă < De-ale carnavalului, fără a spune, înșiră + o, lasă + o, până acasă.*

Când locul **despărțirii la capăt de rând** ar coincide **cu locul** apostrofului din interiorul unui cuvânt, acea **despărțire trebuie evitată.**

1.2.2. Bara oblică[33] [/]

Folosită ca semn ortografic:

- în formule **distributive**[34] care cuprind numele unor **unități de măsură**; acestea pot fi:
  - **abreviate** *(km/h* citit *kilometri pe* sau *la oră*) ori
  - **neabreviate** *(kilometri/oră);*
- în abrevierile *c/val* și *m/n* **pentru** *contravaloare* și *motonavă.*

Nu este precedată, nici urmată de blanc.

1.2.3. *Blancul[35] [ ]

Constă în absența oricărui semn. Cuvintele se delimitează grafic prin blancuri potrivit statutului lexico-gramatical și sensului lor, funcția principală a blancului fiind aceea de semn de **delimitare și separare a cuvintelor** sau a **elementelor componente** ale unor cuvinte **compuse** *(Anul Nou, câte unu, douăzeci și unu, Evul Mediu, Unirea Principatelor),* ale **locuțiunilor** *(altă dată* „în altă împrejurare") și ale altor grupuri relativ stabile de cuvinte *(câte o dată).*

El marchează în scris o **realitate fonetică,** și anume **pauza** care separă în vorbire aceste elemente.

> **Absența** blancului (deci scrierea „legată") marchează unitatea cuvintelor. Ea caracterizează cuvintele **simple,** majoritatea **derivatelor** și cuvintele **compuse sudate, nedisociabile,** pentru care v. **4. Scrierea derivatelor, compuselor, locuțiunilor și grupurilor de cuvinte.**

Blancul are rol distinctiv, diferențiind secvențe identice ca sunete constitutive, dar care, despărțite prin blanc, reprezintă **un grup de cuvinte** (*nici un* conjuncție + numeral), în timp ce, scrise „legat", alcătuiesc un singur cuvânt (*!niciun* adjectiv pronominal).

El poate **compensa absența punctului între inițialele majuscule** ale unei **abrevieri:** *I D E B* pentru *Întreprinderea de Distribuție a Electricității;* actualmente se preferă însă în aceste cazuri **suprimarea** și a **blancurilor,** mai economică.

Blancul poate **preceda** sau **urma** ori **nu** celelalte semne ortografice. În uzanțele scrierii limbii române (de tipar, la calculator, la mașină), blancul **nu** precedă, în general, semnele de **punctuație,** dar le **urmează.**

---

[33] Are înălțimea unei litere mari; este și semn de punctuație și semn grafic.

[34] În care înlocuiește linia de fracție din matematică.

[35] Are lățimea medie a unei litere. Numit și *pauză, pauză albă, pauză grafică, spațiu, spațiu alb.* Este și semn de punctuație. Nu era recunoscut ca semn ortografic în DOOOM[1]; a fost inclus ca atare în *Dicționarul general de științe ale limbii,* Editura Științifică, București, 1997, *s. v. pauză.* Flora Șuteu, Elisabeta Șoșa, în *Îndreptar ortografic și morfologic,* Floarea Darurilor, Saeculum I.O., București, 1999, p. 272 (ed. I, 1993), îl consideră „marcă ortografică".

1.2.4. Cratima[36] [-]

Este semnul ortografic cu cele mai multe funcții. În unele cazuri are caracter **permanent** (*dă-l, de-a dreptul, las-o, s-a dus, ți-l dă*, **nu** *dă îl, de a dreptul, lasă o, se a dus, ți îl dă*), iar în altele — **accidental** (*de-abia* sau *de abia, n-am* sau *nu am*)[37].

Se folosește **între** cuvinte sau **în interiorul** unui **cuvânt** ori **al** unei **abrevieri,** având rolul de a **lega** sau, dimpotrivă, de a **despărți** elementele în cauză.

Astfel, cratima **leagă:**

- **cuvinte** pronunțate fără pauză;
- unele **interjecții** identice, **repetate** accidental;
- anumite **prefixe** de baza derivatului;
- **prefixele** *ne-* și *re-* și prepoziția *de* de baza **derivatelor,** respectiv **a compuselor** de la cuvinte care **încep** cu vocala *î-*, atunci când se produce **căderea** acesteia;
- componentele **compuselor cu un grad mediu de sudură,** ale unor **locuțiuni** și ale structurilor cu anumite substantive + **adjectiv posesiv;**
- **articolul** hotărât enclitic sau **desinența** de unele cuvinte **greu flexionabile;**
- **formantul** final al **numeralelor ordinale** și **fracționare** de numeralul cardinal corespunzător scris cu **cifre.**
- **componentele** ale unor **abrevieri.**

Ea **desparte:**

- silabele unui cuvânt **pronunțat sacadat;**
- segmentele unui cuvânt în cazul **despărțirii** acestuia **la capăt de rând.**

În toate cazurile cu excepția ultimului, cratima se folosește **indiferent de poziția cuvântului pe rând,** în timp ce în ultimul caz este **condiționată de poziția segmentului de cuvânt la sfârșit de rând** și se suprimă dacă acel segment nu mai ocupă această poziție.

Cratima **nu** este **precedată** sau **urmată** de **blanc.**

Uneori, una și aceeași cratimă poate cumula mai multe funcții, de exemplu, pe lângă marcarea calității de compus, poate nota și atașarea unui element gramatical sau/și producerea unor fenomene fonetice *(la sfântu-așteaptă, împușcă-n-lună, ucigă-l-crucea).*

Condițiile în care anumite elemente gramaticale se leagă de cuvântul de bază țin de domeniul **gramaticii,** cele în care anumite compuse sau derivate prezintă un grad mai mare sau mai mic de sudură și deci se scriu cu cratimă — de

[36] Plasată aproximativ la jumătatea înălțimii rândului, are lungimea medie a unei litere. Numită și *linie/linioară/liniuță de unire/despărțire,* înv. *trăsură de unire.* Este mai **scurtă** decât **linia de pauză** și de **dialog.** Este și semn de punctuație.

[37] În **lingvistică,** cratima servește la notarea convențională a unor elemente lipsite de independență, marcând, prin locul pe care îl ocupă, poziția acestora (inițială, medială sau finală) în cuvânt *(litera sau vocala î-, prefixul contra-; infixul -n-; articolul -ul, desinența -uri, formantul -lea, sufixul -ist; rădăcina floar-)* sau la punerea în evidență a silabelor *(vocale în hiat: a-er);* este utilizată și în analiza metrică *(Ne-n-țe-les ră-mâ-ne gân-dul ...).*

formarea cuvintelor, iar cele în care se produc anumite modificări fonetice — de domeniul **foneticii,** de aceea nu pot fi prezentate aici.

Utilizările cratimei se pot detalia după cum urmează. Astfel, cratima

1. redă pronunțarea „legată" (însoțită, uneori, și de anumite modificări fonetice) a unor cuvinte care pot avea sau nu și existență independentă, notând o realitate **fonetică permanentă sau accidentală.**

Ea poate marca pronunțarea fără pauză a **două, trei** sau, mai rar (mai ales în limba veche sau populară), **patru** ori chiar **cinci** cuvinte **alăturate** — cazuri în care se folosesc **una** *(s-a dus, a luat-o),* **două** *(dându-le-o,* pop. *jelui-m-aș,* înv. *întreba-se-vor),* **trei** *(ducă-se-pe-pustii,* înv. *face-li-se-va)* sau **patru** cratime: *(un) lasă-mă-să-te-las.*

Unul dintre aceste cuvinte poate fi **lung,** respectiv **semantic „plin",** iar **celălalt** sau **celelalte — scurt(e)**[38] *(dându-ni-le, ducându-l, ducându-se)* sau pot fi toate **scurte** *(ți-l dă)* ori toate **lungi** *(aducere-aminte, luare-aminte).*

Cuvintele neaccentuate pot fi **proclitice** sau **enclitice**: *l-a dat,* respectiv *dă-l.*

În unele cazuri, pronunțarea fără pauză poate să nu conducă la alte modificări **fonetice** (ci numai morfologice sau de topică) ale cuvintelor implicate *(pare-se* față de *se pare)* sau poate duce la **pronunțarea într-o singură silabă** a unor cuvinte care, în alte situații, formează silabe diferite: *am văzut-o* față de înv. *o am văzut.*

În altele, cratima poate semnala și producerea unor modificări fonetice suplimentare ale cuvintelor în cauză, și anume a **sinerezei** sau/și a **eliziunii.**

Sinereza poate fi **obligatorie** *(de-a dreptul* [dĕa], *le-a dat,* [lĕa], *mi-a spus* [mĭa], *mi-o dă* [mĭo], *ne-am dat* [nĕam]) sau **facultativă,** redând rostirea în **tempo rapid** *(de-abia* [dĕabĭa] față de *de abia* [de abĭa] în tempo lent).

Și eliziunea poate fi **obligatorie** *(dintr-un, într-un, printr-un < dintru/întru/printru + un; într-adevăr < întru + adevăr; m-a (văzut) < mă + a; v-a (văzut) < vă + a (văzut); s-a (zis) < se + a (zis))* sau **facultativă** *(c-a văzut/că a văzut; cu un copil/c-un copil, după o oră/dup-o oră, fără a vorbi/făr-a vorbi; n-aveam/nu aveam; n-a văzut/nu a văzut; n-o să vadă/nu o să vadă; până acolo/pân-acolo; s-o vadă/să o vadă).*

Există **dublete** sau **triplete omofone neomografe,** scrise **separat,** sau, când este vorba de cuvinte **compuse — cu cratimă sau „legat":** *într-una* prep. + num., dar *întruna* adv.; *l-a* pr. + vb. aux., dar *la* prep.; *ne-am* pr. + vb. aux., dar *neam* s. n.; *s-a* pr. + vb. aux., dar *sa* pr., adj. pr.; *v-a* pr. + vb. aux., dar *va* vb. aux.

Când căderea unui sunet se produce în interiorul unui cuvânt scris cu cratimă, se recomandă folosirea **numai** a **apostrofului** *(înșir'te, mărgărite,* **nu** *înșir'-te < înșiră-te).*

2. redă rostirea în **tempo rapid** a **derivatelor** cu **prefixele** *ne-* și *re-* de la teme care încep cu *îm-, în-* și, **neliterar,** a **compuselor** cu **prepoziția** *de* de la același tip de teme, notând **afereza** lui *î-* la începutul cuvintelor de bază *(ne-mpăcat, ne-ncetat, a re-mpărți, a re-ncălzi* față de rostirea în tempo lent *neîmpăcat, neîncetat, a reîmpărți, a reîncălzi; de-mpărțit, de-nmulțit* față de *deîmpărțit, deînmulțit).*

[38] Element(e) gramatical(e) monosilabic(e), neaccentuat(e) în frază.

Această posibilitate este exploatată în poezie, din rațiuni prozodice: *Ne-nțeles rămâne gândul/Ce-ți străbate cânturile ...* EMINESCU.

3. marchează limitele dintre silabele unor cuvinte rostite sacadat, cu valoare stilistică (*Ne-mer-ni-cu-le!*), **numărul** cratimelor fiind în funcție de lungimea cuvântului.

4. servește la atașarea anumitor **prefixe** sau **sufixe** *(ex-ministru, poe-esc)*, pentru care v. **4.1.1. Prefixe și derivate cu prefixe, 4.1.2. Sufixe și derivate cu sufixe.**

5. unește elementele unor cuvinte **compuse:** *!mai-mult-ca-perfect,* v. **4.2. Scrierea cuvintelor compuse.**

La scrierea substantivelor compuse **disociabile, cratima dispare** în cazul intercalării altor elemente: *prim-ministru,* dar *primul nostru ministru.*

6. unește componentele unor **locuțiuni:** *calea-valea,* v. **4.3. Scrierea locuțiunilor.**

7. unește componentele secvențelor **substantiv** denumind **grade de rudenie sau relații sociale + adjectiv posesiv** (fără sau cu **apocopă**): *mamă-ta/mă-ta, soră-ta/sor-ta, stăpână-sa, taică-su/ta-su.*

8. leagă **articolul** hotărât enclitic **sau desinența de cuvintele greu flexionabile,** în cazul:

- numelor **literelor** și **sunetelor:** *x-ul, x-uri;*
- substantivelor **provenite** din **numerale** cardinale notate cu **cifre:** *10-le* „nota 10", *11-le* „echipa de fotbal";
- **împrumuturilor și numelor de locuri** a căror **finală** prezintă **deosebiri între scriere și pronunțare:** *acquis-ul; !bleu-ul; Bruxelles-ul; !dandy-ul,* pl. art. *!dandy-i* (nu *dandi,* pl. art. *dandii*); *show-ul, show-uri;*

!Se recomandă atașarea **fără cratimă** a articolului sau a desinenței la împrumuturile — chiar nedaptate sub alte aspecte — terminate în litere din **alfabetul limbii române pronunțate** ca în **limba română:** *boardul, boarduri; clickul, clickuri; trendul, trenduri.*

- substantivelor provenite din **abrevieri** sau **sigle:** *pH-ul, RATB-ul.*

9. leagă formanții ***-lea, -a*** la **numeralele ordinale** și ***-ime*** la **numerale fracționare** de numeralele cardinale corespunzătoare scrise cu **cifre** (romane sau arabe): *al XI-lea, a 11-a, 16-imi;*

10. marchează **omiterea unei secvențe din interiorul cuvântului** în **abrevierile discontinui:** *ad-ție, d-ta, P-ța* pentru *administrație, dumneata, Piața.*

11. se păstrează în **abrevierile compuselor** scrise cu cratimă (*lt.-maj., N-V, S-E* pentru *locotenent-major, nord-vest, sud-est*).

12. poate **lega unele interjecții** identice, **repetate** accidental *(bla-bla-bla, cioc-cioc-cioc, fiu-fiu, ha-ha-ha, hai-hai, ham-ham, hor-hor, la-la-la, pâș-pâș, pis-pis-pis, pui-pui, tranca-tranca, țâr-țâr).*

Interjecțiile **repetate** se pot despărți și prin **virgulă** *(hai, hai; ham, ham).*

13. poate **lega** unele cuvinte care **se repetă identic** *(doar-doar, foarte-foarte, încet-încet, mai-mai, poate-poate, prea-prea)* sau cu unele **modificări** *(încet-încetișor, singur-singurel).*

1.2.5. Linia de pauză[39] [-]

Este utilizată ca semn ortografic numai în scrierea unor cuvinte **compuse complexe** (cu caracter mai mult sau mai puțin ocazional) care cuprind cel puțin un cuvânt **compus scris cu cratimă:** *americano-sud-coreean, nord-nord-vest, sud-est-nord-vest.*

În această situație **nu** este precedată sau urmată de blanc.

Când locul **despărțirii la capăt de rând** a unui compus scris cu linie de pauză coincide cu locul acesteia, linia de pauză ține și locul cratimei.

1.2.6. Punctul[40] [.]

Este folosit ca semn ortografic **după majoritatea abrevierilor,** și anume după cele care păstrează una sau mai multe litere din partea **inițială** a cuvântului abreviat, **nu și ultima** lui literă (*etc., ian., id., nr., v.* pentru *et caetera, ianuarie, idem, numărul, vezi*), inclusiv în abrevierile de la prenume (*I.* pentru *Ion*).

Prin tradiție, se admit însă și **excepții** *(dr.* pentru *doctor).*

Nu sunt urmate de **punct:**

- **abrevierile** care **păstrează finala** cuvântului abreviat: *cca, dl, dle, dna, d-ta* pentru *circa, domnul, domnule, doamna, dumneata;*
- **abrevierile** numelor **punctelor cardinale**: *E, N, V, S;*
- simbolurile **majorității unităților de măsură:** *cm, !gal, m, kg* pentru *centimetru, galon, metru, kilogram;*
- simbolurile unor termeni din domeniul **științific și tehnic**: matematică, fizică (*A* pentru *arie, N* pentru *număr natural*), chimie (simbolurile **elementelor chimice:** *C, Cl, Mg* pentru *carbon, clor, magneziu*), medicină *(!Rh).*

Nu se scriu cu punct între litere abrevierile care conțin fragmente de cuvinte: *TAROM* pentru *Transporturile Aeriene Române.*

Se **pot** scrie **cu sau fără punct** între literele componente abrevierile compuse din mai multe inițiale majuscule *(A.C.T.H./ACTH, C.E.C./CEC, O.N.U./ONU, P.F.L./PFL);* !actualmente se preferă scrierea fără puncte despărțitoare: *SUA, UNESCO.*

Unele abrevieri (împrumutate ca atare și care au dobândit statut de cuvinte) se scriu totdeauna fără punct: *HIV, SIDA.*

Scopul abrevierilor fiind acela de a face economie de spațiu, după abrevieri, punctul nu este **precedat de blanc,** iar în interiorul abrevierilor complexe **nu** este

---

[39] Plasată aproximativ la jumătatea înălțimii rândului. Numită și *pauză.* Este **mai lungă decât cratima.** Este și semn de punctuație.

[40] Este și semn de punctuație.

în general **precedat, nici urmat** de blanc (*a.c., ș.a.* pentru *anul curent, și alții/și altele* – dar *nr. crt.* pentru *numărul curent*).

În unele abrevieri complexe, punctul interior este urmat de cratimă când se abreviază un compus scris cu cratimă (*lt.-maj.* pentru *locotenent-major*).

Punctul se folosește și la notarea în cifre a datei *(01.01.2000);* semne **echivalente**: bara, cratima.

1.2.7. Virgula [,]

Deși este semn de **punctuație**, virgula[41] **(neprecedată, dar,** bineînțeles, **urmată de blanc)** se folosește uneori cu o funcție asemănătoare cu a cratimei:

- în interiorul unor **locuțiuni** adverbiale cu structură simetrică: *cu chiu, cu vai; de bine, de rău* (v. și **4.3. Scrierea locuțiunilor**);
- între **interjecții identice** care se repetă *(boc, boc; cioc, cioc, cioc; hai, hai; ham, ham; mac, mac; miau, miau; nani, nani)* sau între interjecții cu **valoare apropiată** *(trosc, pleosc).*
- între **cuvinte** care **se repetă** – **identic** *(doar, doar)* – sau cu unele **modificări:** *încet, încetișor.*

Acestea se pot despărți și prin **cratimă** *(cioc-cioc-cioc; doar-doar; încet-încetișor)* sau, în cazul interjecțiilor, prin **semnul exclamării** *(boc! boc!; trosc! pleosc!).* **Succesiunile** de interjecții cu valori **diferite** se scriu în cuvinte **separate** *(ia hai).*

2. Reguli de scriere și de pronunțare literară

Regulile care urmează aduc precizări cu privire la aplicarea *Hotărârii* Academiei Române de reintroducere a literei *â,* precum la unele aspecte în legătură cu care se pot produce unele **greșeli** sau **ezitări** în scriere și/sau pronunțare din cauza nerecunoașterii **structurii** cuvintelor, a influenței unor **rostiri populare, dialectale** etc.

Asimilările care se produc în vorbire între sunete vecine nu sunt notate în scris (*subsuoară* [supsuŭ̯ară]). Pentru redarea grafică a cuvintelor și a grupurilor de cuvinte rostite fără pauză v. **1.2. Semnele ortografice** și **4. Scrierea derivatelor, compuselor, locuțiunilor și grupurilor de cuvinte.**

2.1. Vocale și semivocale

2.1.1. *â* și *î*

Conform *Hotărârii* Academiei Române din anul 1993, sunetul [î] este redat în două moduri, după criteriul poziției în cuvânt și după criteriul morfologic, pentru care v. Tab. 2.

[41] Plasată la nivelul inferior al rândului.

1. Astfel, se scrie ***â*** în **interiorul** cuvintelor, inclusiv[42] în forme ale **verbelor** de conjugarea a IV-a terminate la infinitiv în ***-î*** (*coborâi, coborâsem, coborând, coborât*) și în **derivate cu sufixe** de la cuvinte terminate în ***-î*** (*chiorâș, hotărâtor, târâtor*).

2. Numele de familie se pot scrie în interior cu ***â*** sau ***î***, în funcție de tradiția familiei, de dorința purtătorilor și de actele de stare civilă, cf. același nume de familie scris *Râpeanu* și *Rîpeanu*.

Aplicarea *Hotărârii* este obligatorie în învățământ și în publicațiile oficiale din România, dar există în continuare persoane, publicații sau edituri care aplică regulile anterioare. *Hotărârea* nu a fost preluată oficial în Republica Moldova, de unde se difuzează în România și publicații scrise cu ortografia anterioară.

2.1.2. După *ș* și *j*: *a, e, i* sau *ea, ă, â*

După ***ș*** și ***j*** se scrie și se pronunță ***a, e, i*** sau, respectiv, ***ea, ă, â***, în funcție de **structura morfologică** a cuvântului, și anume:

1. în **rădăcina** cuvântului se scrie și se pronunță numai ***a, e, i*** (și nu ***ea, ă, â***): *așază, deșartă, înșală, mușama, șade, șapcă, șase; jale, jar, tânjală* („protap", folosit mai ales în expresia *a se lăsa pe ~*); *așeza, înșela, șerpoaică, șes; jecmăni, jeli; mașină, șir; jilț, jir;*

2. în **desinențe, articol** și **sufixe** se scriu și se pronunță vocale din una din cele două serii, în funcție de **clasa morfologică** și respectându-se **identitatea** vocalei desinențelor, articolului sau sufixelor după celelalte consoane, și anume:

- **substantivele** și **adjectivele feminine** cu tema terminată în ***ș, j*** se scriu și se pronunță cu:

-ă (ca și în *mamă, bună*) la nominativ-acuzativ (*fruntașă, gureșă, tovarășă; plajă, tijă*) și la vocativ singular nearticulat (*tovarășă*, opus masculinului *tovarășe*);

-a (ca și în *mama, buna*) la nominativ-acuzativ singular articulat: *fruntașa, gureșa, tovarășa; plaja, tija;*

-e (ca și în *mame, bune*) la genitiv-dativ singular nearticulat și la plural: *fruntașe, gureșe, tovarășe; plaje, tije;*

- **verbele de conjugarea I** cu tema terminată în ***ș, j*** se scriu și se pronunță cu:

- a (ca și în *lucra, lucram, lucrat, lucrare*) la **infinitiv** și în formele și cuvintele provenite de la acesta (imperfect, participiu, imperativ negativ persoana a II-a singular, infinitiv lung substantivat): *înfățișa, înfățișam, înfățișat, înfățișare; angaja, angajam, angajat, angajare;*

-ează (ca și în *lucrează*) la **indicativ prezent persoana a III-a**: *înfățișează, angajează;*

De aceea, *înfățișează* și *așază* se scriu diferit.

- ă (ca și în *lucrăm, lucră*) la **indicativ prezent persoana I plural** și **perfect simplu persoana a III-a singular**: *înfățișăm, înfățișă; angajăm, angajă;*

-e/-eze (ca și în *să cânte, să lucreze*) la **conjunctiv prezent persoana a III-a**: *să îngrașe, să înfățișeze; să angajeze.*

---

[42] Spre deosebire de ortografia dinainte de 1953, la care s-a revenit în celelalte situații.

- **verbele de conjugarea a IV-a** cu tema terminată în *ș, j* se scriu și se pronunță cu:

- *i* (ca și în *citi, citim, citind, citit, citire*) la **infinitiv** și în formele și cuvintele provenite de la acesta (indicativ prezent persoana I plural, participiu, gerunziu, imperativ negativ persoana a II-a singular, infinitiv lung substantivat): *sfârși, sfârșim, sfârșind, sfârșit, sfârșire; îngriji, îngrijim, îngrijind, îngrijit, îngrijire;*

Astfel, la verbele cu tema terminată în *ș* sau *j*, gerunziul este diferit la majoritatea verbelor de conjugarea I *(furișând, angajând)* și respectiv a IV-a *(sfârșind, îngrijind).*

-ea/-ească (ca și în *citea, să citească*) la **indicativ imperfect,** respectiv **conjunctiv prezent persoana a III-a**: *sfârșea, îngrijea; să sfârșească, să îngrijească.*

- **sufixele** se scriu și se pronunță:

-ar (ca și în *lemnar*): *cenușar, coșar, gogoșar, birjar;*

-ământ (ca și în *legământ*): *îngrășământ;*

-ăreasă, -ărie dacă sunt legate de ***-ar*** (*cenușăreasă, gogoșărie, birjărie,* după *cenușar, gogoșar, birjar*) și ***-ereasă, -erie*** dacă sunt legate de ***-er*** (*lenjereasă,* după *lenjerie)* sau independente;

-ător (ca și în *temător*): *înfricoșător;*

-eală (ca și în *îndrăzneală*): *greșeală, oblojeală, tânjeală* (rar) „tânjire";

Tânjeală se distinge astfel de *tânjală; înșală* se scrie cu ***a*** deoarece nu este substantiv, ci o formă verbală de la a *înșela.*

-ean (ca și în *brașovean*): *ieșean, clujean, someșean*[43];

-eață (ca și în *negreață*): *roșeață;*

-ească (ca și în *bărbătească*): *strămoșească, vitejească.*

2.1.3. *e* și *ie*

La **început de cuvânt și de silabă după vocală** se scrie ***e*** sau ***ie***, în funcție, în general, de pronunțarea literară și de **etimologie,** și anume:

1. în majoritatea **neologismelor,** la început de cuvânt și de silabă după vocală se scrie ***e*** și se pronunță **[e]:** *ecran, elev, epocă, eră, examen; aed, aerodrom, alee, coexistență, poem; agreez, creez, efectuez;*

2. în **pronumele** personale și în **formele** verbului ***a fi*** se scrie ***e,*** dar se pronunță **[ĭe]**[44]**:** *eu, el, ei, ele, ești, este, e, eram, erai, era, erați, erau;*

3. se scrie ***ie*** și se pronunță **[ĭe]** în:

- cuvintele din **fondul vechi**: *ied, ieftin, iepure, ieși; baie, cheie, femeie, voie;*

- **verbele neologice** cu **rădăcina** terminată în ***-i***: *atribuie, constituie; bruiez, deraiez;*

- **neologisme** cu ***ie*** în **etimon:** *hematopoieză, proiect.*

---

[43] Numele firmelor *Clujana, Someșana* erau scrise greșit.

[44] Rostirea hipercorectă [e] în loc de [ĭe] în aceste forme — practicată în special în învățământ, pentru a fixa la elevi deprinderea de scriere — este **greșită.**

2.1.4. *ea* și *ia*

1. La început de cuvânt și de silabă după vocală:

- se scrie și se pronunță ***ia*** când **alternează** cu ***ie*** (*iadă/ied, iarnă/ierni, baia/baie, băiat/băieți, femeia/femeie, tăia/taie, trebuia/trebuie, trăiască/trăiește, întemeiază/întemeieze, îndoială/îndoieli, vasluian/vasluieni*) sau cu ***i*** (*joia/joi, treia/trei*);
- se scrie ***ea***, dar se pronunță **[ĭa]** când **alternează** cu ***e***: *ea/el*; în neologisme, vorbitorii limbii literare pronunță *ea*, sub influența scrierii: *aleea/alee, creează/creez, efectuează/efectuez*.

2. După *t, d, s, z, ț, l, n* și *r* se scrie și se pronunță **totdeauna *ea***: *deal, leac, neam, vinerea, seară, teapă, țeapă, zeamă*.

În *aceștia* și *atâția*, după ***t*** și ***ț*** se scrie ***ia***, care **alternează** cu *i* (*acești, atâți*).

3. Se scrie totdeauna ***cea, gea*** când fac parte din **aceeași** silabă: *ceapă* [čăpă], *ceas, acea, a cincea, să lucească, tăcea; geacă, geam, fugea*.

> ***cia, gia*** notează secvențe pronunțate în silabe **diferite** [ci-a], [gi-a]: *ci-anură, elegi-ac, Luci-a, Ligi-a*.

4. După *p, b, f, v* și *m* se scrie și se pronunță:

- ***ea*** când **alternează** cu ***e***: *beată/beți, stropeală/stropeli, meargă/merge, bârfească/bârfește, veac/vecie*;
- ***ia*** când **alternează** cu ***ie*** (*biată/biet, piatră/pietre, amiază/amiezi, fiare/fier, viață/vieți*) sau când **nu** există forme alternante (*abia, fiară*).

> Astfel, *beată* se deosebește de *biată*.

5. După ***ch, gh*** se scrie:

- ***ea*** când **alternează** cu ***e***: *cheamă/chem, cheag/închega, blochează/blochez, gheată/ghete, gheață/ghețuri, vegheză/veghez*;
- ***ia*** când **nu** există forme alternante: *chiar, chiabur, ghiaur, maghiar*.

2.1.5. *eai, eau* și *iai, iau*

1. Se scrie și se pronunță ***iai, iau*** **la început de cuvânt** (*iau*) și **la început de silabă după vocală**: *îndoiai, îndoiau; suiai, suiau*.

2. După consoană se scrie și se pronunță după aceleași reguli ca la ***ea, ia***:

- ***eai, eau***: *urecheai, urecheau, vegheai, vegheau, beau, șleau, vreau*;
- ***iau***: *miau*.

2.1.6. *eo, io* și *eoa, ioa*

1. Se scrie totdeauna ***io, ioa*** după **[č], [ğ]** (*ciorchine, giol; cioară, gioarsă*) și **după *ch, gh*** [k'], [g'] când fac parte din **aceeași** silabă (*chior, chioșc, șchiop, ghiol, ghiotură; chioară, șchioapă, ghioagă*).

> ***cheo, geo*** notează secvențe pronunțate în silabe **diferite** [che-o], [ğe-o]: *che-otoare, ge-ologie* (*eo* nu se pronunță însă în silabe diferite în *geor-gi-an, Geor-ge*, ca și în *Gheor-ghe*).

2. După alte consoane se scrie și se pronunță de obicei ***eo*** (*deodată, leorpăi, pleosc*) și ***eoa*** (*leoarcă*), dar ***io*** în *feleștioc*.

2.1.7. *oa* și *ua*

1. La **început de cuvânt** se scrie totdeauna ***oa***: *oare, oameni, oaste.*

2. După consoană se scrie și se pronunță ***oa***: *coadă, doar, foarte, joacă, moară, poartă, soare.*

3. După vocală se scrie:

- ***oa*** când alternează cu ***o***: *cuvioasă/cuvios, găoace/găoci, respectuoasă/respectuos;*
- ***ua*** când nu alternează cu ***o*** (ci cu ***uă***): *a doua/două, piua/piuă, roua/rouă, steaua/*(reg.) *steauă, ziua/ziuă.*

2.1.8. Vocale în hiat

1. Se scrie ***-ie*** (la forma nearticulată), respectiv ***-ia*** (la forma articulată) – pronunțate în două silabe — în substantive feminine ca ***i-e*** *(bucuri-e, famili-e, istori-e, vi-e),* respectiv ***i-a:*** *bucuri-a, famili-a, istori-a, vi-a.*

2. În pronunțarea actuală se manifestă și tendința **reducerii hiatului,** prin pronunțarea ca **diftong** a unor vocale alăturate (*ziar* [zĭar]).

2.2. *Consoane*

2.2.1. Înainte de *p* și *b*: *m*

Înainte de ***p*** și ***b*** se scrie ***m*** **(nu *n*),** inclusiv în prefixe care înaintea altor consoane se scriu cu *n*: *ambulanță, amplasa, combate, complăcea, emblemă, emplastru, imbatabil, improviza, îmbolnăvi, împărat, umbla.*

Excepție: *Istanbul.*

2.2.2. *s* și *ș; x; z*

1. Se scrie și se pronunță ***ș*** în împrumuturi din germană (*ștrand),* dar ***s*** în împrumuturi din alte limbi: *spray, stat, stofă, strangula.*

2. Se scrie și se pronunță *ex* numai în formațiile în care acesta este **prefix** *(excava, excrescență),* dar *es* în cuvinte în care face parte din rădăcină: *escalada, escroc.*

3. În unele cuvinte, grupul de sunete **[ks]** este redat prin succesiunea de litere *cs: fucsie, rucsac* (dar *fux, ruxandră*); v. și n. 27.

4. ***cț*** și ***x*** **nu** trebuie confundate în *reflecție* „gândire" și *reflexie* „fenomen fizic".

5. Înaintea anumitor consoane (sonore și sonante) se scrie ***s*** sau *z*, în funcție, în general, de pronunțarea literară:

- înaintea consoanelor surde ***p, t, c, ș, f*** și ***h*** se scrie și se pronunță ***s***: *despacheta, destăinui, tușșase, desfigura, deshuma;*
- înaintea consoanelor sonore ***b, d, g, j*** și ***v*** se scrie și se pronunță *z*: *zbor, dezbate; zdup, brazdă; zgomot, izgoni; dezjuga, răzjudeca; zvânta, azvârli.*

Excepții: se scriu cu ***s*** unele **neologisme**:

- **derivate** (în limba română sau împrumutate) cu **prefixul *trans-***: *transborda, transdanubian, transgresiune, transversal;*
- **compuse** împrumutate: *aisberg, glasbeton, glasvand, jurisdicție;*
- alte cuvinte: *disident, disertație* (dar *a dizerta*), *premisă, sesiune;*
- **nume proprii:** *Desdemona;*

6. Înaintea consoanei sonore *z* se păstrează *s* în prefixele ***des-, răs-****: deszăpezi, răszice.*

7. Înaintea sonantei *r* se scrie și se pronunță *z: dezrobi.*

8. Se scrie *z* în unele împrumuturi pronunțate în limba literară actuală ca atare: *!chermeză* (ca *bazin* etc.).

9. Înaintea lui ***l, m, n*** sunt posibile ambele pronunțări, astfel că singurele reguli particulare privesc:

- prefixul ***dez-****: dezlega, dezminți, deznoda;*
- finalele ***-sm*** *(marasm, pleonasm, sarcasm* — inclusiv sufixul ***-ism****: simbolism*) și ***-smă*** în neologisme *(fantasmă, prismă)* și derivatele lor *(fantasmagoric, prismatic);*
- păstrarea consoanei finale a rădăcinii în cuvintele analizabile formate cu sufixul ***-nic****: casnic, josnic* (de la *casă, jos*), dar *groaznic, obraznic, paznic* (de la *groază, obraz, pază*);
- celelalte cuvinte se scriu, unele cu *s (slab, desluși, sminti, smântână, snoavă, trosni),* altele cu *z (zloată, izlaz, zmeu, izmă, cazmă, gleznă).*

10. ***cvasi-*** se scrie și se citește cu *s (cvasitotalitate, cvasiunanimi*[45]*),* dar ***izo-*** cu *z (izofonă, izoglosă, izolexă),* ca și *!concluziv* și *!coroziv,* la fel cu *concluzie* și *coroziune.*

2.3. *Litere duble*

2.3.1. Vocale duble

1. **Vocalele** duble notează două sunete identice și se pronunță de regulă amândouă, în silabe diferite: *contra|amiral; lice|e, para|aldehidă, re|examina; fi|ind, și|ință* (dar *cunoștință, încunoștința*); *alco|ol, co|opta.*

Se scriu și se pronunță cu o **singură** vocală *prerie, proroc.*

2. Vocale duble se întâlnesc și în unele **nume proprii străine** sau **românești scrise după model străin;** în unele dintre ele nu se pronunță decât o vocală: *Aachen, Aalto, Aaron, Nausicaa, Varlaam,* uneori diferită de *a,* după regulile limbii în cauză (*Aasen* [o̲sen]).

În unele împrumuturi sau nume proprii, vocalele duble pot avea alte valori decât în scrierea cuvintelor românești, în funcție de regulile ortografice ale limbii respective: *spleen* (angl.) [splin].

2.3.2. Consoane duble

1. **Consoanele** duble notează, de regulă, **două** sunete-consoane (care **se pronunță amândouă**), și anume:

- consoane **identice,** în:
  - cuvinte **compuse:** *ohmmetru, Sânnicolaul Mare*[46]*;*

[45] Dar tot mai frecvent [cvazi-].

[46] În DOOM[1], p. XV, era citat și *cel-lalt* (care nu exista în *Dicționarul* propriu-zis și era combătut în *Îndreptar,* p. 22), dar singura formă literară este *celălalt.*

- **derivate cu prefixe** de la cuvinte care încep cu aceeași consoană cu aceea în care se termină prefixul: *înnoda, înnopta; interregional; transsiberian; posttotalitar* (dar *îneca, înota*);

- consoane **diferite**: **[k]** și **[č]** notate cu aceeași literă, ***c*** *(accent, occipital, succes, vaccina).*

2. În unele **neologisme** și în **nume proprii** scrise după **model** străin și **derivate** de la acestea, consoana dublă poate nota, în conformitate cu regulile limbii respective, **un** singur sunet, care poate avea **aceeași** valoare ca și consoana simplă *(bourrée, fortissimo, kibbutz, loess, watt; Philippide, Rosetti)* sau o valoare **diferită**: *ll* [l'] *(caudillo), zz* [ț] *(mezzosoprană, Negruzzi).*

V. și **5. Despărțirea în silabe și la capăt de rând.**

2.4. Accentul

2.4.1. Accentul tonic

1. În limba română, accentul este **liber**. De aceea, el poate distinge cuvinte (*compănie* „unitate militară" – *companie* „tovărășie; societate"; *mozaic* s. – *mozaic* adj.) sau forme gramaticale (indicativ prezent persoana a III-a *cântă* – perfect simplu persoana a III-a singular *cântă*).

2. ***-a* final** este

- **accentuat** în unele forme verbale (infinitiv, imperfect persoana a III-a singular: *tremură*), în unele substantive feminine nearticulate terminate în *-a* sau *-ea (cafea, musacă)* și în unele adjective împrumutate: *grenă, lilă;*

- **neaccentuat** când este articol hotărât *(casa, musacaua)* și în unele împrumuturi *(tibia, widia),* la care forma nearticulată și cea articulată se confundă (unele și-au creat (și) o nouă formă nearticulată: *!cariocă, !leva/levă, !nutrie);*

-i și ***-u*** final sunt **accentuați** în unele împrumuturi: substantive *(colibri, taxi; atu)* și adjective: *kaki.*

-o final este

- **neaccentuat** în majoritatea cuvintelor în care apare: *in-folio, radio;*

- **accentuat** în substantive și adjective mai recente: *antihalo, halo; bordo, indigo, maro.*

3. Sufixele monosilabice sunt de cele mai multe ori accentuate *(-al, -an, -ar, -aș, -âș, -el, -esc, -et, -giu, -ior, -ism, -ist, -iș, -iu, -lâc, -oi, -os, -șag, -șor, șug, -tor, -ui),* dar există și sufixe monosilabice neaccentuate (*-bil*[47], *-nic).*

4. Substantivele provenite din **infinitive lungi** ale verbelor în **-ea** trebuie accentuate pe **sufix:** *prevedere.*

5. În funcție de **uzul literar actual,** normele actuale recomandă **o** singură accentuare la cuvinte precum *!adică, !aripă, !avarie*[48], *caracter, călugăriță, doctoriță, duminică, fenomen, ianuarie, lozincă, miros, !regizor, sever, șervet, unic.*

La unele cuvinte mai vechi sau mai noi se **admit variante** accentuale **literare** libere (indicate în *Dicționar* în ordinea preferinței), cu unele deosebiri față de

[47] În *Îndeptar*[5], p. 23, se afirmă, greșit, contrariul.

[48] Variantă care s-a generalizat în dauna accentuării etimologice *avarie.*

DOOM[1]: *!acatist/acatist, anost/anost, !antic/antic, !gingaș/gingaș, !hatman/hatman, intim/intim, !jilav/jilav, !penurie/penurie, profesor/profesor, !trafic/trafic.*

Unele accentuări respinse de normă sunt **inculte** *(butelie)*, în timp ce altele sunt **tolerabile**, nereprezentând propriu-zis greșeli, ci variante livrești, mai apropiate de unul dintre etimoane, uneori cu încercarea de specializare semantică sau de domeniu *(caracter, fenomen)*, ori accentuări mai vechi *(călugăriță, doctoriță)* și/sau regionale *(bolnav, dușman)*.

În poezie se admite și folosirea altor variante accentuale decât cele recomandate de normele actuale.

Se recomandă o singură accentuare la **forme verbale** ca:

- indicativul și conjunctivul prezent persoana I și a II-a plural și imperativ persoana a II-a plural — accentuate pe sufixul *-e* la conjugarea a II-a (tipul *tăceți*), respectiv pe temă la conjugarea a III-a (tipul *bateți*);
- formele verbului *a fi* *!suntem, !sunteți.*

6. Accentul rămâne în cea mai mare parte **stabil** în cursul **flexiunii** la marea majoritate a **numelor.**

El este însă **mobil** la:

- substantivele *nor*ă, g.-d. sg.; pl. *nurori; soră, surori;*
- la substantivele neutre terminate în *-o* intrate mai de mult în limbă (*radio, zero*), la care accentul se deplasează pe *o* la forma articulată hotărât (*radiou*l, *zerou*l) și la plural (*radiouri, zerouri*).

La împrumuturile mai recente și la termenii de specialitate, accentul este **stabil:** *avocadoul.*

În **flexiunea verbală,** accentul este **mobil** (căzând pe temă sau pe desinență) chiar la același mod și timp: perfect simplu persoana I singular *adusei*, I plural *aduserăm.*

7. Cuvintele polisilabice pot avea, pe lângă accentul **principal** (forte), mai puternic, și un accent **secundar,** mai slab: *aerodinamic, anteroposterior, meglenoromân.*

8. Unele nume românești de familie aparent asemănătoare trebuie accentuate diferit, în conformitate cu originea și structura lor: *Vasiliu,* dar *Rotariu.*

9. Trebuie **evitată** tendința deplasării accentului spre **începutul** cuvântului.

2.4.2. Accentul grafic

1. În limba română, de regulă, **nu** se notează vocala accentuată.

2. Utilizarea accentului **ascuțit** [´] este **permisă** pentru a marca distincția dintre elemente omografe dar neomofone care diferă (și) prin poziția accentului, când nenotarea accentului ar putea duce la **confuzii** (uneori supărătoare), în cazul unor:

- cuvinte: *ácele* substantiv — *acéle* adjectiv pronominal; *comédie — comedíe; compánie — companíe; cópii — copíi; éra* [era] substantiv — *erá* [iera] verb; *nódul* s. articulat — *nodúl* s. nearticulat; *și* adverb — *și* conjuncție, *véselă* adj. — *veselă* s.;
- forme gramaticale: *încúie* prezent — *încuié* perfect simplu;
- variante accentuale (neliterare) ale unor cuvinte: *dușmán — dúșman, vúltur — vultúr.*

3. Se păstrează accentul grafic din limba de origine în:
- unele neologisme: *bourrée, pietà;*
- nume proprii străine: *Bâle, Molière, Valéry.*

În unele limbi, accentul grafic are altă valoare decât aceea de a marca accentul tonic și poate să nu coincidă cu locul acestuia: fr. *Gérard* [jerar], magh. *István* [ištvan].

4. La unele nume de locuri străine folosite în limba română nu se notează accentul (*Bogota* [bogota], *Panama* [panama], *Peru* [peru]), ceea ce poate duce la accentuări greșite.

2.5. Scrierea și pronunțarea numelor proprii străine

1. În scrierea și pronunțarea în limba română a numelor proprii — de persoane și de locuri — străine din limbi scrise numai sau și cu alfabetul **latin** se respectă grafia și pronunțarea din limbile respective: fr. *Bordeaux* [bordo], germ. *Haendel/Händel* [hendăl], magh. *Jókai* [ĭocoĭ], pol. *Mickiewicz* [miţk'evič], germ. *München* [münh'en], magh. *Petöfi* [petöfi], sp. *Quito* [kito], fr. *Racine* [rasin], engl. *Shakespeare* [șecspir], *Wall Street* [ŭălstrit], *Yale* [ĭeĭl], germ. *Zeiss* [ţaĭs].

Pentru scrierea **cuvintelor ajutătoare** din componența **numelor de familie străine v. 3. Scrierea cu literă mică sau mare** și **1.2.4. Cratima.**

2. Pentru redarea cu litere latine a substantivelor proprii și a cuvintelor scrise cu **alte alfabete** (arab, chirilic, grecesc etc.) sau cu **alte tipuri de sisteme de scriere** (din chineză, japoneză ș.a.) există norme internaționale (dintre care unele au fost adoptate și ca standarde românești), precum și sisteme proprii ale ţărilor respective: chin. *Beijing* [Beĭğin] (scris și pronunțat în trecut și la noi *Pekin*), ar. *Marrakech* [Marakeș], jap. *Okinawa* ![Ochinava], rus. *Onega, Tolstoi.*

Numele statelor (și cuvintele din aceeași familie — *!belarus, !belarusă*) trebuie folosite în forma oficială recomandată de acestea[49]: *!Belarus, !Cambodgia, !Côte d'Ivoire, !Myanmar.*

3. Unele **nume de locuri** străine **cunoscute** de mai multă vreme la noi au, pe lângă formele cu grafia și pronunțarea **originare** — folosite în **lucrări de specialitate** (hărți, studii de limbă etc.) —, și forme **tradiționale curente,** intrate prin intermediul altor limbi și **adaptate** limbii române (!folosite inclusiv în indicații bibliografice): it. *Firenze* [Firențe]/*Florența,* engl. *London* [Landăn]/*Londra,* rus. *Moskva* [Mascva]/*Moscova,* it. *Napoli/Neapole,* fr. *Nice* [Nis]/*Nisa,* ceh. *Praha/Praga,* gr. *Thessaloniki/Salonic,* pol. *Warszawa* [Varșava]/*Varșovia,* germ. *Wien* [Vin]/*Viena.*

4. Unele nume proprii **latinești** și **vechi grecești** circulă, în uzul literar românesc, atât într-o formă **tradițională, adaptată,** cât și în forma **originară** (care se folosește în lucrări de specialitate sau, în cazul numelor de persoană latinești, când se reproduc cel puțin două dintre componentele lor): *August/Augustus, Quintilian/Quintilianus* [Cvintilian(us)], *Rodos/Rhodos.*

---

[49] Cf. Ministerul Afacerilor Externe, Direcția Protocol, *Lista corpului diplomatic,* București, 2001.

Normele actuale recomandă formele *!Damocles* – cf. și expresia consacrată *sabia lui Damocles* –, *Menalaos*, *!Oedip* [ödip]/*Oedipus*[ödipus] (cf. și redarea titlului tragediei antice *Oedip rege* și al operei lui George Enescu), *!Procust*.

În versuri se admite și folosirea altor forme decât cele recomandate de normele actuale: *Joe* pentru *Iupiter*, alături de care apare, mai frecvent, forma tradițională *Jupiter*, cu corespondentul său din mitologia greacă *Zeus*, pronunțat frecvent cu **hiat** [ze-us] în loc de forma pedantă, cu diftong, [zeŭs].

Pentru **flexiunea** unor astfel de nume se recomandă g.-d. de tipul *!lui/zeiței Artemis, Ceres, Dido, Palas Atena, Venus* – formele de tipul *Artemidei, Cererei, Didonei* (în afară de cazul când se folosește și nominativul *Didona*), *Paladei Atena, Venerei*, după modelul limbii de origine, fiind ieșite din uz.

Când sunt folosite atât ca substantive proprii, cât și ca substantive comune, unele dintre aceste cuvinte au forme sau/și grafii diferite *(acropolă, Acropole)*.

5. Derivatele de la nume proprii se scriu cu respectarea grafiei numelui de la care provin, cf. *haendelian/händelian*.

V. și **4. Scrierea derivatelor, compuselor, locuțiunilor și grupurilor de cuvinte.**

3. Scrierea cu literă mică sau mare

Scrierea cu literă **mică** sau **mare**[50] privește **inițiala cuvintelor,** iar în cazul **abrevierilor** și al **simbolurilor** – și celelalte poziții. Opțiunea pentru această caracteristică a literei depinde în special de:

- **poziția** elementului în text (în **interiorul** sau la **începutul** unei comunicări) și **punctuația** acestuia;
- **natura** elementului (substantive comune sau proprii, celelalte părți de vorbire, abrevieri, simboluri) – **indiferent de poziția** în text, litera mică sau mare fiind o **marcă** a caraterului de nume **comun,** respectiv **propriu,** mai ales în cazul cuvintelor care pot fi folosite cu ambele valori;
- **marcarea** anumitor **valori** sau obținerea unor **efecte stilistice** (**importanța, politețea** sau, dimpotrivă, **desconsiderarea**);
- **natura** textului (obișnuit sau oficial; laic sau religios; poezie; corespondență; etichete, plăcuțe indicatoare, afișe, capete de tabel etc.).

Pentru unele situații există **reguli obligatorii;** în altele, scrierea cu literă mică, respectiv mare este **facultativă,** scrierea **ocazională** a unor cuvinte contrar regulilor obișnuite **nefiind** totdeauna o greșeală.

Există **cuvinte** sau **poziții** în care se folosește **totdeauna** litera **mică,** respectiv **mare.** Probleme pun mai ales situațiile în care unul și același (tip de) cuvânt se scrie **fie** cu literă mică, **fie** cu literă mare: mai ales în unele cazuri de **treceri** între nume **comune** și nume **proprii** – care se produc în ambele sensuri, grafia

[50] Pentru alte denumiri v. **1.1.1. Alfabetul limbii române.**

depinzând de modul în care sunt tratate cuvintele în contextul respectiv —, distincția nu este totdeauna ușor de făcut. Regulile privesc în special situațiile în care pot exista ezitări; de aceea, ele sunt prezentate contrastiv, mai ales în funcție de condițiile folosirii cuvintelor în propoziții și de distincția substantiv comun — substantiv **propriu**, care nu este totdeauna ușor de făcut.

Scrierea cu literă mică sau mare a numelor **unităților de măsură** *(kilogram, weber)* și a **simbolurilor** lor *(kg, Wb)*, precum și a simbolurilor altor termeni de specialitate (*B* pentru *bor*) nu face obiectul reglementărilor propriu-zis ortografice, ci al celor din domeniile respective, care trebuie respectate.

Regulile de scriere cu literă mică sau mare diferă de la limbă la limbă, iar în scrierea limbii române, ele au variat în timp.

3.1. Scrierea cu literă mică

Se scriu, de regulă, cu litere **mici:**

- **substantivele comune** (și **asimilate** acestora), precum și toate **celelalte părți** de **vorbire** folosite **izolat** sau în **interiorul** propozițiilor și al frazelor;

- anumite **abrevieri** și **simboluri.**

Detaliind, se scriu cu litera **mică:**

1. substantivele comune și toate **celelalte părți de vorbire**, inclusiv **primul** cuvânt dintr-o **comunicare**, în următoarele situații:

- când acesta este un **cuvânt de declarație**, iar comunicarea din care face parte urmează unei comunicări în **vorbire directă:**

A adormit! zice cucoana. CARAGIALE

- după **puncte de suspensie**, când între comunicări există o legătură strânsă:

Se mișcă fata ... clipește din ochi ... CARAGIALE

Când între comunicări **nu** există o legătură strânsă, comunicarea următoare începe cu literă **mare.**

Se **poate** scrie cu literă **mică** și după celelalte **semne** de punctuație **finale**, atunci când **comunicarea** anterioară este prezentată ca **neîncheiată:**

Ce-i? popă? negustor? CARAGIALE

Fie-ți milă! e nevastă-ta, iart-o! CARAGIALE

- după **două puncte** (în afară de cazurile în care ele **precedă** vorbirea **directă** sau un **citat**):

Poarta țarinii era deschisă: intră pe ea. SADOVEANU

- când cuvântul face parte dintr-un **citat** în **ghilimele neprecedat de două puncte:**

Strecura printre dinții albi și mărunți câte un „ah!" care-i umplea pieptul. DELAVRANCEA

Când un citat între ghilimele este **precedat de două puncte**, el începe cu literă **mare.**

2. substantivele **comune** (chiar dacă provin din nume **proprii**) folosite **izolat** sau în **interiorul** unei comunicări, printre care cele care desemnează:

- **tipuri omenești** denumite după **numele propriu** al unor **personaje:** *un adonis, un apolo, un don juan, un harpagon, un mitică, un păcală;*
- **obiecte** denumite după **creatorul** lor (în sensul cel mai larg) sau după **locul** de proveniență: *un marghiloman; hațegana, o havană, olandă;*

Numele proprii folosite numai **ocazional** pentru a desemna obiecte se scriu cu literă **mare.**

- ființe **mitice** multiple (indiferent de mitologia din care provin): *!ciclop, elf, !gigant, iele, !muză, nimfă, !parcă, rusalcă, satir, !sirenă, !titan, trol;*
- **funcții** și **calități** (oricât de importante): *avocat, cancelar, deputat, domn* „domnitor", *general, han, ministru, pașă, prefect, premier, președinte, primar, prim-ministru, principe, rege, secretar de stat, senator, sultan, șah, voievod, vodă;*

Se scriu cu literă **mică** și numele **domeniilor** la care se referă funcțiile: *ministrul de externe, ministrul afacerilor externe al ...* , dar numele **oficiale complete** de funcții se scriu cu literă **mare.**

- **sisteme** economico-sociale *(capitalism, feudalism),* epoci **geologice** *(mezozoic),* perioade **istorice** relativ **slab individualizate** *(epoca modernă, paleolitic, perioada contemporană),* **războaie** care **nu** au nume unice *(războaiele balcanice, punice);*

!Denumirile epocilor istorice de **importanță majoră** se scriu cu literă **mare.**

- **varietăți de plante** și **de animale,** soiuri de **vin, produse alimentare** etc.: *aligote, angora, astrahan, băbească, buldog, cabernet, camembert, caniș, cornul-caprei* (varietate de ardei), *ionatan, merinos, spancă, țigaie, țurcană;*

Pe **etichete,** numele unor produse se scriu cu literă **mare.**

- **substantivele** cu sens **generic** care nu fac parte din numele propriu al entităților **geografice** și **administrativ-teritoriale** care le urmează: *aleea Nucșoara, balta Călărași, băile Govora, bulevardul Nicolae Bălcescu, calea Floreasca, comuna Tudor Vladimirescu, fluviul Dunărea, insula Sfânta Elena, intrarea Popa Nan, județul Bistrița-Năsăud, lacul Gâlcescu, munții Carpați, orașul Dr. Petru Groza, parcul Herăstrău, pasul Bran, peninsula Florida, piața 1 Mai, republica Ucraina, râul Olt, strada Cuțitul de Argint, strada Pictor Luchian, șoseaua Mihai Bravul, vârful Ciucaș;*

Pe **tăblițele** indicatoare, în indicarea **adresei,** pe **hărți** etc., aceste substantive se scriu cu literă **mare.**

- **punctele cardinale** (în afară de cazurile când desemnează o **regiune** sau când fac parte din nume de **locuri**): *est;*

3. toate **celelalte părți de vorbire** din **interiorul** unei comunicări, inclusiv:

- **adjectivele** din sintagme care denumesc **varietăți de plante** și de **animale:** *măr cretesc, cireșe pietroase;*

Asemenea adjective se scriu însă cu literă **mare** când desemnează o **rasă** (și, dacă ar fi scrise cu literă mică, ar putea fi interpretate drept **calificative** oarecare).

- **pronumele de politețe:** *dumneata, dumneavoastră;*

În **corespondență**, pronumele de politețe **maximă** se scrie cu literă **mare**.

- cuvintele **ajutătoare** din componența unor nume proprii, și anume:

- articolul sau **particulele** din unele **nume de persoane** românești sau străine: *Ludovic al XIV-lea, Ad al-Rahman, Ștefan cel Mare, Leonardo da Vinci, Charles de Gaulle, Andrea del Sarto, Joachim du Bellay, Abd el-Kader, Jeanne la Papesse, Ludwig van Beethoven, Friedrich von Schiller;*

- articolele, prepozițiile, conjuncțiile din nume de **aștri** *(Scroafa-cu-Purcei)*, de entități **geografice** și **administrativ-teritoriale** *(America de Nord, Oceanul Înghețat de Nord, Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord, Statele Unite ale Americii)*, **instituții** *(Consiliul de Miniștri al ..., Adunarea Națională a Republicii Franceze)*, **sărbători** *(Ziua Internațională a Femeii);*

!În **propoziție**, elementele inițiale *(cel de-)al, (cea de-)a* din **numărul** de ordine al unor **manifestări** periodice se scriu cu literă **mică**: *Participanții la !(cel de-)al X-lea Congres ...*

4. uneori, în **poezia modernă, primul cuvânt** al fiecărui **vers**;

În poezia de tip **clasic**, primul cuvânt al fiecărui vers se scrie cu literă **mare**.

5. abrevierile cuvintelor scrise cu literă mică: ***a.c.*** *= anul curent, acad. = academician, -ă, art. = articol,* ***d-ta*** *= dumneata,* ***l*** *= lățime, lt. = locotenent,* ***m*** *= metru* (pentru abrevierile scrise cu litere mici și mari v. **3.2. Scrierea cu literă mare**).

6. !Se **pot** scrie, **ocazional,** cu literă **mică,** unele cuvinte care, în mod obișnuit, se scriu cu literă mare, pentru a realiza un anumit **efect** stilistic (*ceaușescu, pcr*) sau grafic (*univers enciclopedic* pe unele publicații ale editurii în cauză).

Nu ni se mai pare necesară în momentul de față reluarea regulilor, încetățenite de multă vreme în limba română, potrivit cărora se scriu cu literă **mică** substantivele comune care denumesc **popoare, zilele** săptămânii și **lunile** anului și **disciplinele** de învățământ (care în unele limbi se scriu cu literă mare).

3.2. Scrierea cu literă mare

Fiind **limitată** la anumite situații, scrierea cu literă **mare** a cuvintelor **izolate** sau **în propoziții** are ca efect **punerea** lor în **evidență.**

Situațiile în care în limba română se scrie cu literă **mare** sunt mai numeroase decât în unele limbi (de exemplu, față de scrierea numelor de instituții în franceză), dar mai restrictive decât în altele (față de scrierea în engleză a cuvintelor unui titlu, sau, în germană, a tuturor substantivelor, de exemplu).

Se scriu, de regulă, cu literă **mare la inițială:**

- **primul cuvânt** (chiar dacă este substantiv **comun sau** orice **altă** parte de vorbire) dintr-o **comunicare** — fie că aceasta **este sau nu propoziție** (**notă** de subsol, inclusiv când începe cu abrevieri folosite în indicațiile bibliografice; **titlu de coloană** dintr-un **tabel** etc.);

- **numele proprii** (și **asimilate** acestora) folosite **izolat** sau în **propoziții** și fraze; în cazul numelor proprii **compuse,** scrierea cu literă mare poate privi **toate** componentele **sau numai primul;**

- anumite **abrevieri;**

- **locuțiunile pronominale de politețe;**

- **primul cuvânt al fiecărui vers în poezia de tip clasic.**

În poezia **modernă,** uneori, primul cuvânt al fiecărui vers este scris cu literă **mică.**

Detaliind, se scriu **cu litere mari:**

1. primul cuvânt dintr-o **comunicare**:

- când **este izolată** sau **prima** comunicare dintr-un text:

Stau câteodată și-mi aduc aminte [...] CREANGĂ

- când **urmează** după o **alta,** și anume:

- **totdeauna** când comunicarea **precedentă** se încheie cu **punct final:**

Săniile porniră iar încet. Frigul creștea odată cu lumina. SADOVEANU

- de **regulă,** când comunicarea **precedentă** se încheie cu unul din **celelalte semne de punctuație finale:**

- **semnul întrebării:**

Ce să facă? La mușteriu cu cioburi de sticlă nu putea merge. CARAGIALE

- **semnul exclamării:**

Patria mă cheamă! Nu mai pot sta un moment! CARAGIALE

- **puncte de suspensie,** când între comunicări **nu este** o legătură **strânsă:**

Aici nu-i nevoie de baba Anița ... Noroc să deie Dumnezeu! SADOVEANU

Când între comunicări este o **legătură strânsă,** după aceste semne de punctuație se **poate** scrie și cu literă **mică.**

- la începutul unei comunicări în **vorbire directă** precedată de **două puncte** (și de linie de dialog sau de ghilimele):

Dl. Goe este foarte impacient și, cu ton de comandă, zice încruntat:

- Mam-mare, de ce nu mai vine? CARAGIALE

- la începutul unui **citat** precedat de **două puncte** (și încadrat, de regulă, între **ghilimele**):

Astfel se-ncheia proclamația ..., cu acest frumos motto: „Evenimentele mari fac totdeauna să tacă micile pasiuni!" CARAGIALE

Un citat **neprecedat** de două puncte începe cu literă **mică.**

- în **corespondență, cereri** etc., cuvântul cu care **începe prima** comunicare **după formula de adresare** urmată de **virgulă:**

Domnule Director,
Subsemnatul, ..., vă rog să binevoiți ...

Domnule Director,
Vă rog să binevoiți ...

2. toate componentele (cu excepția, de regulă, a cuvintelor ajutătoare) numelor **proprii** (inclusiv ale unor **unități lexicale complexe** folosite ca nume proprii) care desemnează:

- **persoane** (prenume, patronime, nume de familie, supranume, pseudonime – inclusiv componentele lor provenite din nume de funcții, ranguri etc.): *Ali-Pașa, Avădanei, Costapetru, Delavrancea, Elvira Popescu, Grigore Vasiliu-Birlic, Hagichirea, Hagi-Tudose, Lev Nicolaievici Tolstoi, Mihai-Vodă, Moșandrei, Nababul, Păstorel, Rousseau Vameșul, Ștefan cel Mare, Vlad Tepeș.* În **unele nume de familie** străine se scriu cu literă **mare** si **articolul** sau **particulele** din componența lor: *Gabriele D'Annunzio, Vittorio De Sica, Luca Della Robbia, Du Cange, Ibn Saud, Jean de La Fontaine, Le Corbusier, J.-L. Mac Adam, Eugene O'Neill, Vincent Van Gogh;*

Substantivele care denumesc **funcții, ranguri** etc. și **nu** fac parte din numele propriu, precum și cuvintele **ajutătoare** din componența altor nume de persoană se scriu cu literă **mică.**

- **personaje** religioase, mitologice, folclorice, literare: *Alah, Atotputernicul, Barbă-Albastră, Cenușăreasa, Don Juan, Dumnezeu, Făt-Frumos, Greuceanul, Harpagon, Isus Hristos, Mântuitorul, Mama-Pădurii, Păcală, Ra, Scaraoțchi, Sfarmă-Piatră, Sfânta Fecioară, Sfânta Maria, Sfânta Treime, Sfântul Constantin, Sfântul Duh, Tatăl* „Dumnezeu", *Venus, Zeus;*

Se scriu cu **litere mari** și alte **realități cu caracter religios,** ca *Sfânta Scriptură, Sfântul Mormânt, Sfântul Munte,* iar în textele **bisericești** și alte substantive *(Atotțiitorul, Domnul nostru Isus Hristos, Părinte),* precum și **pronumele** și adjectivele pronominale **referitoare la Dumnezeu** sau la **Isus Hristos** *(ne rugăm Ție, Doamne; mare mila Ta).*

Substantivele **comune provenite** din nume proprii care denumesc **tipuri** omenești și cele care desemnează !personaje mitologice **multiple** se scriu cu literă **mică.**

- **animale**: *Azor, Bubico, Duman, Grivei, Joiana, Murgu, Plăvan, Zefir;*

- **entități geografice** sau **administrativ-teritoriale:** *Africa Centrală, America de Nord, Băile Herculane, Bolintin-Deal* (localitate), *Craiova, Franța, Govora-Băi, Himalaia, Marea Britanie, Orientul Mijlociu, Popești-Leordeni, Susai, Țara Românească* „Muntenia", inclusiv numele **punctelor cardinale** care constituie **al doilea element** al unui **toponim compus** (*București-Nord* (gară), *Devcea-Vest* (localitate), *Europa Centrală, Europa de Est, Polul Sud*), precum și **prepozițiile, numeralele** ș.a. aflate **pe primul loc:** *După Deal* (sat), *Între Gârle* (stradă), *La Om* (vârf de munte), *Trei Brazi* (cabană);

Termenii generici care **nu** sunt incluși în **denumirea geografică** propriu-zisă se scriu cu literă **mică**, la fel, **de regulă**, sintagma *țările române*, care nu a fost niciodată numele propriu al unei unități.

- **aștri** și **constelații**: *Cornul-Caprei, Marte, Saturn, Ursa-Mare*, inclusiv *Luna, Pământul, Soarele* în terminologia astronomică;

- **marile epoci istorice** (!chiar dacă **nu** reprezintă evenimente) și **evenimentele istorice majore** *(!Antichitatea, !Evul Mediu, Renașterea; Comuna (din Paris), Reconquista, Reforma, Risorgimento, Unirea Principatelor)*, inclusiv **războaiele de anvergură** *(Primul Război Mondial, al Doilea Război Mondial)* sau care au un nume **unic** *(Războiul celor Două Roze, Războiul de Independență, Războiul de Secesiune, Războiul de Treizeci de Ani, Războiul de 100 de Ani)*, precum și **manifestări** științifice, culturale, artistice, politice *(Conferința Națională a Partidului X);*

Denumirile **epocilor geologice** și **istorice mai slab individualizate**, precum și ale războaielor care nu au nume proprii se scriu cu literă **mică**.

- **sărbători** laice (naționale și internaționale) sau religioase (indiferent de cult): *Anul Nou, Crăciun(ul), 1 Decembrie, Duminica Tomei, Înălțarea, Întâi Mai, Înviere(a), Paște(le), !Patruzeci de Sfinți, Purim, Ramadan, Schimbarea la Față;*

- **instituții** *(Administrația Prezidențială, Avocatul Poporului, Camera Deputaților, Cancelaria Primului-Ministru, Editura Univers Enciclopedic, Facultatea de Litere, Guvernul României, Institutul de Lingvistică, Ministerul Afacerilor Externe, Organizația Națiunilor Unite, Parlamentul României, Sfântul Scaun* „Vaticanul", *Teatrul Național, Uniunea Artiștilor Plastici*, inclusiv când sunt folosite !eliptic: *admiterea la Politehnică; student la Litere; secretar de stat la Externe*, **clădiri** publice și **monumente** *(Arcul de Triumf, Casa Academiei, Palatul Parlamentului)*, **săli** *(Rapsodia)*, **mijloace de transport** *(Orient Expres, Titanicul);*

Se scriu cu litere **mici** denumirile **neoficiale** ale instituțiilor *(guvernul român, guvernele statelor membre ale UE)* și numele **domeniilor** la care se referă o **funcție** *(ministru de externe)*, însă în documentele oficiale, numele **complete** de funcții se scriu cu litere mari: *Contrasemnează: Ministrul Afacerilor Externe ....*

- **ordine de stat românești** sau **străine**: *Legiunea de Onoare, Ordinul Național „Serviciul Credincios", Ordinul Național „Pentru Merit";*

Numele unor **medalii** sau **premii**, precum și **titlurile** științifice și onorifice se scriu cu literă **mică**: *doctor honoris causa, doctor în filologie, membru de onoare al Academiei Române.*

- **soiuri** de plante și rase de animale: *Aurora* (soi de floarea-soarelui), *Bazna* (rasă de porci), *Leghorn* (rasă de găini), *Marele Alb* (rasă de porci), *Napoleon* (soiuri de cireșe, mere, pere, struguri), inclusiv numele de rase provenite dintr-un **adjectiv** (când acesta, scris cu literă mică, ar putea fi interpretat ca un calificativ oarecare): *vacă Dobrogeană.*

Se scriu cu literă **mică** numele **varietăților** de plante și de animale exprimate prin **adjective** sau prin **substantive comune**.

- **punctele cardinale,** când au valoare de **nume propriu,** desemnând o **regiune:** *importat din Apus/Vest, din Orient, în Apusul Europei, în Orientul Apropiat);*

Când nu au această valoare, numele punctelor cardinale se scriu cu literă **mică.**

- **obiecte** desemnate **ocazional** prin numele **creatorului** lor: *trei Grigorești* „tablouri de Grigorescu", *un Stradivarius* „vioară construită de Stradivarius".

Substantivele **comune** provenite din nume proprii se scriu cu literă **mică.**

- !**toate** componentele **locuțiunilor pronominale de politețe:** *Alteța Sa Regală, Domnia Sa, Excelența Voastră, Înălțimea Voastră, Majestățile Lor Imperiale, Sfinția Sa.*

3. numai **primul** element din numele **proprii compuse** sau numele unic care **reprezintă:**

- !denumirile **organismelor** de conducere și ale **compartimentelor** din instituții: *Adunarea generală a Academiei Române, Catedra de limba română, Comisia de cultivare a limbii a Academiei Române, Compartimentul/Sectorul de limbi romanice, Consiliul științific, Direcția, Secretariatul, Secția de filologie și literatură a Academiei Române, Serviciul de contabilitate;*

- **titluri** de **publicații** periodice, opere literare, științifice (și de părți ale lor — capitole etc.), artistice etc., **emisiuni** radio-TV, **documente** de importanță internațională sau națională, nume ale unor **medalii** sau **premii:** *„A 150-a aniversare a nașterii lui Mihai Eminescu"* (medalie), *Adevărul literar și artistic* (ziar), *Amintiri din copilărie, Biblia, Capitalul, Constituția, Coranul, Declarația universală a drepturilor omului, Floarea darurilor, Gramatica limbii române, Istoria românilor sub Mihai-Vodă Viteazul, Legea partidelor politice, Limba română* (revistă), *O scrisoare pierdută, Premiul pentru cea mai bună piesă a anului, Primăvara* (pictură), *Proclamația de la Islaz, Psaltirea scheiană, Regulamentul organic, România literară, Rondul de noapte* (emisiune TV), *Simfonia fantastică, Tatăl nostru;*

- **mărci** de produse: *Izvorul minunilor* (apă minerală);

- **nume științifice latinești** de **specii animale** și **vegetale:** *Bacterium aceti, Gorilla beringuei, Hygrophorus puniceus, Mustela nivalis, Sequoia gigantea;* al **doilea** element se scrie cu literă mare numai dacă este un nume **propriu:** *Inocybe Patouillardi;*

4. Abrevierile se scriu:

- **integral** cu litere **mari** când sunt alcătuite din **inițialele:**

- cuvintelor componente ale unor **nume proprii compuse** scrise cu literă **mare** la inițială: ***GMT*** *= Greenwich Mean Time,* ***MS*** *= Maiestatea Sa,* ***O.U.*** *= Ordonanță de Urgență,* ***P.S.S.*** *= Preasfinția Sa,* ***S.N.C.F.R./SNCFR*** *= Societatea Națională a Căilor Ferate Române;*

- numelor unor **noțiuni de specialitate** *(**A** = arie, amper; **B** = bor, **C** = (grade) Celsius, **L** = lungime, **MΩ** = megaohm, **VSH** = viteza de sedimentare a hematiilor)* și ale **punctelor cardinale** *(**E** = est);*

- **prenumelor:** *I. L. Caragiale = Ion Luca Caragiale;*
- **altor cuvinte** și **expresii:** ***D.S.*** *= dal segno,* ***N.B.*** *= nota bene,* ***O.K.*** *= all correct,* ***P.F.L./PFL*** *= plăci fibrolemnoase,* ***P.S.***= *post scriptum;*
- cu **literă mare** pe **primul** loc sau și în **alte poziții,** când provin de la cuvinte **scrise cu literă mare** (*D-lui = Domnului, Sf. = Sfânta, Sfântul*) sau de la **termeni de specialitate** (*MeV = megaelectronvolt, MHz = megahertz, Rh = factorul Rhesus);*
- cu literă **mare** pe **a doua poziție,** când provin de la unii termeni de specialitate: *dB = decibel, eV = electronvolt, pH = puterea hidrogenului;*

5. Pentru a sugera anumite **atitudini** sau **sentimente,** a marca valoarea **specială** a unui cuvânt, **a-l** scoate în **evidență** etc.:

- **se scriu** cu literă mare **termenii de adresare** (inclusiv pronumele), în **corespondență** (pe plicuri și în text): *Domnului Director ...; Domnule Președinte...; Dumneavoastră ...;*
- se **pot** scrie cu literă **mare** unele cuvinte (care, **de obicei,** se scriu cu literă **mică**), în semn de **cinstire** *(Soldatul Necunoscut; Slavă Țărilor Române!),* pentru a denumi un **concept** (*Binele; Eul; Libertate, Egalitate, Fraternitate; Om, Patrie*), a realiza un efect stilistic — **personificarea** unei abstracțiuni, un **simbol** etc. *(Justiția; în numele Științei; „A venit pe culme Toamna".* TOPÎRCEANU) —, pentru a conferi unui substantiv comun valoare de nume propriu (*Capitala* „Bucureștiul", *Mama*) ș.a.;
- pe **etichete, plăcuțe indicatoare,** în **adrese,** pe **hărți,** în **titlurile coloanelor** din **tabele** etc., cuvintele scrise în mod **obișnuit** cu literă **mică** se scriu cu literă **mare:** *Aligote, Băbească, Cabernet, Camembert; Aleea Nucșoara.*

4. Scrierea derivatelor, compuselor, locuțiunilor și grupurilor de cuvinte

Scrierea cuvintelor **derivate** și **compuse,** a **locuțiunilor** și a **grupurilor** relativ stabile **de cuvinte** pune unele probleme specifice, greutatea de a distinge uneori între formații aparținând uneia sau alteia dintre aceste categorii putând crea și dificultăți suplimentare.

Din punctul de vedere al modului de scriere, nu are importanță dacă aceste formații au luat naștere în limba **română** în mod **independent** sau au fost calchiate după **modelul** altor limbi ori dacă au fost **împrumutate** gata formate[51]. Ceea ce contează este modul în care **structura** lor este **analizabilă** în **limba română actuală** pentru **vorbitorii nespecialiști.**

Caracterul (semi)analizabil al cuvintelor este într-o anumită măsură relativ, fiind diferit de la un vorbitor la altul, și se poate modifica în cursul istoriei limbii. În practică, elementele componente ale unor cuvinte sunt adesea greu de identificat, chiar de către persoanele cultivate, îndeosebi când este vorba de cuvinte **împrumutate** gata **formate** din alte limbi, perceperea structurii lor presupunând

[51] Compusele, locuțiunile și grupurile de cuvinte **împrumutate** și **neadaptate** se scriu, de regulă — ca și cuvintele simple neadaptate — ca în **limba de origine** sau, mai rar, și conform tradiției. Aceasta a impus, în anumite contexte, o grafie parțial diferită: *!ad hoc,* în general fără cratimă, ca în latină, dar și *ad-hoc* în *divan ad-hoc.*

cunoașterea formei și a **sensului componentelor.** Este mai ales cazul cuvintelor aparținând unor **terminologii** de specialitate (formate în special din elemente **vechi grecești** și **latinești**), a căror structură este analizabilă aproape numai pentru unii dintre specialiștii din domeniul respectiv.

Dificultatea de a distinge, uneori, între **elemente** de **compunere** și **prefixe** sau **sufixe**, respectiv **cuvinte** neologice nu are implicații asupra modului de scriere, deoarece derivatele, formațiile din/cu elemente de compunere și compusele cu cuvinte asemănătoare acestora se scriu **în același fel.**

Reguli generale:

- **derivatele** se scriu într-**un cuvânt** (situațiile în care un **prefix** sau **un sufix** se scrie cu **cratimă** sau **separat** fiind rare[52]);
- **compusele** se scriu, în funcție de partea de vorbire căreia îi aparțin și de gradul de sudură a compusului, în unul din cele **trei** moduri posibile: într-**un cuvânt,** cu **cratimă** sau în cuvinte **separate;**
- formațiile din sau cu **elemente de compunere** se scriu **într-un cuvânt;**
- **locuțiunile** se scriu în general în cuvinte **separate,** mai rar cu **virgulă** sau cu **cratimă;**
- **grupurile relativ stabile** de **cuvinte** se scriu în cuvinte **separate.**

Unele derivate, compuse, locuțiuni sau grupuri de cuvinte se scriu cu **cratimă** sau cu **apostrof** numai din rațiuni fonetice, pentru care v. **1.2.1. Apostroful** și **1.2.4. Cratima.**

Aceste reguli generale sunt detaliate în cele ce urmează.

4.1. Scrierea derivatelor, prefixelor și sufixelor

4.1.1. Prefixe și derivate cu prefixe

1. Se scriu, de regulă, într-**un cuvânt** majoritatea derivatelor cu prefixe: ***ante**meridian, **anti**personal, a **circum**scrie, a **dezvinovăți**, **inter**regional, a **juxta**pune, **neeuclidian**, **nonviolență**, *__pre__aderare, a **răs**citi.*

Derivatele cu prefixe se deosebesc astfel de **locuțiunile** cu o structură asemănătoare, care se scriu în cuvinte **separate** *(non troppo),* precum și de formațiile **noi** sau/și **ocazionale**, care se scriu cu **cratimă** (***non**-EU* „din afara Uniunii Europene").

2. Se scriu cu **cratimă** între prefix și cuvântul de bază **anumite** derivate cu prefixe (acest mod de scriere corespunzând unei **rostiri** mai **insistente**), și anume:

- **obligatoriu**:
  - derivatele cu prefixul ***ex-* „fost"**: ***ex**-prim-ministru, **ex**-președinte;*

Derivatele cu prefixul *ex-* **„în afară"** se scriu într-**un cuvânt:** **a exînscrie.*

- unele derivate **noi** sau/și **ocazionale** care au ca bază un **pronume** substantivizat *(non-eu),* indicarea prescurtată a unui **an** calendaristic (***ante**-'89,*

[52] Pentru notarea prefixelor și a sufixelor în lucrări de **lingvistică v. 1.2.4. Cratima.**

post-'989), un nume **propriu** *(anti-Maiorescu; Ionescu, ne-Ionescu; pro-Ionescu),* o **literă** *(non-a),* o **abreviere** *(pro-NATO);*

Derivatele obișnuite cu aceste prefixe se scriu **într-un cuvânt:** *antemeridian, antiaerian, neabătut, nonconformist, postcalcul, *proamerican.*

Se scriu cu **cratimă,** din rațiuni **fonetice,** pentru a reda rostirea lor în tempo **rapid,** derivatele cu prefixele *ne-, re-* de la teme care încep cu *îm-, în-.*

- **facultativ,** pentru punerea în **evidență a prefixului** sau/și a **bazei,** unele derivate scrise în mod obișnuit fără cratimă, mai ales:

- derivate cu prefixe **superlative:** ***ultra-progresist*** (CARAGIALE);

În mod **obișnuit,** derivatele cu aceste prefixe se scriu **într-un cuvânt:** *ultraprogresist.*

- derivate cu **sensuri** mai **puțin** obișnuite: ***ne-voie*** „absența voinței", ***pre-text*** „ceea ce precedă un text", ***a re-crea*** „a crea din nou";

Acestea se deosebesc astfel de **omonimele** obișnuite, care se scriu **într-un cuvânt:** *nevoie* „necesitate", *pretext* „pretins motiv", *a recrea* „a destinde".

- derivate **suprapreﬁxate** cu **același** prefix **(*extra-extrafin, post-post-scriptum, răs-răscitat)*** sau cu prefixe **diferite** ***(endo-exocrin, exo-endocrin);***

- derivate mai mult sau mai puțin **ocazionale,** în care prefixul se termină, iar cuvântul de bază începe cu **aceeași** literă: *răs-străbun;*

Derivatele **obișnuite** în această situație se scriu **într-un cuvânt:** *transsiberian.*

3. Un prefix poate fi scris, în cadrul cuvântului, între **paranteze** rotunde — mai ales în stilul științific, în publicistică etc. —, pentru a se evita repetarea cuvântului de bază: *practici (re)introduse după 1989* „introduse sau/și reintroduse".

4. Se scriu **separat** prefixele folosite **singure** în mod **accidental,** în **opoziție** cu termenul de bază sau cu un derivat cu alt prefix de la aceeași bază (*X este hipertensiv, Y este **hipo** = hipotensiv; legume **ne** [= nemirositoare] sau mai puțin mirositoare.* Gib. I. MIHĂESCU), precum și prefixele folosite cu rol de **cuvinte** (devenite adjective invariabile: **extra, *super, *ultra*).

4.1.2. Sufixe și derivate cu sufixe

1. Se scriu **într-un cuvânt** majoritatea derivatelor cu sufixe, chiar dacă sunt formate de la cuvinte scrise cu cratimă (**albaiulian, burtăverzime, *negruvodean, târgujian, târgumureșean* de la *Alba-Iulia, burtă-verde* etc.) sau separat (*antonpannesc, băimărean, camilpetrescian, cezarpetrescian, cincisutist, costarican, newyorkez, sanmarinez, sătmărean, *srilankez* de la *Anton Pann, Baia Mare, cinci sute* etc.).

2. Se scriu cu **cratimă** derivatele cu sufixe de la **abrevieri literale** *(R.A.T.B.-ist)* sau de la litere *(X-ulescu)*

Se scriu însă **într-un cuvânt** derivatele devenite **cuvinte:** *ceferist.*

3. Se pot scrie fie **într-un cuvânt** (cu **căderea,** uneori, a **vocalei finale** a numelui), fie cu **cratimă** (cu **păstrarea vocalei finale** a numelui) derivatele de la

nume proprii străine a căror finală prezintă deosebiri între scriere și pronunțare: *poeesc/poe-esc, rousseauism/rousseau-ism, *shakespearian/shakespeare-ian* de la *Poe* [pou], *Rousseau* [ruso], *Shakespeare* [șecspir].

La **derivate** de la **cuvinte** cu o finală **neobișnuită** în limba română, vocala finală a acestora poate cădea în favoarea vocalei cu care începe **sufixul:** *dandism* (**nu** *dandysm*) < *dandy* + **sufixul** *-ism.*

4. Se scriu **separat** numai sufixele folosite ocazional cu rol de cuvinte: ***isme*** „mode".

4.2. Scrierea cuvintelor compuse

Modul de scriere a cuvintelor compuse este în funcție de **natura** elementelor componente (**cuvinte, elemente** de **compunere** sau **abrevieri**), de **vechimea** compuselor, de gradul de **unitate semantică** și de **sudură** formală, de apartenența elementelor componente la diferitele **părți de vorbire**, de **raporturile sintactice** care au stat la baza compusului, de părțile de vorbire cărora le aparțin compusele și, în cazul cuvintelor flexibile, de modul de **flexiune,** precum și, uneori, de **tradiție.**

Nu există **reguli** cu valabilitate generală, de aceea în cele de mai jos **prezentăm** o **descriere a practicii** ortografice privind **principalele tipuri** de cuvinte compuse.

Aceste probleme sunt prezentate pe părți de vorbire (deși unele cuvinte se pot încadra în mai multe părți de vorbire), în ordinea alfabetică a acestora.

4.2.1. Adjective

Adjectivele calificative compuse (dintre care unele sunt și **substantive** sau **adverbe**) se scriu într-**un cuvânt** sau cu **cratimă.**

I. Se scriu într-**un cuvânt:**

1. adjectivele (mai ales din fondul **vechi**) **sudate** (unele reprezentând tipuri rare și învechite) din **cuvinte** care există și independent, cu structura:

- **adjectiv + adjectiv** (având **flexiune** numai la **ultimul** component): *rozalb;*
- **adjectiv + substantiv:** *pursânge* (invariabil);
- **adverb** (uneori substantivizat) **+ adjectiv** (uneori provenit din participiul unui verb compus): *binecuvântat, binefăcător, binemeritat, binevoitor; clarvăzător; preafericit;*

Aceste compuse se deosebesc de îmbinările cu o structură și o componență asemănătoare, care reprezintă fie **compuse** mai puțin sudate, scrise cu **cratimă** (!*bine-crescut* „cuviincios"), fie **grupuri** de **cuvinte,** care se scriu **separat** (!*bine crescut* „dezvoltat bine").

- **prepoziția *a* + *tot/toate* + adjectiv** (tip învechit): *atoateștiutor, atotputernic;*
- **prepoziție + substantiv** sau **adjectiv:** *cuminte, deplin;*
- **substantiv** (uneori provenit dintr-un adjectiv) **+ adjectiv:** *răufăcător, răuvoitor; codalb;*
- **izolări de propoziții:** *cumsecade;*

2. adjectivele **neologice** care au în componență **elemente de compunere**: **aeroportuar, *autocopiativ, *cronofag, *electrocasnic, *heliomarin, *neoliberal, *sociocultural;*

3. adjective cu structura **adjectiv + vocala de legătură *o* + adjectiv,** care exprimă o **unitate,** având **flexiune** numai la **ultimul element** (*!cehoslovac* „din fosta Cehoslovacie", *dacoromân* „român(esc) din Dacia", *sârbocroat*), ca și unele adjective asemănătoare **împrumutate** *(galoromanic, retoroman);*

Adjectivele cu structură și componență asemănătoare care exprimă un **raport** între cei doi termeni se scriu cu cratimă: **ceho-slovac* „dintre Cehia și Slovacia", **sârbo-croat.*

4. adjectivele (în general provenite din **participii**) la forma **negativă** compuse cu adverbul ***mai*** intercalat între prefixul *ne-* și adjectiv: *nemaipomenit.*

II. Se scriu cu **cratimă** adjectivele compuse **nesudate** cu structura:

1. adjectiv + adjectiv, având **flexiune** numai la **ultimul** component *(*bun-platnic, instructiv-educativ, literar-artistic, marxist-leninist, *rău-platnic),* la **ambele** componente – *(globuri) *albe-argintii, (mere) dulci-acrișoare* – sau **invariabile:** *(televizoare) *alb-negru;*

Dar v. mai sus *rozalb.*

2. adjectiv invariabil (desemnând o **culoare) + adverb** (uneori provenit din participiu) exprimând **o nuanță:** *(bluză/bluze) galben-închis, roșu-deschis;*

3. adjectiv (printre care unele referitoare la **etnii, limbi** etc.) ± vocala de legătură ***o*** **+ adjectiv,** având **flexiune** numai la **ultimul** component *(burghezo-democratic, chimico-farmaceutic, economico-financiar, fizico-chimic, francez-român, greco-catolic, româno-american, ruso-român/rus-român),* ca și alte adjective asemănătoare **împrumutate:** **anglo-normand, austro-ungar, franco-italo-spaniol, indo-european, medico-legal;*

- adverb (invariabil!) + adjectiv (eventual provenit din participiu), compusul prezentând o **diferență de sens** față de cuvintele de bază: *așa-zis* „pretins", *!bine-crescut* „cuviincios", *!bine-cunoscut* „celebru", *!bine-venit* „oportun, agreat", *drept-credincios, înainte-mergător, liber-schimbist, nou-născut, propriu-zis, sus-numit;*

Ele se deosebesc de îmbinările cu o structură și o componență asemănătoare, care se scriu într-**un** cuvânt când sunt **compuse sudate** (*binecuvântat*) și **separat** când sunt **grupuri de cuvinte** care își păstrează sensul (*!bine crescut* „dezvoltat bine").

4. substantiv denumind un **punct cardinal + adjectiv:** *est-european, nord-american, nord-vestic, sud-dunărean;*

În compusele **complexe** se recomandă ca între **principalele secvențe** să se folosească **linia de pauză:** *americano–vest-german, nord–nord-vestic.*

5. izolări de propoziții/fraze: *(meșter) drege-strică.*

4.2.2. Adverbe

Adverbele compuse (dintre care unele sunt și **adjective** sau **conjuncții**) se scriu într-un **cuvânt** sau cu **cratimă.**

I. Se scriu într-**un cuvânt** adverbele **sudate** (unele devenite **neanalizabile** pentru vorbitori) compuse din:

1. adjectiv (calificativ sau pronominal) **+ substantiv:** *altădată* „odinioară", *altfel* „în alt mod, în caz contrar", *astăzi, astfel, bunăoară, deseori, rareori, uneori;*

2. adverb (± prepoziție) + adverb (uneori provenit din participiu) sau **numeral:** *bineînțeles* „desigur"; *câteodată* „uneori", *nicicând* „niciodată", *nici(de)cum* „deloc", *niciodată* „în niciun moment", *numai* „doar", *numaidecât* „imediat", *totodată* „în același timp", *totuna* „la fel";

3. adverb + conjuncție: *așadar;*

4. adverb + elementul final ***-va:*** *cândva;*

5. adverb + elementul final ***-și:*** *câtuși, iarăși, totuși;*

6. adverb (și **adjectiv**) provenit din **participiu** la forma **negativă** compus cu adverbul ***mai*** intercalat **între** *ne-* și participiu: *nemaipomenit;*

7. articol/numeral + substantiv: *!odată* „cândva, imediat, în sfârșit";

8. conjuncție + pronume: *dar(ă)mite;*

9. elementul inițial ***fie(și)-, oare(și)-, ori(și)-*** **+ adverb:** *fiecum* (înv.), *oare(și)cum* „cumva", *oricând, oricum, oriîncotro, *ori(și)cât;*

10. prepoziție (± prepoziție) + adverb: *adesea, arar, deasupra, decât* „numai", *degeaba, demult* „odinioară", *deplin* (și adjectiv), *desigur* „în mod cert", *dinadins, dinăuntru, împotrivă, înadins, îndeaproape, îndelung, întocmai, (mai) prejos, (mai) presus;*

11. prepoziție (± prepoziție) + numeral: *împreună, întruna* „mereu";

12. prepoziție + prepoziție + prepoziție: *dedesubt;*

13. prepoziție + pronume: *laolaltă;*

14. prepoziție (± prepoziție) + substantiv: *acasă, anume, aseară, defel* „deloc", *degrabă* „repede", *deloc* „nicidecum", *deodată, departe, devale* „în jos", *devreme* „din timp", *dimpotrivă, !diseară/deseară, împrejur, încontinuu* „mereu";

> !Rostirea și scrierea *!diseară* sunt preferate lui *deseară,* deoarece nu se mai percepe, în general, proveniența din *de* + *seară.*

15. verb + conjuncție: *parcă, cică* (pop.), *mătincă* (pop.);

16. tipuri izolate: *alaltăieri, pretutindeni, (în)totdeauna, vasăzică* „adică".

II. Se scriu cu **cratimă** adverbele compuse:

1. (parțial) **analizabile** (incluzând uneori adverbe provenite din substantive): **alaltăieri-dimineață, *azi-mâine, *azi-noapte, *mâine-dimineață;*

2. rimate sau/și **ritmate,** formate din elemente care **nu** există independent: *ceac-pac, harcea-parcea, (ni)tam-nisam;*

3. provenite prin **schimbarea categoriei gramaticale** din **substantive compuse** scrise cu **cratimă:** *după-amiaza, după-amiază, după-masa, după-masă* „în a doua parte a zilei";

4. în care **cratima** notează **eliziunea:** *dintr-adins, dintr-odată, într-adins.*

Scrierea împreună deosebește asemenea adverbe de **grupurile de cuvinte** cu o structură asemănătoare, în care componentele își păstrează independența și înțelesul, și care se scriu în **cuvinte separate:** *altă dată, alt fel, bine înțeles, câte o dată, de cât, de fel, de grabă (De grabă, a greșit), de loc, de mult, de plin, *de sigur (De sigur, e sigur), de vale, de vreme, *după amiaza (După amiaza aceea toridă a urmat o seară răcoroasă), *după masa (A plecat imediat după masa de prânz), *fie cum (Fie cum vrei tu), în continuu, într-una* (scris **cu cratimă din motive fonetice**), *nici când, nici (de) cum, nici odată, nici o dată, nu mai, numai de cât, oare cum, o dată, ori cât, tot odată, tot o dată, tot una, va să zică* „vrea să însemne".

4.2.3. Conjuncții

Conjuncțiile compuse **se scriu într-un cuvânt** sau în cuvinte **separate.**

I. Se scriu într-**un cuvânt** conjuncțiile compuse la origine, dar **sudate** (unele devenite **neanalizabile** pentru vorbitori): *deoarece, deși, fiindcă, încât (Îl durea atât de tare, încât nu putea vorbi), întrucât* „**deoarece**" *(A lipsit întrucât era bolnav), precum, vasăzică* (și adv.) „prin urmare, deci".

Ele se disting astfel de **locuțiunile** și de **grupurile de cuvinte** cu o componență asemănătoare, scrise **în cuvinte separate:** *dat fiind că, în cât* (*În cât* („în ce dată") *suntem astăzi?, În cât timp ai scris?), întru cât* „în ce măsură" *(Nu văd întru cât ideea ta ar fi mai bună), va să zică* „înseamnă" (*„o soțietate fără prințipuri, va să zică că nu le are."* CARAGIALE).

II. Se scriu **în cuvinte separate** conjuncțiile **analizabile** formate din două elemente conjuncționale: *ca să, cum că, cum și, de să, încât să, precum că.*

4.2.4. Interjecții

Prin natura lor, interjecțiile sunt mai greu **de** normat, inclusiv sub aspect ortografic. În principiu, interjecțiile **compuse** se scriu **într-un cuvânt** sau cu **cratimă.**

I. Se scriu **într-un cuvânt** interjecțiile compuse **sudate**: *behehe, heirup, iacă(tă), mehehe, tralala.*

II. Se scriu cu **cratimă** interjecțiile compuse **analizabile:** *cioc-boc, haida-de, hodoronc-tronc, hop-(ș-)așa, hopa-țopa, tic-tac, tranca-fleanca, tura-vura.*

Succesiunile de interjecții **diferite** se scriu în cuvinte **separate** *(ia hai),* iar cele **sinonime** se despart prin **virgulă** sau **semnul exclamării:** *trosc, pleosc/trosc! pleosc!.*

4.2.5. Numerale

Numeralele compuse[53] **se scriu într-un cuvânt** sau în **cuvinte separate.**

I. Se scriu **într-un cuvânt** numeralele **cu un grad avansat de sudură:**

1. cardinale propriu-zise: seriile formate cu *spre (unsprezece ...)* și unele serii formate prin **alăturare:** *douăzeci ...;*

[53] Numeralele, mai ales cele cardinale, se scriu însă **rar în cuvinte** și mai frecvent **cu cifre.**

2. colective și distributive: *amândoi* și seriile *câteșitrei, tustrei...;*

3. ordinale: *dintâi, întâiași,* seriile *al unsprezecelea ..., al douăzecilea ...*

II. Se scriu în cuvinte **separate** unele serii de numerale **mai puțin sudate** (unele considerate și locuțiuni):

1. adverbiale: seriile *(câte) o dată* „nu de mai multe ori" (care răspunde la întrebarea ***de câte ori?:*** *numai o dată în viață, o dată pentru totdeauna*), *de (câte) două ori; întâia(și)/prima dată/oară, a doua oară...;*

Adverbul compus **odată** „cândva (în trecut sau în viitor), imediat, îndată" se scrie într-un cuvânt.

2. cardinale: seriile *douăzeci și unu ...; o sută, două sute ...; o mie, două mii, douăzeci **de** mii ...; un milion ...; o sută unu ...; o mie unu ...* etc.

Scrierea **continuă** a numeralelor cardinale, care se cere uneori în stilul **administrativ,** constituie o excepție.

3. colective și distributive (considerate și locuțiuni)**:** seriile *câte unu ..., toți trei ...;*

4. fracționare (cu comportament de substantive)**:** seriile *o doime, două treimi* etc.;

5. ordinale corespunzătoare celor cardinale din seriile de mai sus: *al douăzeci și unulea ...; al o sutălea, al două sutelea ...; !al (o) mielea ...; !al (un) milionulea ...; al o sută unulea ...; al o mie unulea; al douăzeci miilea ...; (cel) din urmă* (considerat și locuțiune).

Pentru scrierea numeralelor ordinale și fracționare în notarea lor cu cifre și litere v. **1.2.4. Cratima.**

4.2.6. Prepoziții

Prepozițiile compuse se scriu **într-un cuvânt** sau în cuvinte **separate.**

I. Se scriu într-**un cuvânt** prepozițiile **compuse sudate** (unele devenite **neanalizabile** pentru vorbitori): *deasupra, dedesubtul, despre, dimprejurul, dinaintea, dinapoia, dindărătul, dinspre, dintre, dintru, împotriva, împrejurul, înaintea, înapoia, înăuntrul, îndărătul, înde, înspre, printre, printru;*

II. Se scriu în **cuvinte separate** prepozițiile compuse din două sau trei elemente **nesudate:** **à la, de către, de dedesubtul, de după, de la, de pe, de pe lângă, de sub, fără de, în afara, în contra, până după, până în, până la, până pe după, până pe la, până pe sub, pe la, pe lângă.*

Din motive **fonetice,** prepoziția compusă *de-a* din locuțiuni ca *de-a berbeleacul, de-a baba-oarba, de-a latul* se scrie totdeauna cu **cratimă,** în timp ce prepozițiile *de + a +* verbe la infinitiv se scriu **separat** sau cu **cratimă,** în funcție de tempo *(de a/de-a scrie).*

Primul component din prepozițiile compuse *fără de, până la* se scrie cu **apostrof** în cazul căderii, la pronunțarea în tempo rapid, a vocalei sale finale: *făr' de milă, pân' la tine.*

4.2.7. Pronume și adjective pronominale

Pronumele și adjectivele pronominale compuse se scriu **într-un cuvânt** sau în cuvinte **separate.**

I. Se scriu **într-un cuvânt** toate formele pronumelor și adjectivelor pronominale **sudate,** compuse la **origine** și devenite **în parte neanalizabile,** cu excepția de sub **II.:**

1. de întărire: seria lui *însumi;*

2. demonstrative: seriile lui *același, ălălalt, ăstălalt, celălalt, cestălalt;*

3. nehotărâte compuse cu:

- elementele inițiale *alt-, fie(și)-, fi(e)ște-, fite-, oare(și)-, ori(și)-, vre-:* *altceva, fie(și)care, fi(e)ștecine, fitecine, oare(și)care, ori(și)care, vreun, vreunul* ș.a.;

- elementul final *-va:* *ceva, niscaiva* ș.a.;

Pronumele și adjectivele compuse se disting astfel și grafic de îmbinări libere precum *oare care, ori care (Oare care dintre ei o fi făcut asta? Să vină toți ori care vrea).*

4. negative: *!niciun, !niciunul (N-a venit niciun elev/niciunul).*

!Se revine astfel la scrierea într-un cuvânt a tuturor formelor pronumelui ***!niciunul*** și ale adjectivului pronominal corespunzător ***!niciun***[54] *(niciuna, nici o* etc.) — la fel ca a lui *vreunul, vreun* —, prin aplicarea consecventă a principiului conform căruia compusele trebuie distinse și grafic de îmbinările libere asemănătoare: *nici un* adverb + articol *(Nu e nici un om prost, nici un incult),* adverb + numeral *(Mă confundați, eu nu am nici un frate, nici mai mulți), *nici unul* adverb + pronume nehotărât *(Nu-mi place nici unul, nici celălalt).*

5. personale și de politețe: *dumneata, dumnealui* etc.;

6. reflexive cu elementul final *-și:* *sieși, sineși;*

II. Se scriu în cuvinte **separate** toate formele pronumelui **relativ compus** *cel ce* (inclusiv forma cu valoare „neutră" *ceea ce*), care este interpretat, din cauza flexiunii lui *cel,* și ca **pronume + pronume.**

4.2.8. Substantive

4.2.8.1. Substantive comune

Substantivele comune compuse (dintre care unele sunt și **adjective**) se scriu într-un **cuvânt** sau cu **cratimă.** În cazul multor compuse, sensul **componentelor nu corespunde,** total sau parțial, **realității** denumite de ele.

I. Se scriu într-un **cuvânt** substantivele compuse **sudate,** cu articulare și flexiune numai la **ultimul** element, formate din sau cu:

1. abrevieri: *agromec, elinvar;*

[54] Singurul pronume/adjectiv pronominal — în afară de *cel ce* — care se scria în cuvinte separate.

2. cuvinte (nelegate prin **vocală de legătură**) care formează compuse cu **unitate semantică** și **gramaticală** mai **mare** decât a celor scrise cu cratimă, având structura:

- **adjectiv** (inclusiv provenit din numeral ordinal) **+ substantiv:** *bunăstare* „prosperitate", *dreptunghi, duraluminiu, lungmetraj, primadonă* (împrumutat), *primăvară* (din fondul vechi), *scurtmetraj, triplusalt;*

Compusele cu structură și componență asemănătoare, dar **nesudate**, se scriu cu **cratimă** (*bună-credință* „onestitate"; **neologismele analizabile** compuse cu *prim-*), iar **grupurile de cuvinte** în care componentele își păstrează autonomia — în cuvinte **separate** (*bună stare* „stare bună").

- **adverb** (uneori **substantivizat**) **+ substantiv:** *binecuvântare, binefacere, răufăcător, răuvoitor;*

- **prepoziție ± prepoziție + substantiv** (uneori provenit din **supin** sau **infinitiv lung**): *deîmpărțit, demâncare* „mâncare" (pop.), *deochi, fărădelege, subsol, supat* (pop.);

Se scriu în cuvinte **separate**, sau, din motive **fonetice**, cu **cratimă**, secvențele în care cuvintele își păstrează individualitatea *(a da de mîncare; De mâncat, aș mânca,* respectiv **de-mpărțit).*

- **substantiv + adjectiv:** *botgros* (**pasăre**), *vinars;*

Se scriu **separat** secvențele în care cuvintele își păstrează individualitatea: *bot gros (Ursul are un ~).*

- **substantiv + substantiv(e)** în **nominativ** (sau provenit(e) din construcții cu **acuzativul**): **blocstart, concertmaistru, electronvolt, fluorclormetan, locțiitor, metalazbest, omucidere, valvârtej* (pop. „vâltoare"; folosit mai mult **adverbial**);

3. cuvinte unite prin **vocala de legătură** *o: anotimp, *aurolac, citatomanie, ședințomanie;*

4. elemente de compunere neologice: **acvplanare, *aeroambulanță, *duroflex, *gastroenterolog, *metaloplastie, *neocomunism, *policalificare, *politolog, *primoinfecție, *teleconferință;*

5. elemente de compunere vechi + cuvinte inexistente ca atare în limba română actuală: *bașbuzuc, pravoslavnic, protopop;*

Compusele incluzând cuvinte care se regăsesc în limba română actuală se scriu cu **cratimă**: *baș-boier.*

6. compuse **parasintetice:** *capîntortură*[55], *codobatură, gâtlegău, mânăștergură;*

7. tipuri izolate: *atotputință, atotștiință; preaplin* „dispozitiv"; *sinucidere, sinucigaș; untdelemn* „ulei".

Secvențele cu structură similară în care componentele își păstrează autonomia se scriu în cuvinte **separate:** *prea plin, unt de cacao.*

II. Se scriu cu **cratimă** substantivele compuse cu **unitate semantică** și **gramaticală mai mică** decât a celor scrise într-un cuvânt (și, eventual, cu articulare și flexiune și la primul element), având structura:

[55] Scris greșit în DEX cu *â.*

1.-3. adjectiv + substantiv, și anume:

- ***bun, rău***: *!bună-credință* „onestitate"; **bună-creștere, !bună-cuviință* „politețe"; *!bună-dimineața* (plantă); *bun-gust* „simț estetic", *bun-plac, !bun-rămas* „adio", *bun-simț* „decență"; *rea-credință, rea-voință;*

Compusele sudate cu structură asemănătoare se scriu într-un cuvânt (*bunăstare* „prosperitate"), iar secvențele în care componentele își păstrează autonomia — în cuvinte separate (*bună creștere* „dezvoltare bună", *bunul gust al libertății*).

- ***dublu, triplu***: **dublu-casetofon, dublu-decalitru; triplu-sec, triplu-voal;*

Secvețele cu o structură similară în care componentele își păstrează autonomia se scriu în cuvinte separate *(dublu ve/dublu vî, triplu exemplar),* iar cele sudate — într-un cuvânt: *triplusalt.*

- ***prim*** și ***viceprim***: **prim-balerin, *prim-balerină, prim-ministru, prim-plan, prim-pretor, !prim-procuror, prim-secretar, *prim-solist, *prim-solistă, prim-viceprim-ministru, viceprim-ministru;*

Primăvară și *primadonă* se scriu într-un cuvânt, iar grupurile de cuvinte *prim ajutor, prim amorez* — în cuvinte separate.

Scrierea cu cratimă deosebește grafic compusele de îmbinările sintactice libere de tipul *X este **primul*** („cel dintâi") ***ministru** care a demisionat.*

4. interjecție + interjecție: *(un) scârța-scârța (-pe-hârtie)* „funcționar";

5. numeral cardinal + substantiv (± adjectiv): *!cinci-degete, doi-frați* (plante), *nouă-ochi* (pește), *trei-leșeștile* (dans), *trei-frați-pătați* (plantă), *unsprezece-metri* „lovitură de la 11 m";

6. prepoziția *după* + substantiv: *după-amiază, după-masă* „a doua parte a zilei";

7. substantiv + adjectiv: *argint-viu* „mercur", *burtă-verde* „burghez", *cal-turtit* „libelulă", *coate-goale* „persoană săracă", *făt-frumos* „tânăr frumos", *floare-domnească* (plantă), *gură-spartă* „persoană care flecărește", *iarbă-deasă* (plantă), *jur-fix* „zi de primire", *lemn-câinesc* (plantă), *mamă-mare* „bunică", *mațe-negre* (pește), *mațe-fripte* „persoană zgârcită", *!pește-auriu* (pește), *piatră-vânătă* „sulfat de cupru", *rămas-bun* „adio", *sânge-rece* „calm", *tată-mare* „bunic", *vorbă-lungă* „persoană care flecărește";

În formele cu apocopă marcată prin apostrof nu se mai pune cratima: *mam'mare.*

Se scriu în cuvinte separate numele de funcții compuse de tipul *comisar principal, director adjunct, director general.*

8. substantiv + prepoziție + substantiv: *arbore-de-cacao* (plantă), *bou-de-baltă* „bâtlan; gândac", *brânză-n-sticlă* „persoană zgârcită", *cal-de-mare* (pește), *câine-de-mare* „rechin", *drum-de-fier* „cale ferată", *floare-de-colț* (plantă), *gură-de-lup*„malformație; ochi de parâmă", *iarbă-de-Sudan* (plantă), *!ochi-de-pisică* „mineral; disc reflectorizant", *!pește-cu-spadă* (pește), *piatră-de-var* „carbonat de calciu", *poale-n-brâu* „plăcintă", *purice-de-apă* (crustaceu) , *!viță-de-vie* (plantă);

9. substantiv + substantiv în **nominativ:** *an-lumină* „unitate de lungime", *artist-cetățean, *bas-bariton, bloc-diagramă, bloc-turn, cal-putere* „unitate de măsură",

câine-lup (specie de câini), **contabil-șef*[56], **cuvânt-titlu* „intrare de dicționar", *cuvânt-cheie* „termen principal", *cuvânt-vedetă, decret-lege, formular-tip, general-colonel, locotenent-comandor, mamă-soacră* „soacră", *marxism-leninism* „doctrină", **mașină-capcană, mașină-unealtă, nord-est, pasăre-liră, pasăre-muscă* (păsări), *!pește-ciocan* (pește), *pușcă-mitralieră, situație-limită, volt-amper, !watt-oră* (unități de măsură), *zi-lumină, zi-muncă;*

Se scrie într-un cuvânt **blocstart* (ca și *blochaus, blocnotes*).

În cazul compuselor complexe de tipul *nord – nord-est, nord-est – sud-vest* se recomandă scrierea cu **linie de pauză** între cele două grupuri principale.

10. substantiv (articulat) + substantiv în genitiv: *calul-dracului* „libelulă", *cerul-gurii* „palatul bucal"; *ciuboțica-cucului, floarea-soarelui, gura-leului, iarba-fiarelor, ochiul-boului* (plante), *pasărea-paradisului* (pasăre), *piatra-iadului* „azotat de argint", *roza-vânturilor* (reprezentare grafică), *sângele-voinicului* (plantă), *!vaca-Domnului* (insectă);

11. izolări de propoziții/fraze (majoritatea — epitete): *cască-gură* „persoană distrată", *ducă-se-pe-pustii* „dracul", *du-te-vino* „mișcare", *fie-iertatul* „răposatul"; *fluieră-vânt, flutură-vânt* „haimana", *gură-cască* „persoană distrată", *încurcă-lume, lasă-mă-să-te-las* „persoană indolentă", *lă-mă-mamă* „persoană incapabilă", *linge-blide* „parazit", *nu-mă-uita* (plantă), *papă-lapte* „nătăfleață", *pierde-vară* „persoană leneșă", *soare-apune, soare-răsare* (puncte cardinale), *sparge-val* „parapet", *târâie-brâu, trei-păzește* (în expresii); *ucigă-l-crucea, ucigă-l-toaca* „dracul", *uite-popa-nu-e-popa, vino-ncoa'/vino-ncoace* „farmec", *zgârie-brânză* „persoană zgârcită", *zgârie-nori* „construcție foarte înaltă";

12. elemente de compunere vechi + substantive existente în limba română: *baș-boier, treti-logofăt, vel-armaș, vtori-logofăt/ftori-logofăt;*

Compusele de acest tip cu componente inexistente în limba română actuală se scriu într-**un cuvânt:** *bașbuzuc.*

13. tipuri izolate: *ca-la-Breaza* (dans), *!cuvânt-înainte* „prefață", *!mai-mult-ca-perfect* (timp verbal), *de-doi* (dans), *iarba-datului-și-a-faptului* (plantă), *mai-marele* „superiorul", *sânge-de-nouă-frați* (plantă; rășină), *terchea-berchea* „persoană de nimic", *trei-frați-pătați* (plantă).

Secvențele cu structură și componență asemănătoare în care cuvintele își păstrează autonomia se scriu **separat.**

Multe compuse scrise cu cratimă sunt **disociabile,** situație în care cratima **dispare:** *buna sa credință; dublul său casetofon; România, prin primul ei ministru ...; blocul acesta turn; contabilul lor șef.*

[56] În *COR. Clasificarea ocupațiilor din România,* Meteor Press, București, 2003, și în actele normative (*Ordonanța de urgență nr. 191* din 12 decembrie 2002, în *Monitorul Oficial al României,* XIV, nr. 951, Partea I, 24 decembrie 2002), numele de funcții compuse cu *șef* sunt scrise în cuvinte **separate;** cf. și *negociator șef* etc.

!Se **generalizează** scrierea cu cratimă a **compuselor nesudate** care denumesc **substanțe** chimice distincte și **specii** distincte de **plante** sau de **animale** (cu **nume științifice diferite**).

4.2.8.2. Substantive proprii

Unele substantive **proprii** (nume de **persoane** sau de **locuri**) compuse aparțin unor tipuri care se regăsesc și printre substantivele comune compuse și se scriu în același mod cu acestea (v. **4.2.8.1. Substantive comune**), dar există și tipuri de compuse care se întâlnesc **numai** printre substantivele **proprii** sau chiar numai printre numele de locuri, de persoane sau de instituții etc.

În cele ce urmează se au în vedere numele proprii **românești,** precum și unele nume de **locuri străine** folosite în **limba română.**

Unele substantivele proprii **românești**[57] apar și cu alte grafii decât cele recomandate de normele academice: este vorba de nume de **persoane,** a căror scriere (v. nota la Tab. 2) trebuie respectată, pentru a se păstra identitatea persoanei, și de nume de **locuri,** care apar în acte oficiale sau în lucrări de specialitate sub forme diferite de cele din limbajul obișnuit.

În funcție de **gradul de unitate,** substantivele proprii se scriu:

1. într-un **cuvânt;**

2. cu cratimă;

3. în cuvinte **separate,** astfel:

1. se scriu într-un **cuvânt** substantivele proprii **sudate** cu structura:

- numeral cardinal **+ substantiv:** nume de **locuri** *(Șaptesate)* sau de **familie** *(Cincilei);*

Dar *Trei Brazi* (cabană).

- prepoziție sau **articol + substantiv:** nume de **locuri** *(Subcetate, Suplai)* sau de **familie** *(Amarie(i), Celmare, Delavrancea, Dinvale);*

Dar și *Cel Mare*[58]*, Între Tarlale.*

- substantiv + adjectiv: nume de **locuri** *(Câmpulung, Satulung)* sau de **familie** *(Boubătrân);*

Dar *Baia Mare, Barbă-Albastră.*

- substantiv + prepoziție + substantiv: *Capdebo(u)* (nume de **familie**);

- substantiv + substantiv cu formă de **nominativ-acuzativ:** nume de **locuri** (*Iacobdeal* (deal), *Sândominic*) sau de **familie** *(Hagiculea, Moșandrei);*

Dar și *Iacob Deal* (sat), *Hagi Culev.*

- compuse cu **abrevieri** (nume de **locuri** formate din fragmente de cuvinte combinate între ele sau cu cuvinte): *Eurasia;*

---

[57] V. și **2.5. Scrierea și pronunțarea numelor proprii străine.**

[58] Cf. *Pagini Albe. Cartea de telefon București, Județul Ilfov, 2003-2004,* vol. I.

- compuse provenite din **izolări** de propoziții sau fraze: nume de **locuri** *(Vaideei)* sau de **familie** *(Sparionoapte);*

- nume proprii **religioase** cu o structură **complexă:** *Atotputernicul.*

2. se scriu **cu cratimă** următoarele tipuri de substantive proprii:

- nume de **locuri** (cu **excepția** toponimelor **urbane**) cu structura **substantiv + substantiv** cu formă de **nominativ-acuzativ**, și anume:

- **formate** din **două** nume **proprii** de **loc**: *Cluj-Napoca* (localitate), *Bicaz-Tulgheș* (pas), *Bistrița-Năsăud, Caraș-Severin* (județe), *Guineea-Bissau* (stat), *Iezer-Păpușa* (masiv muntos);

- cu structura nume **propriu** de **loc** + substantiv **comun** cu rol distinctiv (de cele mai multe ori termen **generic** geografic **sau** teritorial-administrativ): *Devcea-Est, Devcea-Vest* (vârfuri de deal), *Domnești-Sat, Domnești-Târg* (localități);

Dar și *Iacobdeal* (deal).

- cu structura **substantiv comun** + nume **propriu de loc** (de cele mai multe ori în compuse cu un termen generic care **nu** se mai folosește actualmente pentru realitatea denumită sau are un sens care **nu corespunde** realității **locale** actuale): *Baia-Sprie, Ocna-Șugatag*[59] (localități), *Pârâul-Cărbuna* (pădure);

- nume de **persoane** reale și de **personaje**, și anume:

- **prenume** și nume de **familie** compuse din două nume de **persoane**: *Ana-Maria; Ioan Piuariu-Molnar;*

- nume de **familie** cu structura nume de **persoană** + nume **geografic**: *Niculescu-Buzău, Rădulescu-Motru;*

- nume de personaje **istorice, literare, religioase** cu structura nume de **persoană** + substantiv **comun** indicând un **rang**, un **grad**, o **funcție** etc. (indiferent de ordine): *Fărcaș-Aga, Roșu-Împărat* (dar *împăratul Roșu*), *Ali-Pașa, Negru-Vodă*[60]; *Baba-Cloanța, Hagi-Tudose;*

Unele nume de persoane se scriu și într-un cuvânt: *Anamaria, Hagiculea.*

- nume de **personaje** cu structura:

- **substantiv + substantiv** cu formă de **nominativ-acuzativ**: *Rilă-Iepurilă;*

- **substantiv** în **nominativ-acuzativ + substantiv** în **genitiv**: *Păunașul-Codrilor, Zâna-Zânelor;*

- **substantiv + adjectiv**: *Barbă-Albastră, Făt-Frumos, Harap-Alb;*

- **substantiv + prepoziție sau adverb + substantiv:** *Craiul-de-Rouă, Șchiopul-cât-Cotul;*

- **adjectiv** + *ca* + **substantiv**: *Albă*[61]*-ca-Zăpada;*

- **verb + substantiv** (provenite din izolări): *Strâmbă-Lemne;*

[59] Scrise *Baia Sprie, Ocna Șugatag* în Eliza Ghinea, Dan Ghinea, *Localitățile din România. Dicționar*, Editura Enciclopedică, București, 2000, *s.v.*

[60] Dar scris *Negru Vodă* ca nume de localitate în Eliza Ghinea, Dan Ghinea, *op. cit., s. v.*

[61] Sau *Alba-~.*

- nume de **personaje** cu structură **complexă:** *!Statu-Palmă-Barbă-Cot, Jumătate-de-Om-Călare-pe-Jumătate-de-Iepure-Șchiop, Tic-Pitic-Inimă-de-Voinic;*

3. se scriu **separat:**

- numele **proprii geografice** sau **administrativ-teritoriale,** inclusiv din toponimia urbană (cu excepția celor de sub **1.**), cu structura:

- **prepoziție + substantiv:** *Între Tarlale* (stradă), *La Om* (vârf);

Dar *Subcetate.*

- **substantiv + adjectiv:** *Asia Mică, Baia Mare, Marea Neagră, Noua Zeelandă, Peninsula Balcanică, Piatra Arsă* (platou montan);

Dar *Câmpulung.*

- **substantiv + numeral,** indiferent de ordine: *Bulevardul 1848, Trei Brazi* (cabană), *Zece Mese* (stradă);

Dar *Șaptesate.*

- **substantiv + prepoziție + substantiv** sau **adverb:** *America de Nord, Câmpia de Vest, Cuțitul de Argint* (stradă), *Gara de Nord, Vințu de Jos;*

- **substantiv + substantiv** cu formă de **nominativ-acuzativ** (și valoare de **apoziție**): *Câmpia Burnas* (stradă), *Republica Mali, Sultanatul Oman;*

- **substantiv + substantiv** în **genitiv:** *Balta Brăilei, Calea Victoriei, Delta Dunării, Gura Teghii* (comună), *Peștera Muierii, Piața Unirii, Valea lui Mihai* (oraș);

- cu structură **complexă:** *Cracul cu Doi Lupi* (punct geografic), *Oceanul Înghețat de Nord;*

- nume de **persoane reale** și de **personaje** cu structura:

- nume propriu de **persoană + prepoziție +** nume propriu de **loc:** *Pop de Băsești, Radu de la Afumați;*

Când se consideră că prepoziția face parte din numele de familie, nu se scrie separat: *Delavrancea.*

- **prenume ± *cel* + adjectiv:** *Alexandru cel Bun, Mihai Viteazul, Mircea cel Bătrân, Petru Șchiopul, Stan Pățitul, Ștefan cel Mare.*

Când *cel* face parte din numele de familie, acesta se poate scrie și într-un cuvânt: *Celmare* sau *Cel Mare.*

Numele de localități, de artere urbane sau de instituții provenite prin adoptarea altor nume proprii (în special de personalități, personaje, sau a unor nume geografice) trebuie să respecte scrierea numelor proprii respective: *Mihail Kogălniceanu, Mircea cel Bătrân* (localități), *Sfântul Gheorghe*[62], dar aceasta nu se întâmplă totdeauna, cf. *Mihai Viteazu,* numele a cinci sate[63].

4.2.9. Verbe

1. Puținele verbe compuse și parasintetice sunt sudate și se scriu, toate, **într-un cuvânt**: **a se autoacuza, a binecuvânta, a binedispune, a binevoi, a scurtcircuita, a se*

[62] *Sfântu Gheorghe* în Eliza Ghinea, Dan Ghinea, *op. cit., s. v.*

[63] Cf. Eliza Ghinea, Dan Ghinea, *op. cit., s. v.*

sinucide; a electrifica, a legifera, a multiplica, a prolifera, a telecomanda; a îngenunchea, a prescurta, inclusiv formații accidentale ca *a furgăsi, a furlua.*

2. Se scrie într-un cuvânt **gerunziul negativ** compus cu adverbele ***mai*** sau ***prea*** intercalate între prefixul *ne-* și verb: *nemaiștiind, nepreaștiind* (ca și *neștiind*).

Pentru participiile corespunzătoare v. **4.2.1. Adjective.**

4.3. Scrierea locuțiunilor

I. Locuțiunile se scriu în general în cuvinte **separate**[64], nedeosebindu-se **grafic** de grupurile libere de cuvinte. Este vorba de locuțiuni:

1. adjectivale: *altfel de* „diferit", *astfel de* „asemenea", *de prim rang* „de calitatea întâi";

2. adverbiale: *!altă dată* „în altă împrejurare", *!alte dăți* „în alte împrejurări", *!cu bună știință, *de bunăvoie* „benevol", *de altfel* „de altminteri", **în jur* „în preajmă", **în jur de* „aproximativ";

3. conjuncționale: **chit că, dat fiind că* (considerată și îmbinare liberă), *!odată ce, *până ce, *până să;*

4. interjecționale: *!Doamne ferește;*

5. prepoziționale: **de jur împrejurul, *în ciuda, *în jurul, *în locul, !odată cu;*

> !În locuțiunile *odată ce* „după ce, din moment ce" și *odată cu* „în același timp cu", adverbul *odată* se scrie **într-un cuvânt.**

6. pronominale: *!Domnia Lui, !Excelența Sa, Înalt Preasfinția Voastră, !Măria Ta;*

7. substantivale: *aducere aminte* „amintire", *alter ego* „dublu", *!băgare de seamă* „atenție";

8. verbale: *a aduce aminte* „a aminti", *a avea de-a face, a băga de seamă* „a observa", *a da năvală* „a năvăli";

Scrierea în mai multe cuvinte distinge unele locuțiuni de **cuvintele compuse** cu o componență identică sau asemănătoare, scrise **într-un cuvânt** (*altădată* „odinioară", *fiindcă* „deoarece"), sau de **grupuri de cuvinte** scrise **diferit** (*de alt fel* „de alt soi").

Din punctul de vedere al scrierii ca **locuțiuni** nu sunt semnificative situațiile în care unele elemente din componența lor sunt scrise **cu cratimă** din motive **fonetice** — **totdeauna** *(de-a berbeleacul, !dintr-odată)* sau **accidental,** pentru a reda rostirea lor în **tempo rapid** *(*așa și așa/așa și-așa)* — sau pentru că sunt cuvinte **compuse** *(!de (pe) când Adam-Babadam).*

II. Se scriu cu **cratimă** unele locuțiuni **adverbiale rimate** sau/și **ritmate:** *calea-valea, câine-câinește, fuga-fuguța, treacă-meargă, vrând-nevrând.*

[64] Deoarece nu pun alte probleme de scriere decât cele generale, precum și ale componentelor lor, multe locuțiuni — interpretate uneori și ca grupuri de cuvinte — nu au fost incluse în DOOM[1], în DOOM[2] adăugându-se un număr restrâns.

III. Se despart prin **virgulă grupurile** componente **ale** unor locuțiuni **adverbiale** cu structură **simetrică**, uneori **rimate sau/și ritmate:** *cu chiu, cu vai; de bine, de rău; de voie, de nevoie.*

V. și **4.2.5. Numerale.**

4.4. Scrierea grupurilor de cuvinte[65]

Grupurile relativ **stabile** (unele interpretate și ca locuțiuni) se scriu în cuvinte **separate** (iar cu cratimă numai din motive fonetice, v. **1.2.4. Cratima**). Este vorba de îmbinări în care elementele componente își **păstrează sensul** de bază, care **corespunde realității** denumite, cu structura:

1. adjectiv + substantiv: *dublu ve/dublu vî, prim ajutor, prim amorez, triplu exemplar;*

Dar se scriu într-**un cuvânt** sau cu **cratimă** substantivele compuse cu o structură asemănătoare: **dublu-casetofon, *prim-balerin, primadonă, primăvară, prim-plan, triplu-sec.*

2. adverb + adjectiv (în general provenit din participiu): *bine crescut* „dezvoltat bine" *(aluat ~), bine cunoscut* „știut bine" *(caz ~ de toată lumea), bine înțeles* „priceput bine", *bine venit* „sosit cu bine" *(~ din război);*

3. adverb + adverb: *nici odată* „nici odinioară" *(Nu l-am crezut ~, nu-l cred nici acum);*

4. adverb + articol: **nici un (Nu e un om prost și nici un incult).*

5. adverb + numeral: *câte o dată* (tempo lent) „câte o singură dată" *(Mănâncă numai ~ pe zi), nici o dată* „nici măcar o singură dată" *(Nu numai că n-a citit lecția de mai multe ori, dar n-a citit-o ~);*

6. prepoziție + adverb: *de mult* „de mult timp" (*N-a mai venit ~);*

7. prepoziție + substantiv sau verb la supin: *de mâncare, !de mâncat (a da de mîncare; De mâncat, aș mânca); după masa de prânz, !după prânz.*

Dar se scriu într-**un cuvânt** sau cu **cratimă compusele** cu o structură asemănătoare: *demâncare, demâncat* „mâncare", *după-amiază, după-masă* „a doua parte a zilei".

8. substantiv + adjectiv sau adjectiv + substantiv: **apă minerală, bună creștere* „dezvoltare bună" *(O ~ a plantelor se realizează greu),* **bună dimineața* (formulă de salut), **bună stare* „stare bună", *comisar principal, director adjunct, director general;*

9. substantiv + prepoziție + substantiv: *unt de cacao* etc.

Grupurile relativ stabile de cuvinte se deosebesc de **cuvintele compuse** cu structură și componență asemănătoare, în care elementele componente nu-și **păstrează sensul** de bază și nu **corespund** realității denumite și care se scriu fie cu **cratimă** (*!bine-crescut* „cuviincios", *!bine-cunoscut* „celebru", *!bine-venit* „oportun, agreat"; *!apă-albă* „cataractă", **bună-creștere* „politețe", *!bună-dimineața*

[65] Pentru că nu pun alte probleme de scriere decât cele generale, precum și ale componentelor lor, grupurile de cuvinte nu au fost incluse ca atare în *Dicționar* decât în măsura în care era necesar să se pună în contrast cu ele scrierea unor compuse.

„plantă", *piatră-vânătă* „sulfat de cupru"), fie într-**un cuvânt:** *bineînțeles* „desigur", *!bunăstare* „prosperitate", *câteodată* „uneori"; *demult* „odinioară" *(S-a întâmplat ~), niciodată* „nicicând", *!niciun* (adjectiv pronominal), *untdelemn* „ulei".

5. Despărțirea în silabe și la capăt de rând

Despărțirea în silabe a unor cuvinte are scopul de a pune în evidență **structura** lor **silabică** și, în cazul poeziei, **metrica** bazată pe ea. Ea se face cu ajutorul **cratimei** și se folosește în unele opere literare pentru a reproduce rostirea **sacadată,** cu o anumită **valoare stilistică:** *Im-be-ci-lu-le!*

Ortografia este interesată însă mai **ales** de **despărțirea la capăt de rând,** care **nu** coincide totdeauna cu **despărțirea în silabe** a cuvintelor. Când la **sfârșitul** unui **rând** dintr-un text nu mai încape în întregime un **cuvânt,** un **grup de cuvinte** care formează o unitate sau o **abreviere,** elementele în această situație pot fi **trecute integral** pe rândul următor sau, în unele situații, pot fi despărțite de la un rând la altul. În cazul **grupurilor** de cuvinte, despărțirea se face cu ajutorul **blancului,** iar în cazul **cuvintelor** — cu ajutorul **cratimei**[66].

Scopul principal al despărțirii la capăt de rând este de a face **economie** de spațiu față de trecerea integrală pe rândul **următor** (și, totodată, de a păstra o dispunere unitară a textului pe spațiul rândurilor), de aceea despărțirea **nu are rost** dacă este **neeconomică.** Pe de altă parte, ea **nu** trebuie să ducă la **dificultăți de înțelegere** și să fie **neelegantă.**

Sistemul de reguli pentru **despărțirea** la capăt de rând are un caracter mai mult sau mai puțin **convențional.** Aceste reguli[67] privesc atât modul în care **se face** despărțirea la capăt de rând, cât și situațiile în care aceasta este **interzisă** sau **nerecomandabilă.**

5.1. Despărțirea grupurilor de cuvinte și a abrevierilor

Pentru **păstrarea unității** lor,

1. nu se despart la sfârșit de rând, ci se trec integral pe rândul următor:

- **abrevierile** — scrise „legat" *(UNESCO)*[68] sau despărțite prin **blancuri** *(S N C F R),* prin puncte *(a.c.)* ori prin cratimă *(lt.-maj., N-V)* (**nu:** *a.-c., U-NESCO/UNES-CO; S|N C F R, S N|C F R, S N C|F R, S N C F|R; lt.-|maj., N-|V*);

[66] În ce privește semnele de **punctuație,** spre deosebire de alte limbi, în română punctul, semnul întrebării, semnul exclamării, virgula, punctul și virgula și două puncte **nu** se despart prin **blanc** de elementul care le **precedă** (dar sunt **urmate de blanc,** ca și linia de dialog); parantezele și ghilimele **deschise se despart** de elementul care le **precedă,** dar nu de cel care le **urmează;** parantezele și ghilimelele **închise nu** se despart de elementele care le precedă; punctele de suspensie și linia de pauză (în afară de cazul când este folosită ca semn ortografic) se despart prin blanc atât de elementul care le **precedă,** cât și de cel care le **urmează;** cratima ca semn de punctuație se comportă la fel ca atunci când este semn ortografic (v. **5.2.3. Despărțirea cuvintelor scrise cu anumite semne ortografice).**

[67] În exemplele care ilustrează regulile indicăm numai **limita** la care se referă regula respectivă, pentru a o pune în evidență, și nu despărțirea **integrală** a cuvântului.

[68] Chiar când au dobândit comportamentul unor cuvinte: *SIDA,* **nu** *SI-DA.*

- **derivatele** scrise cu **cratimă** de la **abrevieri:** *R.A.T.B-ist* (**nu:** *R.A.T.B.-|ist, R.|A.T.B.-ist, R.A.|T.B.-ist, R.A.T.|B.-ist*);

Derivatele devenite **cuvinte** urmează **regimul** cuvintelor: *ce-fe-rist.*

- !**numele proprii de persoane:** *Popescu, Abd el-Kader* (**nu:** *Po-pescu/Popes-cu, Abd el-|Kader/Abd el-Ka-|der*);
- **numeralele ordinale** scrise cu **cifre și litere:** *V-lea, 5-a* (**nu:** *V-|lea, 5-|a*);

2. se **recomandă** să **nu** se separe de la **un** rând la celălalt, ci să se treacă **împreună** pe rândul următor:

- **prenumele** (sau **abrevierile prenumelor**) și **numele de familie:** *Ion Popescu, I. Popescu* (**nu** *Ion|Popescu, I.|Popescu*);
- **notațiile** care **includ abrevieri:** *10 km, art. 3* (**nu:** *10|km, art.|3*).

3. !se **tolerează** plasarea pe **rânduri diferite a abrevierilor** pentru **nume generice** și **a numelor proprii** din **denumirile** unor instituții, **indiferent de ordine:** *Roman |S.A., SC Severnav |SA.*, dar și *F.C. |Argeș, RA |„Monitorul Oficial", SC |Severnav SA* (ca și în scrierea completă: *Fotbal Club Argeș* etc.).

5.2. Despărțirea în interiorul cuvintelor

Despărțirea **în scris** a cuvintelor **la capăt de rând** se face după **reguli** care **diferă,** parțial, de regulile despărțirii în **silabe,** precum și de la limbă la limbă.

Limita dintre secvențe se marchează **prin cratimă** (v. și **1.2.4. Cratima**), care se scrie numai **după secvența de la sfârșitul primului rând.**

Sunt posibile **două modalități** de despărțire a cuvintelor la capăt de rând: pe baza **pronunțării**[69] și pe baza **structurii morfologice** a cuvintelor — modalități pe care le vom numi în continuare *despărțire după pronunțare* și, respectiv, *după structură.*[70]

Pentru indicarea **rostirii sacadate** sau a **metricii** se folosește numai despărțirea după **pronunțare**: *I-nabilule!* (**nu** și despărțirea după **structură:** *in-abilule*).

!Regula **generală** și **obligatorie** a despărțirii cuvintelor la capăt de rând în limba română, valabilă pentru ambele modalități, este **interdicția** de a lăsa la **sfârșit** sau la **început de rând** o secvență care **nu** este **silabă**[71].

Excepție: grupurile ortografice scrise cu **cratimă** *(dintr-|un, într-|însa),* la care se recomandă însă, pe cât posibil, **evitarea** despărțirii.

[69] Despărțirea după **pronunțare** a fost numită și **silabație fonetică,** însă această denumire este **improprie,** deoarece despărțirea cuvintelor la capăt de rând este o problemă **practică,** în timp ce **silabația** este o problemă **lingvistică.**

[70] Despărțirea după **structură** a fost numită și **silabație morfologică,** termen **impropriu,** întrucât ea **nu** are în vedere **silabația** (care privește **fonetica, nu morfologia**), ci elementele **componente** din structura anumitor cuvinte.

[71] Chiar dacă include o vocală propriu-zisă, cum prevedea regula din DOOM[1], care era mai puțin restrictivă.

Rezultatele la care conduc cele două modalități **coincid** în multe cazuri, dar în altele pot **diferi.**

!**Normele actuale**[72] **prevăd** despărțirea după **pronunțare.**
Este **acceptată** și despărțirea după **structură,** însă cu unele **restricții** față de recomandările din DOOM[1].

La nivelul **cuvântului, nu** se despart la capăt de rând:
- cuvintele **monosilabice**[73]**;**
- secvențele **inițiale** și **finale** (fie că, fonetic, sunt sau nu silabe) constituite dintr-**un** singur sunet, redat prin:
  - o **consoană** + ***-i*** **„șoptit" (nu:** *duș**ma-ni***);

În acest caz, consoana nu formează o silabă din punct de vedere fonetic.

  - **o vocală (nu:** *a-er, ă-la, e-popee/epope-e, i-real, î-hî, o-leacă, u-riaș; sublini-**a**, absorbți-**e**, caca-**o**, su-**i**, ambigu-**u***).

În acest caz despărțirea este **neeconomică,** deși este corectă din punctul de vedere al silabației (și de aceea în *Dicționar* se pun în evidență și asemenea silabe, nu în scopul despărțirii la capăt de rând, ci pentru a indica structura silabică a cuvântului și a oferi indicii privind pronunțarea: *sublini-a*).

Interdicțiile de mai sus privesc și grupurile ortografice scrise cu **cratimă: nu:** *s-|a; i-|a, las-|o, mi-|a, zis-|a, i-|a.*

Dintre cele două modalități de despărțire a cuvintelor la sfârșit de rând:
- despărțirea după **pronunțare** se poate aplica **la toate cuvintele,** inclusiv la **componentele cuvintelor „formate";** ea este modalitatea unică de despărțire **pentru toate** cuvintele **simple** și pentru **majoritatea derivatelor cu sufixe;**
- despărțirea după **structură** se poate aplica **numai la limita dintre elementele componente ale unor cuvinte „formate"** sau scrise cu **cratimă** ori cu **cratimă** și **linie** de **pauză** (la restul cuvântului putându-se aplica despărțirea bazată pe pronunțare).

Astfel, **același cuvânt** „format" poate fi supus, în funcție de secvența care începe la sfârșitul rândului și de opțiune, **uneia** sau **celeilalte** modalități de despărțire: după pronunțare *(ar-te-ri-os-cle-ro-ză)* sau după structură *(arterio-scleroză).*

Despărțirea **după structură** are caracter **cult** și, în cazul cuvintelor **împrumutate** gata **formate** din alte limbi, presupune **cunoașterea formei** și a **sensului elementelor componente.** Este mai ales cazul cuvintelor aparținând unor **terminologii de specialitate** (formate, în mare parte, din elemente **vechi**

---

[72] Cf. și *Dicționarul general de științe ale limbii,* Editura Științifică, București, 1997, *s.v. silabație:* „Regulile morfologice **nu** [subl. ns. I. V.-R.] sunt obligatorii". Despărțirea după **pronunțare** prezintă și avantajul că pentru ea se pot stabili **reguli mai generale** decât pentru despărțirea după **structură.**

[73] Neindicarea accentului la un cuvânt românesc din *Dicționar* arată că acesta este monosilabic. Rezultă că, dacă aceste cuvinte prezintă o succesiune de **litere-vocale,** acestea **nu** se pot afla în hiat, ci formează un diftong (sau un triftong). (Absența accentului la cuvântul-titlu și notarea lui la indicațiile de pronunțare arată că litera vocală în cauză se pronunță altfel decât se scrie.)

grecești și **latinești**), a căror depărțire după structură este accesibilă adesea numai pentru specialiști ai domeniului respectiv.

Împrumuturilor din limbile moderne li se aplică, ori de câte ori grafia permite, regulile de despărțire a cuvintelor din limba **română**: *ca-te-ring*, nu *cater-ing*, dar multe **împrumuturi** și **nume proprii** scrise și citite după reguli ale **altor limbi** fac, în general, necesară consultarea *Dicționarului*.

5.2.1. Despărțirea după pronunțare

Regulile despărțirii **în scris** după pronunțare se referă la **litere**, dar privesc **pronunțarea** cuvintelor în tempo **lent** și au drept criterii **valorile** literelor în scrierea limbii **române** (v. Tab. 2) și **poziția** lor în diverse succesiuni.

Despărțirea după pronunțare **nu** duce totdeauna la **silabe propriu-zise**, „fonetice" (cel mult s-ar putea vorbi de „silabe ortografice"[74]), și se face după reguli dintre care unele sunt mai mult sau mai puțin convenționale.

Astfel, despărțirea în scris se întemeiază uneori pe decizii **fără suport** în **fonetică**, de exemplu în cazul succesiunilor ***scl, scr, str*** între vocale, la care este posibilă orice silabație fonetică, dar la care, pentru despărțirea în scris, s-a optat, convențional, pentru modelul C-CC. Uneori chiar, despărțirea în scris poate **contraveni pronunțării** — ca la despărțirea unor consoane duble din împrumuturi (*ca-pric-cio-so* [ka-pri-čo-zo]).

În cele ce urmează vom face distincție, pe de o parte, între **litere-vocale** și **litere-consoane** — prin care înțelegem semnele grafice care notează, cu precădere, sunete-vocale, respectiv sunete-consoane — și, pe de altă parte, între **vocale** propriu-zise și **semivocale** — care sunt sunete cu un comportament diferit, notate cu ajutorul unor litere-vocale (și, în unele împrumuturi, chiar cu litere-consoane: *w*) —, precum și de situațiile în care anumite litere nu notează niciun sunet, ci servesc numai ca semne grafice.

> Indicațiile din *Dicționar* privitoare la pronunțare și, respectiv, la despărțirea după pronunțare sunt **complementare**: de exemplu, indicarea despărțirii oferă, implicit, informații și asupra pronunțării în situațiile în care din poziția accentului nu rezultă dacă o literă trebuie interpretată ca vocală sau ca semivocală, iar în cazul succesiunii de litere ***iu*** după consoană, la finala cuvintelor, din indicarea pronunțării [*ĭu*] (**acceso<u>r</u>iu** [*riu* pron. *rĭu*]) rezultă că despărțirea este ***acceso-riu*, nu *accesori-u***.

5.2.1.1. Litere-vocale

La despărțirea la capăt de rând care implică **litere-vocale** trebuie să se aibă în vedere că:

- **literele *e, i, o, u, w*** și ***y*** notează atât **sunete-vocale** propriu-zise, cât și **semivocale**[75], despărțirea depinzând de valoarea lor;

[74] Flora Șuteu, Elisabeta Șoșa, *Îndreptar ortografic și morfologic*, Floarea Darurilor, Saeculum I.O., București, 1999, p. 280.

[75] Dintre acestea, semivocalele *ĕ* și *ŏ* nu pot apărea decât înainte de vocală.

Vorbitorii nativi fac cu relativă ușurință aceste distincții, mai ales în cazul cuvintelor vechi în limbă. În cazul neologismelor, însă, pot exista mai frecvent dubii dacă unele succesiuni de litere-vocale se pronunță cu **hiat** sau cu **diftong.**

- literele ***e*** **și** ***i*** pot servi și ca simple semne grafice, **fără a nota sunete,** și **anume** după ***c, g, ch*** și ***gh,*** și în aceste cazuri **nu** contează ca vocale: ***cea-ră*** [čară], ***cia-conă; gea-muri, giar-dia; chea-mă, chia-bur; ghea-ră, ghia-ur,*** **nu** ***ce-ară*** etc. (dar ***lice-an, ci-anură, ge-anticlinal, ge-ologie, chi-asm, ghi-oc*** etc.);

- litera ***i*** la **finală de cuvânt** sau în interiorul unor compuse, când notează un ***i*** **„șoptit", nu** contează din punctul de vedere al despărțirii la capăt de rând: *flori, pomi, minți, urși, az-vârli* ind. prez., *miști, lincși, sfincși; ori-când* (dar *înflo-ri, azvâr-li* inf., perf. s. etc.).

În principiu, în cazul literelor-vocale:

- două **litere-vocale** alăturate care notează **vocale propriu-zise** se despart;

- când literele ***e, i, o, u, w*** sau ***y*** notează o **semivocală,** despărțirea se face **înaintea** lor.

Literele-vocale care notează **diftongi** și **triftongi** nu se despart între ele.

Aceste reguli se pot detalia în modul de mai jos.

5.2.1.1.1. Succesiunile V-V
(V-V(S), V-VC(C))
(„Două vocale alăturate se despart")

Două litere-vocale alăturate care notează **vocale propriu-zise** se **despart — cu** alte cuvinte, **vocalele în hiat se despart.**

Cele două vocale pot fi:

- **identice:** ***a-alenian; ale-e; fi-ință; alco-ol; ambigu-ul;***

- **diferite:** ***antia-erian, alca-ic, ba-obab, bacala-ureat; behă-it, lingă-ul; hârâ-it, pârâ-ul; bore-al, de-ictic, le-onin, le-ul; ci-anură, pompi-er, fani-on, cafegi-ul; cro-at, po-et, cro-itor, bo-ur; polu-are, continu-ăm, du-et, bănu-ise, afectu-os; keny-an, hobby-uri.***

Se despart și două vocale alăturate dintre care **a doua** face parte dintr-un **diftong descendent:** ***cre-ai, famili-ei, feme-ii, gre-oi.***

Regula este valabilă indiferent dacă a doua vocală formează **singură** o silabă sau **împreună** cu una sau mai multe **consoane:** ***și-ință, bănu-ind.***

Unele succesiuni de vocale apar în cuvinte „formate", în care despărțirea după pronunțare coincide cu cea după structură[76]: ***contra|amiral, re|examina, anti|infecțios; bine|înțeles, co|opta.***

Combinațiile de două vocale care, în unele împrumuturi sau nume proprii scrise cu grafii **străine,** au valoarea **unui** singur **sunet,** ca în limba de origine, **nu** se despart: ***ee*** [i] *(splee-nul),* ***eu*** [ö] *(cozeu-rul),* ***ie*** [i] *(lie-duri),* ***ou*** [u] *(cou-lomb).*

[76] La cuvintele „formate"marcăm limitele prin | pentru a nu induce ideea falsă că aceste formații s-ar scrie în mod normal cu cratimă.

5.2.1.1.2. Succesiunile V-S
((S)V-SV, (S)V-SVS, V-SSV)

(„Un diftong și un triftong se despart de vocala sau de diftongul precedente")

În succesiunile de **litere-vocale** în care ***e, i, o, u*** sau ***y*** notează o **semivocală**, aceasta trece la **secvența următoare** când se află

- **după o vocală** propriu-zisă, iar ***e, i, o, u*** sau ***y*** fac parte dintr-un
  - **diftong ascendent:** *agre-ează, accentu-ează; ace-ea* [ačeia], *mama-ia, tă-ia, tămâ-ia, su-ia; tămâ-ie, pro-iect, su-ie; du-ios; ro-iul; gă-oace, dubi-oasă; ro-ua, no-uă; a-yatolah;*
  - **triftong:** *tă-iai, vo-iau, le-oaică; cre-ioane; înșe-uează;*
- **după un diftong ascendent** (deci tot după o vocală), iar ***e, i, o, u*** sau ***y*** fac parte dintr-un **diftong** (*ploa-ie, stea-ua*) sau dintr-un **triftong** (chiar dacă acesta nu este scris ca atare: *dumnea-ei* [dumneă-ĭeĭ]).

Altfel spus, **diftongii alăturați se despart** sau **diftongii** și **triftongii se despart** de **vocala** sau de **diftongul** care le precedă.

5.2.1.2. Litere-consoane

Această despărțire se referă la **consoanele aflate între vocale.**

La despărțire trebuie să se aibă în vedere faptul că din punctul de vedere al despărțirii la capăt de rând se comportă **ca o singură consoană:**

- litera ***x;***
- ***ch*** și ***gh*** înainte de *e, i;*

  h nu are valoarea unui sunet nici în împrumuturi și nume proprii străine în care precedă o consoană: *foeh-nul* [fo̯nul].
- consoanele urmate de ***i*** „șoptit";
- ***q*** + ***u*** când are valoarea [kv].

Regulile generale privind despărțirea literelor-consoane sunt:

- **o consoană** între litere-vocale trece la **secvența următoare;**
- în succesiunile de **două-patru** consoane, despărțirea se face, **de regulă, după prima consoană;**
- în succesiunile (foarte rare) de **cinci consoane**, despărțirea se face **după a doua** consoană.

Regulile și **excepțiile** sunt detaliate mai jos.

5.2.1.2.1. C
(V-CV, VS-CV, SVS-CV, V-CSV)

(„O consoană între vocale trece la secvența următoare")

O consoană între litere-vocale trece la **secvența următoare:** *ba-bă, fa-că, re-ce, ve-cin, po-diș, rea-fișa, le-ge, ha-haleră, nea-jutorat, ira-kian, mă-lin, tea-mă, lu-nă, ma-pă, soa-re, ie-se, ma-șină, ia-tă, ța-ță, ta-vă, kilo-watt, ta-xi, ree-xamina, ra-ză, reau-zi* (inf., perf. s.), *flo-rile, fu-gi* (inf.; perf. s.), *o-chi* (verb), *po-mii.*

La fel se comportă și:

- ***ch, gh*** (+ *e, i*) în cuvinte românești: ***ure-che, nea-chitat, le-ghe, li-ghioană;***
- ***qu*** **[kv]:** ***se-quoia.***

Regula este valabilă și când **litera**-vocală dinaintea consoanei notează o **semivocală** — element al unui diftong descendent ***(au-gust, bojdeu-că, doi-nă, mai-că, pâi-ne, hai-ku)*** sau al unui **triftong** cu structura SVS ***(lupoai-că)*** ori când consoana este urmată de un **diftong:** ***re-seamănă.***

O consoană urmată de ***i*** **„șoptit"** nu se desparte de vocala precedentă: *ari, buni, cobori, flori, fugi* (ind. prez.), *ochi* (substantiv), *pomi, auzi* (ind. prez.).

Se comportă ca o singură consoană combinațiile de **două** sau **trei litere**-consoane din cuvinte și nume proprii cu grafii **străine** care notează, conform normelor ortografice ale diferitor limbi, un singur sunet: ***ck*** [k] ***(ro-cker), dg*** [ğ] ***(Me-dgidia), dj*** [ğ] ***(azerbai-djan), gn*** [ñ] ***(Sali-gny), sh*** [ș] ***(banglade-shian), th*** [t] ***(ca-tharsis), ts*** [ț] ***(jiu-ji-tsu), tch*** [č] ***(ke-tchup).***

5.2.1.2.2. Succesiunile C-C(C)(C)
(„**Două, trei** sau **patru** consoane între vocale **se despart după prima** consoană")

În succesiunile de **două-patru consoane între vocale, despărțirea se face, de regulă,** după **prima consoană.**

Succesiunea C-C
(VC-CV, VSC-CV, V-CSV)
(„**Două** consoane între vocale **se despart**")

Două litere-consoane între **litere-vocale se despart, a doua consoană** trecând la **secvența următoare.**

Cele două consoane pot fi:

- **identice,** notând **același sunet** ca și consoana simplă (***kib-butz, mil-lefiori, în | nora, inter|regn***[77]***, bour-rée, fortis-simo, wat-tul***) sau, în cazul lui ***cc*** **+** ***e, i,*** **sunete diferite** ([kč]): ***ac-cent;***

h nu are valoarea unui sunet nici în împrumuturi și nume proprii străine în care precedă o consoan dublă: ***ohm-metru*** [ommętru].

- **diferite:** ***ic-ni, tic-sit, ac-tiv, frec-vență, caf-tan, vaj-nic, cal-cula, mul-te, toam-nă, în-ger, lun-git, mun-te, cap-să, aștep-ta; azvâr-li*** (inf., perf. s.), ***cer-ne; ur-șii; as-cet, os-cior, as-tăzi, muș-ca, ex-cursie, imix-tiune;***

Regula este valabilă și când **litera**-vocală dinaintea consoanei notează o **semivocală,** element al unui diftong descendent ***(trais-tă)*** sau când după consoană urmează o semivocală, element al unui diftong: ***dor-mea.***

Sunt tratate la fel succesiunile de două sunete consoane dintre care prima este notată prin **două litere:** ***business-man, watt-metru.***

[77] La ultimele două cuvinte, despărțirea după pronunțare coincide cu cea după structură.

În schimb, *c, g* urmate de *h (+ e, i)* care notează **două** sunete în împrumuturi se despart: *bog-head* [bog-hęd].

Consoanele urmate de *i* „șoptit" se comportă ca o consoană: *albi* (adj.), *az-vârli* (ind. prez.), *cerbi, dormi* (ind. prez.), *ori-ce* — dar *al-bi* (vb.), *az-vârli* (inf., perf. s.), *dormi* (inf., perf. s.).

EXCEPȚII

1. Trec împreună la secvența **următoare** succesiunile de consoane care au ca **al doilea** element *l* sau *r* și ca **prim** element ***b, c, d, f, g, h, p, t* și *v***, adică grupurile

bl: *ca-blu*
br: *neo-brăzat*
cl: *pro-clama*
cr: *nea-crit*
dl: *Co-dlea*
dr: *co-dru*
fl: *nea-flat*
fr: *pana-frican*
gl: *nea-glutinat*
gr: *nea-gricol*
hl: *pe-hlivan*
hr: *ne-hrănit*
pl: *su-plu*
pr: *cu-pru*
tl: *ti-tlu*
tr: *li-tru*
vl: *nee-vlavios*
vr: *de-vreme*

Pentru combinațiile de **două consoane** din cuvinte și nume proprii cu grafii **străine** care notează, conform normelor ortografice ale diferitor limbi, **un** singur **sunet** v. **Succesiunea C-C.**

2. Nu se despart **literele-consoane duble** din cuvinte și nume proprii cu **grafii străine,** care notează sunete **distincte** de cele notate prin consoana **simplă** corespunzătoare din limba **română:** *ll* [l'] *(caudi-llo).*

Succesiunea C-CC

(„**Trei** consoane între vocale se **despart după prima** consoană")

În succesiunile de **trei consoane,** despărțirea se face după **prima consoană:** ***ob-ște, fil-tru, circum-spect, delin-cvent***[78]***, lin-gvist, cin-ste, con-tra, vâr-stă, as-clepiad, cus-cru, es-planadă, as-pru, as-tru, dez-gropa.***

[78] În *Limba română. Manual pentru clasele a IX-a și a X-a (școli normale, licee și clase cu profil umanist),* (coord. Florin D. Popescu), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997, p. 71, a fost introdus în seria de excepții și grupul *ncv,* deși nu figurează în lista din DOOM[1] și, prin urmare, trebuie despărțit după regula generală.

Regula este valabilă și când **litera**-vocală dinaintea consoanei notează o **semivocală** — element al unui diftong **descendent:** *mais-tru.*

La fel se despart și consoanele urmate de ***ch, gh*** (+ *e, i*): ***în-chega, în-chide, în-gheța, în-ghiți.***

Sunt tratate la fel succesiunile de trei litere-consoane din împrumuturi și cuvinte străine în care combinațiile ***ch, gh*** notează un singur sunet *(af-ghan)* sau din cuvinte în care prima consoană este urmată de ***i*** **„șoptit":** *câțe**și**-trei.*

Unele succesiuni de **trei litere-consoane** din cuvinte și nume proprii cu grafii **străine** se comportă ca o singură consoană: ***tch*** [č] în *ke-**tch**up.*

EXCEPȚIE

În următoarele succesiuni de **trei consoane,** despărțirea se face **după primele două** consoane:

lp-t: *sculp-ta*
mp-t: *somp-tuos*
mp-ț: *redemp-țiune*
nc-ș: *linc-șii*
nc-t: *punc-ta*
nc-ț: *punc-ție*
nd-v: *sand-vici*
rc-t: *arc-tic*
rt-f: *jert-fă*
st-m: *ast-mul*

Alte succesiuni de trei consoane care se despart (și) **după a doua** consoană *(ltč, ldm, lpn; ndb, ndc, nsb, nsc* (și *nsč*), *nsd, nsf, nsh, nsl, nsm, nsn, nsp, nss, nsv; ntl; rgș, rtb, rtc, rth, rtj, rtm, rtp, rts, rtt, rtț, rtv; stb, stc, std, stf, stg, stl, stn, stp, str, sts, stt, stv)* nu trebuie memorate, deoarece se întâlnesc în cuvinte **„formate"** (semi)analizabile, cărora li se poate aplica despărțirea după structură, care este destul de transparentă și conduce la același rezultat. Este vorba de:

- **compuse:** ***alt*** | *ceva,* ***ast*** | *fel,* ***feld*** | *mareșal,* ***fiind*** | *că,* ***hand*** | *bal;*
- formații cu **elemente de compunere,** ca ***port-:*** ***port*** | *bagaj,* ***port*** | *cuțit,* ***port*** | *hart,* ***port*** | *jartier,* ***port*** | *moneu,* ***port*** | *perie,* ***port*** | *sabie,* ***port*** | *tabac,* ***port*** | *țigaret,* ***port*** | *vizit;*
- derivate cu **prefixe:**

post-: ***post*** | *belic,* ***post*** | *comunism,* ***post*** | *decembrist,* ***post*** | *față,* ***post*** | *garanție,* ***post*** | *liceal,* ***post*** | *natal,* ***post*** | *pașoptist,* ***post*** | *revoluționar,* ***post*** | *sincron,* ***post*** | *totalitar,* ***post*** | *verbal;*

trans-: ***trans*** | *borda,* ***trans*** | *carpatic,* ***trans*** | *cendental,* ***trans*** | *danubian,* ***trans*** | *făgărășean,* ***trans*** | *humanță,* ***trans*** | *lucid,* ***trans*** | *misibil,* ***trans*** | *național,* ***trans*** | *portabil,* ***trans*** | *saharian,* ***trans*** | *vaza;*

- derivate de la baze terminate în **grupuri de consoane** cu **sufixe** ca ***-lâc*** *(savant* | *lâc),* ***-nic*** *(pust* | *nic, stâlp* | *nic, zavist* | *nic),* ***-șor*** *(târg* | *șor).*

5.2.1.2.3. Succesiunea C-CCC

(„**Patru** consoane între vocale **se despart după prima** consoană")

În succesiunile de **patru** consoane între vocale, despărțirea se face **după prima** consoană: *!ab-stract, con-structor, în-zdrăveni.*

EXCEPȚII

1. Despărțirea CC-CC

În unele succesiuni de **patru** consoane, despărțirea se face după a **doua** consoană: *feld-spat, gang-ster, tung-sten, horn-blendă.*

Alte succesiuni de patru consoane care se despart (și) **după** a **doua** consoană *(nsfr, nsgr, nspl, rtch, rtdr, rtsc, rtst, stpr, stsc, stșc)* nu trebuie memorate, deoarece se întâlnesc în cuvinte **„formate"** (semi)analizabile, cărora li se poate aplica despărțirea după structură, care este destul de transparentă și conduce la același rezultat. Este vorba de:

- formații cu elementul de compunere ***port-***: ***port*** | ***drapel, port*** | ***sculă, port*** | ***stindard;***
- derivate cu prefixe:

post-: ***post*** | ***prandial, post*** | ***scenium, post*** | ***școlar;***
trans-: ***trans*** | ***frontalier, trans*** | ***gresa, trans*** | ***planta.***

Sunt tratate la fel succesiunile în care primele două consoane sunt urmate de ***ch, gh*** *(+ e, i)*: *port-chei.*

2. Despărțirea CCC-C

În unele succesiuni de **patru** consoane în care nicio segmentare fonetică nu se susține, despărțirea se face, convențional, **după** a **treia consoană:** *dejurst-vă, vârst-nic* (în ultimul caz, cu același rezultat ca al despărțirii după structură).

5.2.2.3. Succesiunea CC-CCC

(„**Cinci** consoane între vocale **se despart după** a **doua** consoană")

În succesiunile de **cinci consoane** (foarte rare), despărțirea se face **după** a **doua consoană:** ***ång*** | ***ström; opt*** | ***sprezece.***

Sunt tratate la fel succesiunile care cuprind combinațiile ***ch, gh*** *(+ e, i)*: *port-schi.*

5.2.2. Despărțirea după structură

1. Despărțirea **după** structură este **acceptată** atunci când capătul rândului coincide cu **limita** dintre **componentele** cuvintelor **„formate".** Ea coincide, în multe cazuri, cu despărțirea după pronunțare. Elementelor componente ale cuvintelor formate li se poate aplica, dacă este necesar, despărțirea după pronunțare.

Despărțirea după structură **nu** se folosește pentru a indica **rostirea silabisită.**

Se pot despărţi **şi** după structură **cuvintele (semi)analizabile** (formate în limba **română** sau **împrumutate**):

- **compuse**[79]: *!arterios-cleroză/arterio | scleroză, !al-tundeva/alt | undeva, !des-pre/de | spre, !drep-tunghi/drept | unghi, !por-tavion/port | avion, !Pronos-port/Prono | sport, !Romar-ta/Rom | arta;*

Compusele care păstrează grafii **străine** sunt supuse numai despărţirii după structura din limba de origine: *back-hand.*

- **derivate** cu **prefixe:** *!anor-ganic/an | organic, !de-zechilibru/dez | echilibru, !ine-gal/in | egal, !nes-prijinit/ne | sprijinit, !nes-tabil/ne | stabil, !nes-trămutat/ne | strămutat, !pros-cenium/pro | scenium, !su-blinia/sub | linia;*

Nu se despart prefixele care s-au redus la **o** singură consoană: *ra-lia, spul-bera.*

- dintre **derivatele** cu **sufixe, numai** cele formate cu **sufixe** care **încep cu o consoană** de la **teme terminate** în **grupuri** de consoane: *sa-vant-lâc, stâlp-nic, vârst-nic, za-vist-nic.*

La unele dintre aceste cuvinte, despărţirea după structură **coincide** cu despărţirea după pronunţare, facilitând-o.

V. şi **5.2.3. Despărţirea cuvintelor scrise cu anumite semne ortografice.**

!Normele actuale nu mai admit despărţirile după structură care ar conduce la secvenţe care **nu sunt silabe** (ca în *într | ajutorare, nevr | algic)* sau ar **contraveni pronunţării,** ca în *apendic | ectomie* [apendičectomie], *laring | ectomie* [laringectomie].

În **compuse** şi în derivatele cu **prefixe** în care ultimul sunet al primului element şi primul sunet al elementului următor se confundă într-**o** singură literă, în despărţirea după structură se acordă **prioritate ultimului** element sau **rădăcinii:** *om | organic, top | onomastică.*

!Pentru cuvintele a căror structură nu mai este clară, deoarece **elementele** componente sunt **neînţelese** sau **neproductive** în limba română, normele actuale recomandă **exclusiv** despărţirea după **pronunţare** *(!ab-stract, !su-biect)* sau **evitarea** despărţirii, dacă aceasta ar contraveni regulilor: *!a-broga, !o-biect.*

[79] Din cuvinte întregi, elemente de compunere sau fragmente de cuvinte dintre care cel puţin unul există independent şi cu un sens care corespunde celui din compus.

5.2.3. Despărțirea cuvintelor scrise cu anumite semne ortografice

1. !La cuvintele scrise (obligatoriu sau facultativ) cu **cratimă** sau cu **linie de pauză** se **admite** — atunci când spațiul nu permite evitarea ei — **și despărțirea** la **locul cratimei/liniei de pauză.** Este vorba de:

- cuvinte **compuse** sau **derivate** și **locuțiuni:** *aducere-* | *aminte, aide-* | *mémoire, bun-* | *gust, calea-* | *valea, ex-* | *ministru, shakespeare-* | *ian;*
- **!împrumuturi** la care **articolul** și **desinențele** se leagă prin **cratimă:** *flash-* | *ul, flash-* | *uri;*
- **grupuri ortografice** scrise cu **cratimă:** *ducându-* | *se, du-* | *te, fir-* | *ar, văzându-* | *mă,* chiar când rezultă secvențe care **nu** sunt silabe: *dintr-* | *un, într-* | *însa* (caz în care se recomandă **evitarea** despărțirii);
- cuvinte **compuse complexe:** *americano-* | *sud-coreean* sau *americano-sud-* | *coreean.*

Despărțirea la locul cratimei **nu** se face însă când la sfârșitul primului rând sau/și la începutul rândului următor ar rezulta o **singură** literă *(dându-* | *l, i-* | *a, s-* | *a),* o consoană + semivocală *(mi-* | *a)* sau o consoană + *-i* **„șoptit"**: *dă-* | *mi.*

La **grupurile ortografice** mai scurte, despărțirea bazată pe pronunțare *(din* | *tr-un, fi* | *r-ar, în* | *tr-însul/într-în* | *sul)* trebuie **evitată,** deoarece mărește numărul cratimelor, contravenind principiului estetic în ortografie; la cele mai lungi sau când este absolut necesar, depărțirea se poate face și în alt loc decât acela al cratimei, în funcție de poziția ocupată față de sfârșitul rândului: *du* | *cându-se.*

2. La cuvintele scrise cu **apostrof,** pentru **păstrarea unității** lor, despărțirea **la capăt de rând** trebuie **evitată** când locul **despărțirii** ar coincide cu locul apostrofului.

V. și **5.1. Despărțirea grupurilor de cuvinte și a abrevierilor.**

6. Câteva norme morfologice

Morfologia este prea vastă pentru a putea face obiectul unei prezentări exhaustive într-un dicționar. De aceea — până la apariția noii ediții a *Gramaticii Academiei* —, în cele ce urmează atragem atenția numai asupra câtorva aspecte gramaticale, cu incidență asupra scrierii și a pronunțării, în legătură cu care se fac mai frecvent greșeli sau există dubii, insistând asupra unor modificări de normă din DOOM^2 față de DOOM^1.

Părțile de vorbire sunt prezentate în ordine **alfabetică.**

Pentru unele modificări ale normelor în raport cu DOOM^1 v. și NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI. Pentru scrierea și pronunțarea unor cuvinte și forme gramaticale v. și **1.2. Semnele ortografice, 2. Reguli de scriere și de pronunțare literară. 3. Scrierea cu literă mică sau mare, 4. Scrierea derivatelor, compuselor, locuțiunilor și grupurilor de cuvinte, 5. Despărțirea în silabe și la capăt de rând.**

6.1. Adjectivul

1. Adjectivele **masculine** care la **singular** au un *i* la **finală** se scriu la **plural nearticulat** cu **doi** *i,* iar la forma **articulată** cu **trei** *i: cercel argintiu, cercei argintii, argintiii cercei.*

2. La **femininul** adjectivelor de tipul *bun, mare, cutaneu,* **genitiv-dativul singular nearticulat** este **identic cu pluralul** nearticulat: *note bune, speranțe mari, infecții cutanee; acestei note bune, mari speranțe, infecții cutanee,* iar cel **articulat** se formează prin adăugarea articolului hotărât *-i* la **genitiv-dativul** nearticulat: *bunei note, marii speranțe.*

3. La **femininul** adjectivelor terminate la nominativ-acuzativ singular nearticulat în *-iu* (tipul *argintiu, pustiu*), **genitiv-dativul singular nearticulat** este de asemenea **identic cu pluralul** nearticulat: *întinderi pustii, acestei întinderi pustii,* dar cel **articulat** se formează prin adăugarea articolului hotărât *-i la* **nominativ-acuzativul** singular nearticulat: *pustiei întinderi.*

4. Adjectivul ***drag*** (inclusiv substantivizat) are la feminin plural (și la genitiv-dativ singular nearticulat) forma *dragi,* articulat *dragile (fete dragi, dragile mele,* **nu** *drage, dragele;* dar *ultimele,* nu *ultimile);* forma ***dragă*** se folosește în adresare atât pentru feminin, cât și pentru **masculin.**

5. La unele adjective neologice, norma actuală, reflectând uzul persoanelor cultivate, admite la **feminin** forme **cu** și fără **alternanța** *o* (accentuat) — ***oa,*** în ordinea de preferință *!analoagă/analogă, !omoloagă/omologă,* în timp ce la altele **nu** admite forme cu *oa (barocă, echivocă).*

6. Adjectivele terminate la masculin singular în ***-uos*** au femininul singular în ***-uoasă*** *(respectuoasă, somptuoasă)* și plural în *-uoase (respectuoase, somptuoase).*

7. La adjectivele terminate în ***-uu,*** norma actuală recomandă în continuare pronunțarea finalei ca hiat: m. sg. *ambiguu (-gu-u),* f. *ambiguă (-gu-ă),* f. pl. *ambigue (-gu-e),* dar m. pl. *ambigui (-gui).*

8. Câteva adjective *(anumit, diferit, mult, puțin, tot)* au la **genitiv-dativ plural** desinența **pronominală** ***-or:*** *anumitor;* acestea, precum și *destul, divers, felurit, numeros,* pot exprima la plural **valoarea** de genitiv printr-o construcție cu **prepoziția** *a,* iar pe cea de dativ — cu prepoziția *la,* ambele + **acuzativul,** ca și **numeralele** *(votul a zece/a numeroși parlamentari).*

9. Adjectivele **invariabile** au aceeași formă la toate cazurile/genurile/numerele, printre acestea numărându-se adjectivele cu finala ***-ce:*** *atroce, eficace, motrice, perspicace.*

10. Unele adjective vechi și mai ales neologice se folosesc numai pentru **substantive** de un **singur gen;** în cazul celor referitoare la substantive **neutre,** aceasta nu înseamnă că și adjectivele în cauză ar fi „neutre", chiar dacă au la singular formă de !masculin, iar la plural, dacă au, formă de feminin: *(metal) alcalino-pământos, (barometru) aneroid, (foc) bengal, (substantiv) epicen.*

V. și **6.3. Articolul, 6.6. Substantivul.**

6.2. *Adverbe și locuțiuni*

1. Norma literară **condamnă** folosirea lui ***ca și*** (sau a lui *ca, virgulă*) în loc de *ca* pentru evitarea cacofoniilor (și cu atât mai mult când acest pericol nu există), în construcții de tipul ***ca și consilier,*** care pot fi înlocuite prin construcții directe precum *a fost numit consilier* sau *l-a luat* ***drept*** *consilier,* ***în calitate de*** **consilier**.

2. Adverbul *decât* „doar, numai" se folosește numai în construcții negative *(N-am decât o soră),* în timp ce sinonimele sale se întrebuințează în construcții pozitive *(Am doar/numai o soră).*

3. Locuțiunile adverbiale **nu** cunosc categoria **numărului;** astfel, locuțiunea adverbială !*altă dată* nu are plural.

6.3. *Articolul*

1. **Articolul hotărât** la nominativ-acuzativ masculin și neutru singular ***-l*** este **obligatoriu** în **scris,** precum și în **vorbirea solemnă,** chiar dacă în vorbirea curentă actuală se manifestă tendința de a nu-l mai pronunța (la numele proprii de locuri, situația este încă neclarificată).

2. Unele substantive nume de plante sau animale sunt numai formal articulate, admițând la această formă și articol nehotărât: *o floarea-soarelui.*

3. Numele unor **dansuri populare,** cunoscute în general sub **forma** articulată hotărât *(hațegana),* pot fi folosite și **nearticulat**: *La hațegană, pașii sunt* ...(eventual și la **plural**: *au jucat două hațegane*).

4. La unele substantivele **provenite** din **abrevieri** există în prezent tendința de a le folosi **nearticulat,** ca nume proprii: !*O.N.U./ONU a decis* ... (nu: *O.N.U.-ul* ...).

5. Norma literară nu admite folosirea articolul hotărât proclitic ***lui*** la genitiv-dativul singular al substantivelor comune feminine: *mamei* (**nu** ***lui*** *mama*).

6. La **substantivele** și **adjectivele** care au la finală **grupuri consonantice terminate** în *l* sau *r,* la **plural** trebuie făcută distincție în scris între formele **nearticulate** de tipul *acești/doi/niște/noii membri,* adj. *ochii ei albaștri,* și formele **articulate** de tipul *toți membrii, albaștrii ei ochi.*

7. Genitiv-dativul plural articulat al substantivului *ou* este ***ouălor*** (**nu** *ouălelor*).

8. **Articolul posesiv** la **feminin singular** este ***a*** și înaintea **genitiv-dativului adjectivului posesiv postpus:** *(al) unei prietene a mele* (**nu** *ale*).

9. Unele **nume proprii,** mai ales de **locuri,** pot primi, formal, **articol:** *Aachenul/ Bucureștiul este un oraș foarte vechi.*

10. Articolul **hotărât** enclitic (**singular** și **plural**) se leagă cu **cratimă:**

- în **împrumuturile** a căror **finală** prezintă **deosebiri** între **scriere** și **pronunțare:** *acquis-ul* [achi̯ul], !*bleu-ul* [blo̯ul], *show-ul* [șo̯ul];

- în **împrumuturile** care au finale grafice **neobișnuite** la cuvintele vechi din limba română: !*dandy-ul* (nu *dandiul*), *dandy-i;* **gay-ul, *gay-i;* !*hippy-ul, *hippy-i;* **party-ul; **playboy-ul, *playboy-i;* **story-ul.*

!Se recomandă atașarea **fără** cratimă a articolului la împrumuturile — chiar nedaptate sub alte aspecte — care se **termină** în **litere** din **alfabetul** limbii **române pronunțate** ca în limba **română**: *boardul* [bordul], *clickul* [clicul], **gadgetul* [gheğetul], **itemul* [itemul], *trendul* [trendul], *!week-endul* [uikendul].

- la **cuvintele greu flexionabile**: *pH-ul, RATB-ul; x-ul; 10-le, 11-le;*
- în numele de **locuri** a căror **finală** prezintă **deosebiri** între **scriere** și **pronunțare**: *Bruxelles-ul* [brüselul].

V. și **1.2.4. Cratima, 6.1. Adjectivul, 6.6. Substantivul.**

6.4. Numeralul

1. Numeralul **cardinal *unu*** se scrie fără *-l* final (scrierea cu *-l* fiind hipercorectă), spre deosebire de pronumele nehotărât: *N-au fost aleși doi reprezentanți, ci numai **unu**; Dintre trandafiri, cel mai bine miroseau **doi** albi și **unu** roz*, dar ***Unul** a reușit, celălalt nu.*

2. Numeralul **cardinal** „12" și cel **ordinal** corespunzător trebuie folosite la forma de **feminin** atunci când se referă la substantive feminine: *ora **douăsprezece**, **douăsprezece** mii de lei, clasa a **douăsprezecea*** (dar se acceptă și formele de masculin în indicarea datei: *doi|doisprezece|douăzeci și doi mai*).

3. Norma a acceptat formele ***paisprezece**, **șaisprezece**, **șaizeci*** (în loc de ***patru**sprezece, **șase**sprezece, **șase**zeci*, care **nu** mai sunt admise, fiind pedante) și pronunțările în tempo rapid [**ci**nsprezeče] și [**ci**nzeči] pentru numeralele compuse cu ***cinci***, precum și în numeralele ordinale corespunzătoare.

4. Numeralele „17" și „18" se pronunță (și se scriu în litere) în conformitate cu numeralele simple de la care sunt compuse, fără (altă) vocală de sprijin *(i, â, u)* în interior: *șaptesprezece, optsprezece.*

Nu sunt admise de normă forme ca *unșpe, unsprece, șaispce; unșpce; douășunu; pașopt* (deși este acceptat derivatul *pașoptist*); *douăjde mii; o mie și unu; două mii* (*milioane* etc.) *și o sută.*

5. Pentru indicarea **primei** zile a fiecărei luni trebuie folosit numeralul **ordinal** și **nu** cel **cardinal**: ***Întâi** Decembrie, **Întâi** Mai*, **nu** ***Unu** Decembrie, **Unu** Mai.*

6. !Normele actuale acceptă la femininul nearticulat al numeralului **ordinal** *întâi* postpus substantivului și forma ***întâia***: *clasa !întâi/întâia.*

7. Aproximația în interiorul unor limite numerice se redă fie prin construcții cu **prepoziții** *(S-au prezentat **între douăzeci și treizeci** de persoane, Temperaturile minime se vor situa **între** 2 **și** 4 grade, Deschis **între** 10 **și** 18/**de la** 10 **la** 18, **Am concediu de la** 1 **(până) la** 31 august)*, fie, în **scris**, prin **alăturarea** numeralelor, despărțite prin **linie de pauză** *(S-au prezentat **douăzeci — treizeci** de persoane, Temperaturile minime vor fi de 2 — 4 grade, Deschis **10 — 18**, Concediu **1 — 31** august)*, dar **nu** prin combinarea celor două procedee (**nu**: *Deschis **între** 10 — 18*).

8. În **texte**, numeralele se scriu rar „în litere" (cu excepția unor documente comercial-administrative, de exemplu în formulare, pentru securizarea sumelor de bani înscrise) și mai frecvent cu **cifre**, cu excepția numeralelor **sub** ***zece***, care se scriu în general în text în **cuvinte** *(Alfabetul limbii române are 31 de litere, dintre care nouă sunt litere-vocale).*

9. Exprimările *la sută* și *procent(e)* fiind echivalente, nu trebuie folosite împreună: *2 %/doi la sută/două procente* (**nu** *două procente la sută*).

10. **Valoarea** de **genitiv** se exprimă cu ajutorul **prepoziției** ***a***, iar cea de **dativ** — cu prepoziția *la*, **ambele + acuzativul** *(votul* ***a*** *doi senatori; a dat note* ***la*** *doi elevi).*

6.5. Pronumele și adjectivul pronominal

1. **Acordul în persoană, gen, număr și caz** al **adjectivului** pronominal de **întărire** *însumi* (pentru formele sale v. *Dicționarul* s.v. *însumi, însuți, însuși, înșine, înșivă, înșiși*) este **obligatoriu.**

2. Pronumele și adjectivul **demonstrativ** de depărtare și de identitate se scriu la feminin singular *aceea* [ačeia], *aceeași* [ačeiași], iar la masculin plural *aceia, aceiași.*

3. Pronumele și adjectivele **posesive** *noștri, voștri* se scriu totdeauna cu **un** singur *-i (ai noștri tineri, tinerii noștri),* pentru că nu primesc articol.

4. !În construcția cu prepoziția *de* (care și-a pierdut sensul partitiv, dobândind sensul „de felul") + pronume **posesiv,** norma actuală admite atât **pluralul,** cât și **singularul:** *!un prieten de-ai mei/de-****al meu****, o prietenă de-ale mele/de-****a mea.***

5. **Prepoziția** ***pe*** la acuzativul pronumelui **relativ** ***care*** cu rol de complement direct este **obligatorie** *(Omul* ***pe care*** *l-am văzut,* **nu** *Omul* ***care*** *l-am văzut).*

6.6. Substantivul

6.6.1. Genul

1. **Substantivele** la care există ezitare în ce privește apartenența la genul **feminin** sau **neutru,** respectiv **masculin** sau **neutru** (cu implicații asupra formei lor de **plural**) se află în una din următoarele situații:

— cuvinte de **genuri diferite** (dintre care unele învechite, regionale sau populare) sunt specializate pentru **sensuri** sau **domenii diferite:** *!a*[1] (literă) s. m./s. n., **a*[2] (sunet) s. m.; *!basc*[2]*/bască*[1] „beretă", *!basc*[3] „adaos la bluză sau jachetă", *bască*[2] „albie, lână tunsă de pe o oaie, bluză, vestă", *bască*[3] „limbă"; *!colind*[1] „colindat", *colind*[2]*/colindă* „cântec"; *zăloagă* „semn de carte, capitol", *!zălog*[1] „arbust", *!zălog*[2] „garanție";

— ambele sunt admise ca **variante literare libere:** *!basc*[2]*/bască*[1] (beretă), *colind*[2]*/colindă* (cântec);

— norma actuală a optat pentru un singur gen, și anume *!astru* masculin, *!clește* masculin (cu pl. *clești*), *!foarfecă* feminin;

2. !Conform tendinței de specializare, **la** unii termeni, a **masculinului** pentru limbajul **tehnic,** norma actuală admite **și genul masculin** (**și** deci pluralul în ***-i***) la

substantive ca *!element*[1] (de calorifer) s. m., pl. *elemenți*, față de *!element*[2] „fenomen, componentă" s. n., pl. *elemente*; *!robinet* s. n./s. m., pl. *robinete/robineți*; *virus*[1] „program de calculator" s. m., pl. *viruși*, *virus*[2] „agent patogen" s. n., pl. *virusuri*.

3. La substantivul împrumutat din **engleză** *mass-media* s-a admis (în acord cu forma și în conformitate cu trecerea unor plurale neutre latinești la origine la feminin singular) folosirea lui ca **feminin singular** *(!mass-media actuală)*, cu genitiv-dativul articulat *!mass-mediei (prin intermediul mass-mediei)*.

6.6.2. Nominativ-acuzativul singular

1. Norma actuală admite **noile singulare** pe care unele substantive feminine cu **rădăcina** terminată în ***-l*** și **pluralul** în ***-e*** și le-au creat după modelul *sofa, sofale, cafea, cafele: !bretea* pentru sensurile „fâșie de susținere la îmbrăcăminte; ramificație rutieră", *!sanda* (**nu** *sandală*).

2. Tendința distingerii între forma de singular și cea de plural se concretizează în acceptarea de către norma academică a unui singular precum *!cârnat* (nu *cârnați*).

3. Norma nu admite decât formele *salariu, serviciu*, **nu** *salar, servici*, prima fiind taxată în cel mai bun caz ca regională, iar a doua ca incultă.

4. La substantivele **feminine** neologice nume de ocupații terminate în ***-ogă***, norma **nu** a admis (și) formele în ***-oagă***: *filologă* (**nu** (și) *filoloagă* – evitată, probabil, și din cauza coincidenței finalei cu adjectivul *oloagă*), *pedagogă*; aceste forme feminine sunt însă rar folosite, existând tendința de a utiliza cu referire la femei echivalentul **masculin** (expresie a unei puternice rezistențe față de încercările de feminizare a numelor de ocupații): *Ea este filolog* (dar *fizician/fiziciană* etc.).

5. Norma literară respinge forma *doctoră*, admițând numai *doctoriță*.

6.6.3. Genitiv-dativul singular

1. La **substantivele feminine** de tipul *apărătoare, casă, femeie, gramatică, lipitoare, vulpe*, **genitiv-dativul singular nearticulat** este **identic cu pluralul** nearticulat *(niște apărătoare* (persoane) sau *apărători* (obiecte), *case, femei, gramatici, lipitori, vulpi — acestei apărătoare* sau *apărători, case, femei, gramatici, lipitori, vulpi)*, iar cel **articulat** se formează adăugând articolul hotărât *-i* la **genitiv-dativul singular nearticulat**: *apărătoarei* sau *apărătorii, casei, femeii, gramaticii, lipitorii, vulpii*.

2. La **substantivele feminine** terminate la nominativ-acuzativ singular nearticulat în *-ie* în hiat (tipul *câmpie, pustie, vie*), **genitiv-dativul nearticulat** este de asemenea **identic cu pluralul** *(acestei câmpii, pustii, vii)*, dar cel **articulat** se formează adăugând articolul hotărât *-i* la **nominativ-acuzativul singular** nearticulat: *câmpiei, pustiei, viei*.

3. Substantivele **feminine** terminate la nominativ-acuzativ singular în ***-e*** sau ***-ee*** (care **au** pluralul tot în ***-ee*** sau nu se folosesc la plural) au **aceeași** formă și la **genitiv-dativul singular nearticulat**: *justețe, onomatopee; acestei justețe, onomatopee*, iar cel **articulat** se formează **adăugând** articolul hotărât ***-i*** la această formă comună: *justeței, onomatopeei*.

4. La substantivele **feminine** cu **pluralul** în ***-uri,*** **genitiv-dativul singular nu** corespunde formei de **plural:** *trebi* față de *treburi.*

5. Unele substantive feminine omonime la nominativ-acuzativ singular au **genitiv-dativul singular diferit:** *!maică*[1] „călugăriță", g.-d. art. *maicii;* *!maică*[2] „mamă", g.-d. art. *maicei/maicii/maichii;* *soră*[1] „grad de rudenie", g.-d. art. *surorii,* *soră*[2] „infirmieră", g.-d. art. *sorei;* la substantivul *piele,* genitiv-dativul diferă în funcție de sens: *pielii,* dar (la animale) *pieii.*

6. La unele substantive **feminine nume de rudenie** terminate în ***-ică,*** precum și la substantivul masculin ***vlădică,*** asemănător formal cu ele, sunt admise mai multe forme de **genitiv-dativ singular:** *mămicăi/mămicii/mămichii, vlădicăi/vlădicii/vlădichii.*

7. Formațiile cu structura **substantiv** denumind persoane (grade de rudenie sau relații sociale) **+ adjectiv posesiv:** *bunicu-meu, bunică-mea, nevastă-mea, soră-mea* au **genitiv-dativul** la **masculin** cu **articolul proclitic** *lui: lui bunicu-meu,* iar la **feminin** *bunică-mii, nevesti-mii, soră-mii.*

8. Unele substantive **proprii** provenite din substantive comune au **genitiv-dativul** diferit de acela (articulat) al substantivelor comune respective: *lui Brăduț, Floricicăi/Floricichii, Floarei,* față de *brăduțului, floricelei, florii.*

9. La unele **nume proprii,** normele actuale admit **variante** de **flexiune:** *Floricicăi/Floricichii, !Ilenei/Ileanei.*

V. și **6.6.4. Pluralul, 6.3. Articolul.**

6.6.4. Pluralul

1. Substantivele **masculine** care la **singular** au un *i* la **finală** se scriu la **plural nearticulat** cu **doi** *i,* iar la forma **articulată** cu **trei** *i: cafegiu, copil, fiu – cafegii, copii, fii – cafegiii, copiii, fiii.*

2. Poate exista ezitare în ce privește forma de **plural** (în cadrul aceluiași gen) la unele substantive **feminine** cu pluralul (și **genitiv-dativul singular** nearticulat) în ***-e*** sau ***-i*** și **neutre** cu pluralul în ***-uri*** sau ***-e;*** la aceste substantive, opțiunea normei actuale este una din următoarele:

- **ambele** forme sunt admise ca **variante literare libere,** cu **preferință** pentru una dintre ele (indicată **prima** în *Dicționar*); precum *!căpșuni/căpșune, !cireșe/cireși, !coarde/corzi, !coperte/coperți, !găluște/găluști,* ca și *râpe/râpi,* respectiv *!niveluri/nivele* „înălțime, stadiu, treaptă", ca și *chipie/chipiuri, tuneluri/tunele;*
- se admite **o** singură formă la unele substantive **feminine** (*monede,* dar *!gagici, !poieni, !țigănci*) și **neutre** precum *chibrituri* (*chibrite* fiind simțit ca incult), dar *!seminare* (*seminarii* nemaiavând sprijin într-un singular în *-iu);*
- substantivele feminine formate cu sufixul ***-toare*** care au **sensuri** diferite se constituie în serii dintre care cele care desemnează **persoane** au pluralul la fel cu singularul *(apărătoare, lipitoare),* în timp ce au pluralul în ***-i*** cele care desemnează **obiecte** *(apărători)* sau **animale** *(lipitori).*

3. Normele actuale recomandă păstrarea **alternanței** la pluralul substantivului *cotidian – cotidiene* (așa cum se comportă adjectivul din care provine).

4. Pentru **pluralul** în ***-i*** al unor termeni **tehnici** **v. 6.6.1. Genul.**

5. Desinența de plural se leagă prin **cratimă** la cuvintele **greu flexionabile,** precum numele **literelor** și **sunetelor:** *x-uri.*

6. La **împrumuturile** recente, în curs de **adaptare,** norma actuală a adoptat soluții diferite, și anume:

- folosirea unor substantive cu **aceeași** formă la singular și la plural: *!dandy, *gay, !hippy, !peso, *playboy;*

- încadrarea în modelul substantivelor românești, prin formarea pluralului:

- la cele **masculine** — cu desinența *-i,* cu altenanțele fonetice corespunzătoare: **adidași, *bodyguarzi/bodigarzi, *brokeri, *dealeri, *racheți,* ca *boși;*

- la cele **neutre,** în general cu desinența *-uri,* legată

- **direct** la cuvintele — chiar nedaptate sub alte aspecte — care se **termină** în **litere** din **alfabetul** limbii **române pronunțate** ca în limba **română:** *boarduri* [bo̲rduri], *clickuri* [cli̲curi], **gadgeturi* [ghe̲ge̲turi], **itemuri* [ite̲muri], **trenduri* [tre̲nduri], *!week-enduri* [ui̯kenduri]);

- prin **cratimă** la cuvintele a căror **finală** prezintă **deosebiri** între scriere și **pronunțare** (*!bleu-uri* [blo̲uri], *show-uri* [șo̲uri]) sau care au **finale** grafice neobișnuite la cuvintele vechi din limba română: **party-uri, *story-uri.*

V. și **1.2.4. Cratima, 6.1. Adjectivul., 6.3. Articolul.**

6.7. Verbul

1. *Hotărârea* Academiei Române privind revenirea la *â* în scrierea limbii române are implicații și în scrierea unor verbe și anume:

- verbele de **conjugarea** a **IV-a** terminate la infinitiv în *î* se scriu:

- la sfârșit cu *-î,* și anume la infinitiv prezent (și la **modurile** și **timpurile** compuse cu acesta — viitor și condițional-optativ prezent), la indicativ perfectul simplu persoana a III-a singular *(el, ea coborî)* și la imperativ negativ persoana a II-a singular *(nu coborî);*

- în interior cu *â:* indicativ prezent persoanele I și a II-a plural *(coborâm, coborâți),* perfect simplu persoanele I și a II-a singular și toate persoanele la plural (*coborâi* etc.), mai-mult-ca-perfect toate persoanele (*coborâsem* etc.), conjunctiv prezent persoanele I și a II-a plural *(să coborâm, să coborâți),* imperativ persoana a II-a plural (*coborâți*), gerunziu *coborând,* participiu și supin *coborât* (și modurile și timpurile compuse cu acestea — prezumtiv prezent, respectiv infinitiv perfect, perfect compus, viitor anterior, conjunctiv, condițional-optativ și prezumtiv perfect);

- **gerunziul** verbelor de conjugările I, a II-a și a III-a formate cu sufixul *-ând* se scrie cu *â: cântând*[80], *având, tăcând, făcând, mergând, pierzând;*

- la verbele care încep cu *î- (a începe, a învinge),* acesta se păstrează și în **interiorul** cuvântului, la modurile la care forma **negativă** se realizează cu prefixul *ne-* (și adverbele *mai, prea*): *neîncepând, nemaiîncepând, neînceput.*

[80] Verbele de conjugarea I în *-ia (apropia, muia, tăia)* au gerunziul în *-ind: apropi-ind* etc.

2. Cealaltă prevedere a *Hotărârii* Academiei Române din anul 1993 privește modificarea scrierii formelor de indicativ prezent persoanele I singular și plural și a II-a plural ale verbului *a fi,* revenindu-se la scrierea lor anterioară, cu *u*: *sunt, suntem, sunteți*[81] (pronunțate ![suntem], [sunteți], și nu [sîntem], [sînteți]).

3. !Formele **fără** ***-ră-*** **la indicativ mai-mult-ca-perfect plural** sunt învechite/ populare.

4. **Imperativul negativ** se formează de la infinitiv, de aceea la verbe ca *a duce, a face, a fi, a zice* diferă de cel pozitiv: *du/nu duce, fă/nu face, fii/nu fi, zi/nu zice* etc.

5. **Verbe de conjugarea I**

a agrea, a crea, a procrea, a recrea, a suplea păstrează vocala *e* din rădăcină înaintea sufixului de prezent: *agreez, agreezi, agreează.*

!*a continua* are, conform normei actuale, la **indicativ** și **conjunctiv prezent,** persoana I singular, forma *(eu) (să) !continui* (**nu** *continuu*).

- *a da* are imperfectul ***dădea,*** dar *a reda* „a descrie" – ***reda.***

- !*a decerna* trebuie conjugat **cu** ***-ez:*** *(eu) (să) !decernez* (**nu** *decern*).

6. **Verbe de conjugarea a II-a**

a avea are la **conjunctiv prezent,** persoana a **III-a** singular și plural, forma *(să) aibă* (**nu** *să aibe, să aivă*).

Sunt de conjugarea a II-a, cu **infinitivul** (și toate formele compuse cu el) în ***-ea*** (și **nu** de conjugarea a **III-a**, cu infinitivul în *-e*), verbe ca *a cădea; a părea* și derivatele lui; *a plăcea; a prevedea.*

a cădea, a părea, a plăcea, a prevedea, a scădea, a tăcea au la **indicativ** și **conjunctiv prezent,** persoanele I și a II-a plural, **accentul** pe **desinență:** *(să) cădem, (să) cădeți* (**nu** *(să) cadeți*).

7. **Verbe de conjugarea a III-a**

a bate, a duce, a face, a merge au la **indicativul** și **conjunctiv prezent,** persoanele I și a II-a plural, **accentul** pe **temă:** *(să) bătem, (să) bateți* (**nu** *(să) bătem*);

a scrie păstrează vocala *e* la **indicativ** și **conjunctiv prezent,** persoanele I și a II-a plural, și la **imperativ,** persoana a II-a plural: *(să) scriem, (să) scrieți; scrieți* (**nu:** *scrim, scriți*).

8. **Verbe de conjugarea a IV-a**

Se scriu la **infinitiv prezent** (și formele compuse cu acesta), precum și la **perfectul simplu, persoana a III-a singular,** cu un singur ***-i:*** *a veni, (el) veni,* dar la **persoana I** a aceluiași timp – *cu -ii: (eu) venii.*

[81] Conform unei tradiții latinizante întrerupte prin reforma ortografică anterioară, deși nu provin din formele corespunzătoare din latină, ci din conjunctivul latin, continuat în formele moștenite scrise anterior *sînt* etc. Redarea acestora din urmă trebuie făcută acum cu *â: sânt* etc.

!*a absolvi*, inclusiv pentru sensul „a termina un an/o formă de învățământ", trebuie conjugat **fără** ***-esc:*** *(eu) (să) !absolv* (**nu** *(eu) (să) absolvesc).*

a mirosi are la **indicativ prezent,** persoana a **III-a plural,** forma *!(ei) miros* (**nu** *(ei) miroase*).

a trebui[82] are la **indicativ prezent**, persoana a **III**-a, forma *trebuie*, dar la **conjunctiv prezent** *(să) trebuiască.*

9. Sunt considerate la fel de corecte formele verbelor ***a voi*** și ***a vrea***, nu însă și cele rezultate prin contaminarea lor (imperfect *vroiam* etc.).

Principalele forme **neregulate** sunt înregistrate în *Dicționar.*

[82] Care este și verb **personal,** cu persoana a III-a plural la imperfect *trebuiau*, perfectul simplu *trebuiră*, perfectul compus *au trebuit*, mai-mult-ca-perfect *trebuiseră*, viitor *vor trebui* etc.

ÎNDRUMĂRI PENTRU CONSULTAREA DICȚIONARULUI[1]

1. Inventarul

* (steluța) înaintea unor cuvinte-titlu semnalează cuvintele adăugate în prezenta ediție: ***accesa (a ~)**.

! (semnul exclamării) înaintea unor cuvinte-titlu semnalează modificările care afectează într-o măsură sau alta normarea (forma cuvântului-titlu, accentuarea, pronunțarea, modul de despărțire la capăt de rând, unele forme flexionare, abrevierea sau simbolul) ori calificarea lor morfologică: **!a[1]** (literă) s. m./s. n., pl. *a/a-uri*; ***a[2]** (sunet) s. m., pl. *a*; natura modificării rezultă din compararea cu DOOM[1], în care în cazul de mai sus apărea **A**, a s. m. invar.

• Absența, ca articole separate, a unor cuvinte rezultate prin conversiune din cuvinte existente în dicționar (adjective provenite din participii; adverbe sau substantive provenite din adjective ș.a.) nu înseamnă că ele ar fi incorecte: din motive de economie, cuvintele în această situație nu au fost înregistrate separat dacă nu implică diferențe de formă sau de sens față de cele din care provin.

• Formele considerate greșite nu sunt înregistrate, așa încât cele corecte trebuie căutate în diversele locuri posibile; astfel, cuvintele cu privire la care pot exista dubii dacă se scriu cu sau fără *h-* inițial (**arap**, dar **Harap-Alb**) trebuie căutate sub ambele inițiale posibile.

2. Organizarea informației

• Cuvintele-titlu omografe care sunt omonime totale sunt tratate în același articol, fără nici o mențiune specială: **cală** s. f. (= *cală* „încăpere a unei nave" și *cală* „plantă").

• Cifrele „la umăr" (ca exponent) disting omografele care nu sunt omonime (totale): **abate[1]** s. m.; **abate[2] (a ~)** vb.

---

[1] Pentru înțelegerea regulilor aplicate în fiecare caz în parte se recomandă consultarea secțiunii *Principalele norme ortografice, ortoepice și morfologice ale limbii române*. În exemple – extrase, pe cât posibil, dintre cuvintele care încep cu litera *a* – sunt reproduse numai acele părți din articolele de dicționar care privesc problema în discuție, iar notarea accentului este păstrată aici numai când acesta este semnificativ.

3. Ordinea alfabetică

• Omografele care sunt omonime parțiale figurează în ordinea alfabetică a numelor părților de vorbire cărora le aparțin: **acaju**[1] adj.; **acaju**[2] s. m.; **acaju**[3] s. n.

• Locuțiunile sunt înregistrate fie la primul cuvânt, fie la cuvântul principal, păstrându-se locul ocupat în ediția I: a**b intestat; altă dată** la litera *A*.

• Cuvintele și îmbinările de cuvinte asemănătoare, dar care se scriu diferit figurează în dicționar numai dacă sunt omofone între ele; îmbinările scrise cu cratimă (a-**l** prep. + pr.) sau în cuvinte separate (**alt fel** adj. pr. + s. n.) sunt plasate după cuvintele simple corespunzătoare (**al** art. m.; **altfel** adv.).

• Variantele cuvintelor-titlu, dacă nu se află în succesiune imediată, figurează și la locul lor alfabetic, cu trimitere la varianta sub care sunt tratate: **abstracțiune** v. **abstracție.**

• Formele care prezintă diferențe considerabile față de forma de bază sunt înregistrate și la locul lor alfabetic, cu trimitere la forma-tip: **ai** art. v. **al.**

4. Indicarea accentului

• Accentul (**principal** al) cuvântului este indicat prin **sublinierea cu o linie** a vocalei pe care cade: **anterioritate.**

• Absența accentului arată că un cuvânt-titlu sau o formă este monosilabic(ă): *ani.*

• Absența accentului la un cuvânt-titlu polisilabic și notarea lui la indicațiile de pronunțare arată că litera vocală în cauză se pronunță altfel decât se scrie: ***advertising** (angl.) [pron. *advertaizing*].

• La cuvintele compuse scrise cu cratimă sunt notate atât accentul compusului (chiar când cade pe un component monosilabic), cât și accentul componentelor polisilabice: **argint-viu.**

• **Sublinierea cu două linii** indică accentul **secundar** al cuvântului; acesta este marcat numai la unele formații cu elemente de compunere la care se pot produce ezitări sau confuzii: **anteroposterior.**

5. Variantele cuvântului-titlu

• La cuvintele care aparțin limbii literare actuale, bara oblică **(/)** desparte variantele literare libere, care sunt considerate, toate, corecte; ordinea în care sunt înregistrate indică preferința normativă pentru cea dintâi: **ablație/ablațiune.**

• La cuvintele care nu aparțin limbii literare actuale (marcate ca învechite, populare, regionale etc.) sunt înregistrate variantele mai răspândite[2], dintre care prima este relativ mai frecventă: **aiest/aist.**

• Unele variante de scriere redau deosebirile de pronunțare în funcție de ritmul vorbirii: **așa și așa** (tempo lent)/**așa și-așa** (tempo rapid).

[2] În actuala ediție s-au păstrat variantele înregistrate în ediția I, în general în aceeași ordine, chiar dacă alte dicționare consemnează și alte variante ori dau preferință altora.

• Bara oblică dublă (//) separă grupuri de variante: **atmosferă** simb. (~ tehnică) *at//*(~ absolută) *ata/atü.*

6. Informații lexicale

6.1. Indicații contextuale

Imediat după cuvântul-titlu, între paranteze rotunde, se dau, după caz:

- la compusele sau sintagmele plasate la locul alfabetic al elementului principal — cu aceleași caractere ca și cuvântul-titlu și urmate de tildă (~) —, celelalte componente: **abitir (mai ~)**

- cu caractere italice (cursive), exemple de contexte la care se limitează utilizarea unor cuvinte: **alcalino-pământos** *(metal ~)*

- cu caractere drepte, precizări privind unele tipuri de restricții contextuale: **arhon** (+ rang boieresc); **arhonda** (folosit singur).

6.2. Indicații de sens sau de domeniu

• Între paranteze rotunde sunt date, în scopul identificării cuvintelor, succinte indicații de sens sau de domeniu, pentru:

- omografele omonime parțiale: **acordor**[1] (persoană) s. m., pl. *acordori*; **acordor**[2] (instrument) s. n., pl. *acordoare;*

- paronime: **absorbi (a ~)** (a încorpora); **adsorbi (a ~)** (a fixa pe suprafață);

- perechile substantiv comun — substantiv propriu: **acropolă** (citadelă); **Acropole** (nume de loc);

- numele compuse de animale, plante, jocuri populare ș.a.: **acul-doamnei** (plantă).

• Indicațiile de tipul (animal), (pește), (plantă) etc. trebuie interpretate ca „(o anumită) specie de animale" etc.

• Domeniile la care se referă unele cuvinte sunt precizate, prin abrevieri (pentru care v. lista de la începutul volumului), atunci când nu s-au putut da indicații semantice succinte: **axis** (anat.).

6.3. Indicații de uz

La unele cuvinte-titlu sau variante care nu aparțin limbii literare actuale, dar care se întâlnesc în texte mai vechi, în stilul beletristic sau în limba vorbită, se menționează între paranteze rotunde, prin abrevieri, uzul: învechit (caracterizare sub care se includ și cuvintele ieșite din uz)[3], livresc[4], popular, regional, argotic, familiar sau rar: **abolițiune** (înv.).

---

[3] Cuvintele care denumesc realități dispărute și nu au indicația (înv.) sunt „istorisme", folosite și astăzi pentru a desemna realitățile respective: **cafegi-bașa.**

[4] Cuvintele aparținând unor terminologii culte sau populare nu sunt etichetate ca livrești, respectiv ca populare.

6.4. Statutul de împrumuturi

• Când este cazul, între paranteze rotunde este indicat, prin abrevieri, statutul de împrumuturi parțial adaptate al unor cuvinte[5] (anglicisme, hispanisme etc.) sau caracterul lor de cuvinte străine (englezești, spaniole etc.): **badlands** (teren arid) (angl.); **Badlands** (nume de loc) (engl.).

• În alte cazuri abrevierile — de exemplu fr. etc. — nu permit să se facă distincție între împrumuturi (franțuzisme etc.) și cuvinte ale limbii respective (franceze etc.).

7. Indicații privind forma

7.1. Pronunțarea

• Între paranteze drepte se dau, după abrevierea pron., indicații de pronunțare la cuvintele sau formele (românești ori străine) la care rostirea nu rezultă în mod neechivoc din forma scrisă sau din indicațiile privind despărțirea la capăt de rând (pentru care v. **7.2.**).

• Notația folosită este apropiată de ortografia românească curentă, pentru a fi accesibilă unui public cât mai larg, deși redarea în acest mod a unor sunete proprii altor limbi este adesea imperfectă; pentru valoarea semnelor fonetice a căror introducere a fost totuși necesară v. *Semne pentru indicarea pronunțării.*

• Indicațiile de pronunțare privesc cuvântul în ansamblu sau unele secvențe ale sale

- la care pronunțarea nu concordă cu scrierea: ea [pron. *ia*]; **al segno** [*gno* pron. *nio*]; **auxiliar**[1] [*x* pron. *gz*]; **boogie-woogie** [pron. *bughi ughi*]; **boghead** [*head* pron. *hed*]); în absența unor indicații de pronunțare, orice literă sau grup de litere se pronunță așa cum se scrie (*e* în **epocă**; *gn* în **ignora**; *ks* în **axilă**; *u* în **sunt**; *v* în **watt**) sau conform regulilor generale ale ortografiei românești (*bogheată*);

- la care pronunțarea nu rezultă în mod neechivoc din scriere: **actiniu** [*niu* pron. *nĭu*] (și nu *ni-u*).

• La împrumuturile neadaptate sau parțial adaptate grafic și/sau fonetic este indicată, orientativ, pronunțarea dominantă actualmente la intelectualii români din generația mijlocie, care nu este totdeauna identică cu pronunțarea din limba de origine: **thriller** (angl.) [pron. *sri̯lăr*].

• Pentru literele care pot fi interpretate atât ca vocale, cât și ca semivocale, când accentul nu rezolvă dubiul, pronunțarea se deduce din indicarea despărțirii cuvintelor la capăt de rând (v. **7.2.**).

• În unele cazuri se dau indicații de pronunțare diferită, în funcție de ritmul vorbirii: **deocamdată** [*deo* pron. *de-o* (tempo lent)/*dĕo* (tempo rapid)].

[5] Aceasta nu echivalează cu indicarea etimologiei, care nu intră în obiectul prezentului *Dicționar:* astfel, unele cuvinte sunt percepute ca anglicisme, deși, din punctul de vedere al etimologiei, sunt false anglicisme (ca **happy-end**, format din elemente englezești, dar împrumutat din franceză). De asemenea, sunt calificate drept anglicisme etc. și cuvinte care prezintă o adaptare parțială la limba română: **airbag** (angl.) [pron. *e̯rbeg*] s. n., art. *airbagul;* pl. *airbaguri.*

• Indicații de citire se dau pentru numele literelor și ale sunetelor — **b²** (sunet) [cit. *bî*] — și pentru unele abrevieri (**abc** [cit. *abecę*]).

7.2. Despărțirea cuvintelor la capăt de rând

• În parateză se dau, cu caractere italice, indicații privind despărțirea cuvintelor în scris, cratima **(-)** marcând limita dintre secvențe.

• Aceste indicații privesc despărțirea cuvintelor la capăt de rând (când cuvântul nu încape în întregime pe același rând), precum și redarea în scris a silabisirii din rostirea sacadată, de aceea în dicționar se pun în evidență și silabele inițiale sau finale formate dintr-o singură vocală, deși despărțirea lor la sfârșit sau început de rând este nerecomandată: **aclama** *(a-cla-)*; **atenua** *(-nu-a)*.

• Indicații privind despărțirea se dau numai la cuvintele cu mai mult de o silabă care pun probleme din acest punct de vedere și numai pentru segmentele cu probleme; ele se dau, de regulă, la cuvântul-titlu — **abducție** *(-ți-e)* —, iar la formele flexionare numai dacă despărțirea implică alte probleme sau litere decât la acesta — *abducția (-ți-a)*, și anume:

- când o literă poate fi interpretată atât ca vocală, cât și ca semivocală (deci secvența în care intră vocala în cauză poate fi interpretată atât ca vocale în hiat, cât și ca diftong), dacă notarea accentului (ca în a**u**l) nu rezolvă dubiul: **acuarelă** *(-cua-)*; **atenua** *(-nu-a)*;

- în cazul succesiunilor de consoane care constituie excepții de la regulile generale de despărțire C-C, C-CC și C-CCC: *(a-bla-ți-e, arc-tic, feld-spat)*.

• La cuvinte compuse și la derivatele cu prefixe și cu unele sufixe, formate pe teren românesc sau împrumutate, după despărțirea bazată pe pronunțare — care este cea preferată —, este consemnată (în cazurile în care nu coincide cu cea dintâi) și despărțirea anumitor secvențe bazată pe analiza morfologică, separată de prima modalitate prin bară oblică: **acrostih** *(a-cros-tih/-cro-stih)*; despărțirea bazată pe analiza morfologică nu se face decât în scris, la capăt de rând, nu și în rostire sau la redarea în scris a silabisirii.

• La unele cuvinte se indică un singur mod de despărțire, care coincide cu structura lor mofologică (despărțirea după regulile generale de mai sus nefiind posibilă): **albgardist** *(alb-gar-)* — nu *al-bgar-*.

8. Informații gramaticale

• Încep prin indicarea părții sau a părților de vorbire în care se încadrează cuvântul-titlu: **abonat** adj. m., s. m.

• La cuvintele flexibile se dau principalele forme flexionare (precedate de abrevierea denumirii categoriei gramaticale): **aberant** adj. m., pl. *aberanți*; f. *aberantă*, pl. *aberante*. Când acestea sunt prea numeroase (mai ales la verbe), sunt incluse numai cele care pun probleme ortografice (inclusiv privind despărțirea la capăt de rând), ortoepice sau gramaticale: **abrevia (a ~)** *(a-bre-vi-a)* vb., ind. prez. 3 *abreviază*, 1 pl. *abreviem (-vi-em)*; conj. prez. 3 *să abrevieze*; ger. *abreviind (-vi-ind)*.

• La substativele împrumutate relativ recent se indică forma articulată atunci când legarea articolului se face cu ajutorul cratimei — **acquis** (fr.) s. n., art.

acquis-ul; ea nu este indicată când articolul se leagă de cuvânt fără cratimă, deoarece acest lucru se poate deduce din modul în care se scrie forma de plural: ***airbag** (angl.) s. n., pl. *airbaguri.*

• Cifrele 1, 2 sau 3 care precedă formele verbale indică persoana; ele sunt urmate de abrevierea sg. sau pl.: 1 sg. și 3 pl. *abolesc;* când nu este precizat numărul, înseamnă că forma este aceeași pentru ambele numere: 3 *abandonează.*

• Între paranteze rotunde se precizează, când este cazul, la cuvintele polisemantice, limitarea anumitor forme flexionare (mai ales a celor de plural) la unele din sensurile cuvântului: **abagerie** s. f. ... (ateliere) pl. *abagerii.*

9. Exemple

Între paranteze rotunde se dau exemple prin care:

• se ilustrează condițiile de utilizare: *i- (i-am dat);*

• se precizează (după „dar" sau „dar numai") folosirea unor cuvinte sau variante:

- în anumite contexte: *adu* (dar: *ad-o*);
- în expresii: **abstracție/abstracțiune** (dar numai: *a face abstracție*) etc.

10. Abrevieri și simboluri

• Când este cazul, la sfârșitul articolului se consemnează principalele abrevieri uzitate (pentru denumiri de artere urbane, grade militare, indicații bibliografice, termeni de adresare, termeni muzicali ș.a.) sau/și simboluri (pentru termeni științifici, unități de măsură, unele monede ș.a.) ale cuvântului respectiv, folosite pentru anumite sensuri și în anumite situații (corespondență, texte de specialitate etc.): **alineat** abr. *al./alin.;* **aluminiu** simb. *Al;* **euro** abr. *EUR,* simb. €.

• Când cuvântul-titlu desemnează (și) un semn grafic, o literă etc., se reproduce, în măsura posibilului, și semnul respectiv: **acoladă** s. f.; (semn grafic) *{};* **alfa**[2] (literă grecească) s. m.; *α, A.*

„O lucrare necesară, aşteptată de marele public, o lucrare de interes naţional, care, nu mă îndoiesc, va fi utilizată de aici înainte ca unica sursă pentru aplicarea corectă a normelor academice în domeniul ortografiei limbii române.

DOOM-ul actual cuprinde 62.000 de cuvinte, cu 2.500 mai mult decât prima ediţie (1982).

DOOM-ul nostru apare într-un moment în care este mare nevoie de el. Oferim tuturor celor interesaţi să vorbească şi să scrie corect limba română un dicţionar în care pot găsi normele limbii literare şi formele acceptate în domeniul ortografiei. Este foarte important că el există într-o formă actualizată. Specialiştii Institutului de Lingvistică ne propun astăzi un dicţionar care aplică în chip coerent normele ortografice şi ortoepice."

EUGEN SIMION

www.universenciclopedic.ro

9 786068 162089